

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ
INSTITUTAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR DIPLOMATIJOS MAGISTRO PROGRAMA

MIGLĖ MOCKUTĖ
II kurso studentė

**BALTIJOS VALSTYBIŲ ĮVAIZDŽIAI TARPTAUTINĖJE
ŽINIASKLAIDOJE PO ĮSTOJIMO Į ES IR NATO**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: dr. M. Jurkynas

Vilnius, 2008 m.

MAGISTRO DARBO PRIEŠLAPIS

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretorės parašas)

Magistro darbo recenzentas:

.....
(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas:
Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas „Baltijos valstybių įvaizdžiai tarptautinėje žiniasklaidoje po įstojimo į NATO ir ES“ yra:

1. Atliktas savarankiškai ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose.
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje.
3. Nedaro nuorodų į kitus darbus, jeigu jie nėra nurodyti darbe.
4. Pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

.....
(Vardas, pavardė)

.....
(parašas)

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Mockutė M. Baltijos valstybių įvaizdžiai tarptautinėje žiniasklaidoje po įstojimo į NATO ir ES
Tarptautinių santykių ir diplomatijos specialybės magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas dr. M. Jurkynas. – Vilnius, 2008. - 89 p.

Reikšminiai žodžiai: valstybės įvaizdžio fenomenas, įvaizdis kaip galios šaltinis, įvaizdis kaip identitetas, Lietuvos, Latvijos, Estijos įvaizdis, Baltijos valstybių kaip regiono įvaizdis, tarptautinė žiniasklaida, valstybių matomumas, įvaizdžių pozityvumas- negatyvumas, naratyvai, regioninė identifikacija.

Šiame darbe tiriami ir lyginami Lietuvos, Latvijos, Estijos įvaizdžiai tarptautinėje spaudoje po įstojimo į NATO ir ES. Kiekybinės ir kokybinės turinio analizės metodu analizuojami Baltijos valstybių įvaizdžių panašumui ir skirtumai teminėse ir vertinamosiose kategorijose. Įvaizdį suvokiant santykyje su identitetu analizuojamos Baltijos valstybių regioninės identifikacijos ir išskiriami pagrindiniai naratyvai, apibūdinantys „Baltijos šalis“ kaip regioną.

TURINYS

IVADAS	7
I. ĮVAIZDŽIO SVARBA TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ TEORIJOJE IR PRAKTIKOJE.	12
1.1. Įvaizdžio sąvoka	12
1.2. Įvaizdis ir tarptautinių santykių teorijos	16
1.2.1. Įvaizdis kaip galia.....	16
1.2.2. Įvaizdis kaip identitetas	18
II. METODOLOGIJA IR TYRIMO EIGA	20
2.1. Tyrimo metodas – kiekybinė ir kokybinė turinio analizė	20
2.2. Tyrimo eiga	21
III. BALTIJOS VALSTYBIŲ ĮVAIZDŽIAI: LYGINAMOJI ANALIZĖ	26
3.1. Baltijos valstybių įvaizdžiai dienraštyje „Financial Times“	26
3.1.1 Baltijos valstybių pastebimumas	26
3.1.2. Paminėjimų pasiskirstymas skirtingose teminėse kategorijose.....	27
3.1.3. Baltijos valstybių įvaizdžiai kategorijoje „ekonomika“	27
3.1.4. Baltijos valstybių įvaizdžiai kategorijoje „Europos Sąjunga“.....	33
3.1.5. Baltijos valstybių įvaizdžiai kategorijoje „politika“.....	41
3.1.6. Baltijos valstybių įvaizdžiai kategorijoje „energetika“	48
3.1.7. Baltijos valstybių įvaizdžiai kategorijoje „socialinis gyvenimas“	50
3.1.8. Baltijos valstybių įvaizdžiai kategorijoje „kultūra ir turizmas“	53
3.2. Baltijos valstybių įvaizdžiai savaitraštyje „Economist“	56
3.2.1. Baltijos valstybių pastebimumas	56
3.2.2.Paminėjimų pasiskirstymas skirtingose teminėse kategorijose.....	57
3.2.3.Baltijos valstybių įvaizdžiai kategorijoje „ekonomika“	58
3.2.4. Baltijos valstybių įvaizdžiai kategorijoje „politika“	59
3.2.5. Baltijos valstybių įvaizdžiai kategorijoje „socialinis gyvenimas“	63
3.2.6. Baltijos valstybių įvaizdžiai kategorijoje „ES“	63
3.2.7. Informacija apie Baltijos valstybes kategorijose „energetika“ ir „kultūra ir turizmas“	64
IV. LIETUVOS, LATVIJOS, ESTIJOS REGIONINĖS IDENTIFIKACIJOS IR „BALTIJOS ŠALIŲ“ ĮVAIZDIS	69
4.1. Baltijos valstybių bendri apibūdinimai ir regioniniai įvaizdžiai	69
4.2. Baltijos šalių kaip regiono įvaizdis	73
IŠVADOS	75
PRIEDAS	80
LITERATŪROS SĄRAŠAS	81
SUMMARY	87

SANTRUMPOS

BV – Baltijos valstybės

BVP – Bendrasis vidaus produktas

EK – Europos Komisija

ES – Europos Sąjunga

ESBO – Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija

FT – „Financial Times“

IT – Informacinės technologijos

JK – Jungtinė Karalystė

NATO – Šiaurės Atlanto sutarties organizacija

SSRS – Sovietų Sąjunga

STT – Specialiųjų tyrimų tarnyba

VRE – Vidurio ir Rytų Europa

VSD – Valstybės saugumo departamentas

ĮVADAS

Kas yra škotams škotiškas sijonas? Tai ir tapatybės, ir įvaizdžio dalis. Tapatumas skleidžiasi per santykį su kitu. Įvaizdis irgi kuriamas kitam. Virginijus Savukynas¹

Pasaulinė praktika rodo, kad įvaizdžio svarba pasaulio politikoje didėja: vis daugiau valstybių įsitraukia į savo įvaizdžio kūrimo ar perkūrimo strategijas. Kiekviena valstybė siekia skleisti savo individualybę, kultūrą, istoriją ir vertybes ekonominiais, komerciniais ir politiniais tikslais. Nors valstybės visais laikais siekė kuo geriau pristatyti save pasauliui, tačiau pastaraisiais dešimtmečiais valstybės įvaizdis tapo dar svarbesnis. Tam didžiausią įtaką turėjo ekonominiai ir kultūriniai globalizacijos aspektai: šiais laikais valstybėms tenka konkuruoti dėl rinktų, kiekybiškai išreiškiamų dalykų – užsienio investicijų pritraukimo, eksporto rinkų, turizmo, tuo tarpu globalios kultūros iškilimas lemia norą išsaugoti kultūrinę įvairovę ir pabrėžti savitumą. Taip pat svarbu šiame procese ir informacijos revoliucija, ir „skvarbios“ globalios žiniasklaidos iškilimas bei rugsėjo 11-osios įvykiai, paskatinę ne tik JAV, bet ir kitas valstybes labiau susirūpinti savo įvaizdžiu pasaulyje².

Tarptautiniuose santykiuose valstybės įvaizdis suvokiamas ne tik kaip minkštosios galios (angl. *soft power*) šaltinis, ar patrauklumas, padedantis konkuruoti valstybei tarptautinėje arenoje, bet ir kaip identitetas. Tik identitetas yra labiau tai, kaip mes matome save, o įvaizdis, kaip mus mato kiti³.

Ypatingai įvaizdis svarbus vadinamoms *naujosioms valstybėms*, atsiradusioms ar sugrįžusioms į tarptautinę areną po SSRS griūties. Vidurio ir Rytų Europos šalys (toliau – VRE) per pastaruosius 15 metų turėjo tikrai nelengvą užduotį: pozicijuoti save Europos ir pasaulio „geografiniame ir mentaliniame žemėlapyje kaip demokratiškas, politiškai stabilias, rinkos ekonomikos šalis“⁴. Tai, kad joms pavyko, įrodo šių valstybių tapimas ES ir NATO narėmis,

¹ Virginijus Savukynas, „Kada Lietuvos įvaizdis nurungs „Coca Cola“ prekinį ženklą?“, „Akiračiai“, 2006-05-06. <http://www.ivaizdis.lt/res_zinpr_det.php?id=3782>, [Žiūrėta 2008-03-10].

² Nusakant valstybės įvaizdžio svarbos išaugimo priežastis remtasi šiais šaltiniais: Wally Olins, *On brand. Prekės ženklas*. Vilnius: „Mūsų knyga“, 2006, 156-160; Jan Melissen, „Wielding Soft Power: The New Public Diplomacy“, Netherlands Institute of International Relations: Clingendael, 2005, 15. <http://www.clingendael.nl/publications/2005/20050500_cdsp_paper_diplomacy_2_melissen.pdf>, [Žiūrėta 2006 10 30]; Robin Brown, „Information Technology and the Transformation of Diplomacy“, *Knowledge, Technology, & Policy*, 18 (2), 2004, 15-18, <http://search.epnet.com> [Žiūrėta 2006 10 30]; Evan H.Potter, „Canada and the New Public Diplomacy“, Netherlands Institute of International Relations, Clingendael, 2002, 5-6. <http://www.clingendael.nl/publications/2002/20020700_cli_paper_dip_issue81.pdf> [Žiūrėta 2006 10 30]; Rhiannon Vickers, „The New Public Diplomacy: Britain and Canada Compared“, *Political Studies Association*, 2004, 183-186. <<http://www.blackwell-synergy.com/doi/pdf/10.1111/j.1467-856X.2004.00133.x>> [Žiūrėta 2006 10 30]

³ Jorge De Vicente, „State branding in 21st century“, 2004, 4. <<http://fletcher.tufts.edu/research/2004/DeVicente-Jorge.pdf>>, [Žiūrėta 2006 10 30].

⁴ György Szondi, „The role and challenges of country branding in transition countries: The Central and Eastern European experience“. *Place Branding and Public Diplomacy*, Vol. 3, 2007, 1. 8-20 <<http://www.palgrave-journals.com/pb/index.html>>, [Žiūrėta 2007-02-01]

tačiau, anot W. Olinso⁵, šios šalys mažai kam žinomos, sunkiai viena nuo kitos atskiriamos, dažnai siejamos su neigiamu „postsovietinės“ ar „postkomunistinės“ valstybės įvaizdžiu⁶.

Šio darbo objektas Lietuvos, Latvijos, Estijos ir „Baltijos šalių“ kaip regioninio vieneto įvaizdis tarptautinėje spaudoje.

Visų pirma, tema aktuali dėl pastaruosius kelerius metus sustiprėjusios diskusijos Lietuvos viešojoje erdvėje dėl Lietuvos valstybės įvaizdžio strategijos ir vyriausybės veiksmų, siekiant koordinuotai kurti Lietuvos įvaizdį valstybės viduje ir užsienyje⁷. Pastebėtina, kad dažnai, ypač Lietuvos žiniasklaidoje, Estija ir Latvija pateikiamos kaip labiau pažengusios šioje srityje ir labiau besirūpinančios savo įvaizdžiu. Estijos pažangą įvaizdžio kūrimo praparažsta ir tarptautiniai ekspertai⁸. Taip pat „TNS Gallup“ atliktame kokybiniame tyrime⁹, Lietuva vertinama kaip mažiausiai žinoma valstybė tarp Baltijos šalių ir įvaizdžio kūrimo prasme atsiliekanči nuo jų. Darbe siekiama išsiaiškinti, ar ir tarptautinėje Vakarų žiniasklaidoje Lietuva mažiau matoma ir „įdomi“ nei kitos dvi Baltijos šalys.

Antra, dažnai teigiama, kad Baltijos valstybių įvaizdžio problema, yra ta, kad jos viena nuo kitos mažai atskiriamos ir neturinčios „išskirtinio savo veido“, tačiau skirtis viena nuo kitos svarbu todėl, kad Baltijos šalys konkuruoja dėl turistų srautų, užsienio investicijų, galų gale politinės įtakos ir kitų dalykų. Taigi darbe bus analizuojami Baltijos valstybių įvaizdžių skirtumai.

Trečia, svarbu į Baltijos šalių įvaizdžius pažvelgti ne tik per konkurencinę prizmę (t.y. kuri šalis labiau matoma, kuri patrauklesnė), tačiau ir per įvaizdžio kaip identiteto prizmę. M. Jurkynas savo studijoje, analizuodamas Baltijos šalių politinių lyderių kalbas (diskursus), padarė

⁵ Olins, 164-165.

⁶ Tai gali būti siejama su bendromis Rytų Europos įvaizdžio problemomis, kurios kilo jau 18 amžiuje. Profesoriaus Larry Wolf teigimu, Europos padalijimas Šaltojo karo metu nėra tik 20 amžiaus produktas, o šio reiškinio istorija siekia 18 a. Švietimo epochą. Autorius aprašo, kaip istoriškai Vakarų europiečiai priskyrė Rytų europiečiams barbariškas savybes. Volterui ir Didro Rytų Europa buvo erdvė, kurioje dominavo tamsa, skurdas ir atsilikimas. 1945 m. britų istorikas Hugh Setin-Watson teigė, kad Rytų Europos tautos turi „neištariamus vardus ir gyvena lygumose ir miškuose, kalnuose ir prie upių, kurios gali būti kitas pasaulis“. Šaltasis karas tik sustiprino šį pasidalijimą, tačiau ir pasibaigus Šaltajam karui sunku įveikti senus stereotipus. Cituota iš: Peter Van Ham, „The Rise of the Brand State: The Postmodern Politics of Image and Reputation“, Foreign Affairs, 80 (5), 2001. <<http://www.foreignaffairs.org/2001/5.html>>, [Žiūrėta 2006 10 30].

⁷ 2005 m. Vyriausybė skelbė konkursą Lietuvos įvaizdžio strategijai sukurti, tačiau konkurso nugalėtojos UAB „Europos namai“ sukurtos koncepcijos Vyriausybės kanceliarija nepatvirtino. 2006 m. Vyriausybė sudarė darbo grupę Lietuvos įvaizdžio formavimo strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių plano parengimui prižiūrėti. 2007 m. Vyriausybės nutarimu sudaryta Lietuvos įvaizdžio formavimo komisija, jos pirmininkas - premjeras Gediminas Kirkilas, nariai - viceministrai, ministerijų sekretoriai. 2007 m. paskelbtas viešasis pirkimas strateginio įvaizdžio marketingo ekspertų komandai suburti. Grupė parengė dar vieną projektą – „Lietuvos pristatymo pasaulyje strateginio marketingo koncepciją“, kurios konceptuali idėja: „Lietuva – drąsi šalis“. („Lietuvos pristatymo pasaulyje strateginio marketingo koncepcija, 2008“, <<http://www.lrv.lt/LR-ivaizdis/Ivaizdzio%20koncepcija.pdf>>, [Žiūrėta 2008-01-25].

⁸ Pavyzdžiui, Szondi, 13; Stephen Gardner, Mike Standaert, „Estonia and Belarus: Branding the Old Bloc“, <http://www.brandchannel.com/features_effect.asp?pf_id=146#more>, [Žiūrėta 2006-10-30].

⁹ Buvo apklaustos keturios tikslinės grupės (turizmo organizavimo ir žiniasklaidos ekspertai, užsieniečiai, turintys leidimą gyventi Lietuvoje, užsienio turistai, atvykę poilsio tikslais ir užsienio turistai, atvykę verslo tikslais), iš viso 52 respondentai. „Lietuvos turizmo ir verslo prekės ženklo sukūrimas. Kokybinio tyrimo ataskaita“, <http://www.tourism.lt/lt/LT_Ivaizdis_KOK_Ataskaita.pdf>, [Žiūrėta 2007-02-01].

išvada, kad kiekvienos šalies atveju svarbiausia regioninė identifikacija ir po dvigubos plėtros išlieka „Baltijos šalys“¹⁰. Šiame darbe klausiama, ar tokia pati regioninė identifikacija atsispindi ir Vakarų elito skaitomoje spaudoje, galbūt Estija jau matoma kaip Šiaurės šalis, o Lietuva vien tik kaip Vidurio Europos šalis? Atkreiptinas dėmesys, kad Estija, perkurdama savo įvaizdį, norėtų atsikratyti „Baltic“ epiteto, nes jis asocijuojasi su „sovietine Baltijos respublika“¹¹, o Estijos turizmo įvaizdžio strategijoje Estija pristatoma kaip „Šiaurės šalis su polėkiu“ (angl. *Nordic with a twist*)¹². Tuo tarpu Latvijai „Baltijos šalis“ neatrodo neigiamas žodis ir ji pagal 2003 m. sukurtą įvaizdžio strategiją, siekia pozicionuoti save kaip „tikrąją Baltijos šalį“¹³.

Atsižvelgiant į aukščiau aptartą temos aktualumą, pagrindinis šio **darbo tikslas** yra atskleisti, koks yra Baltijos valstybių – kiekvienos valstybės atskirai ir kaip regiono – įvaizdis tarptautinėje žiniasklaidoje. Darbe bus atliktas tyrimas, siekiant įvertinti Baltijos šalių įvaizdžių panašumus ir skirtumus.

Siekiant įgyvendinti darbo tikslą, keliami šie **uždaviniai**:

- Aptarti valstybės įvaizdžio reikšmę tarptautinių santykių teorijoje ir praktikoje;
- Apsibrėžti Baltijos valstybių įvaizdžių tarptautinėje žiniasklaidoje tyrimo metodologiją ir apibūdinti jo eigą;
- Išanalizuoti Lietuvos, Latvijos, Estijos įvaizdžių pasirinktuose leidiniuose panašumus ir skirtumus pagal temines kategorijas ir įvaizdžių pozityvumą-negatyvumą;
- Įvertinti pagrindines Lietuvos, Latvijos ir Estijos regionines identifikacijas pasirinktuose leidiniuose (t.y. kokiam regionui jos priskiriamos);
- Išskirti vyraujančius „Baltijos šalis“ kaip regioną apibūdinančius naratyvus.

Šiame darbe terminas „Baltijos šalys“ (kabutėse) bus naudojamas, turint omenyje Baltijos šalis kaip regioną (*angl. terminas Baltic, Baltic states*).

Valstybės/organizacijos ar kito veikėjo įvaizdžiui įvertinti paprastai dažniausiai naudojami šie būdai: viešosios nuomonės apklausos (apklausiant plačiąją visuomenę, tikslines publikas, gali būti ir kiekybiniai, ir kokybiniai tyrimai) ir žiniasklaidos turinio analizė. Baltijos šalių įvaizdžius lyginęs tyrimas, kuriame remtasi tikslinių publikų kokybiniais interviu, jau buvo atliktas (minėtas 2006 m. TNS Gallup tyrimas). 2003 m. Lietuvos institutas pristatė tyrimą

¹⁰ Mindaugas Jurkynas, *How deep is your love? The Baltic brotherhood re-examined*. Vilnius: Institute of International Relations and Political Science Vilnius University, 2007, 171.

¹¹ Karsten Brüggemann, „Leaving the ‘Baltic’ States and ‘Welcome to Estonia’: Re-regionalising Estonian Identity”. *European Review of History*, Vol 10, No.2, 2003, 343. Taip pat žr. Toomas Hendrik Ilves, „Estonia as a Nordic Country“, kalba pasakyta 1999 m. vasario 19 d. Švedijos tarptautinių santykių institute. <<http://www.vm.ee/eng/nato/1210.html>>, [Žiūrėta 2008-03-01].

¹² Elin Priks, „Destination Estonia. Activities through branding 2008-2010”, <<http://www.tourism.lt/informacija/PTO%202008%20vasaris/ELIN%20PRIKS%20-%20DESTINATION%20ESTONIA%20-%20VNO%2028-02-08.ppt>>, [Žiūrėta 2008-04-21].

¹³ Spencer Frasher, Michael Hall, Jeremy Hildreth et al, „A Brand for the Nation of Latvia“, 2003, 21. <<http://www.politika.lv/index.php?f=113>>, [Žiūrėta 2008-03-13].

„Lietuva Europos žiniasklaidoje“, kuriame buvo tiriama beveik 700 leidinių internete anglų, prancūzų bei vokiečių kalbomis, tačiau *palyginamojo trijų Baltijos šalių įvaizdžių tyrimo* tarptautinėje žiniasklaidoje dar nebuvo atlikta (bent jau autorės žiniomis). Žiniasklaidos turinio analizė taip pat leidžia ištirti, kaip įvaizdžiai kinta laiko tėkmėje, kaip yra atspindėti įvairūs politiniai, ekonominiai valstybės įvykiai, ar į oficialią nuomonę atsižvelgta, ar valstybės sugeba tiksliai paaiškinti savo veiksmus ir pozicijas, etc.

Taigi pagrindinis **šio darbo metodas (lyginamoji) žiniasklaidos turinio analizė** (kiekybinė ir kokybinė). Taip pat naudojamas **analitinis –tiriamasis metodas**.

Pagrindiniai tyrimo leidinių pasirinkimo kriterijai: leidinių įtakingumas, jų tikslinė auditorija („nuomonių lyderiai“, sprendimų priėmėjai Europoje ir JAV ir kt.) ir leidinio pasiekiamumas visame pasaulyje (globalus pobūdis). Vadinamoji „elitinė žiniasklaida“ pasirinkta todėl, kad, pirma, itin svarbu, kokį Baltijos šalių įvaizdį (įvaizdžius) susidaro šių leidinių skaitytojai – politinių ir ekonominių sprendimų priėmėjai. Antra, dažnai svarbesni „elitinės žiniasklaidos“ straipsniai atsiduria ir įvairių šalių nacionalinėje žiniasklaidoje. Atsižvelgiant į išvardintus kriterijus (bei į magistrinio darbo apimtį) Baltijos šalių įvaizdžio tyrimui buvo pasirinktas dienraštis „Financial Times“ ir savaitraštis „The Economist“.

Tyrimo laikotarpis: po Baltijos šalių įstojimo į NATO ir ES, t.y. nuo 2004 gegužės 1 d. iki 2007 m. pabaigos. Narystę ES ir NATO galima laikyti lūžiniu tašku, kai Lietuva, Latvija ir Estija tapo tikrosiomis transatlantinės bendruomenės narėmis ir galutiniai sugrįžo į Europos ir pasaulio politikos žemėlapius. Todėl itin svarbu tirti, kokie yra jų įvaizdžiai šiame etape, ar narystė NATO ir ES pagaliau leido atsikratyti „postsovietinių“ valstybių įvaizdžio ir tapti „Vakarų šalimis“?¹⁴

Pirmoji darbo dalis skirta valstybės įvaizdžio sąvokai ir reikšmei tarptautiniuose santykiuose apibūdinti, joje taip pat aptariamas įvaizdžio ir identiteto santykis bei teigiamas valstybės įvaizdis kaip „minkštosios galios“ šaltinis. Antrojoje darbo dalyje plačiau pristatomas Baltijos šalių įvaizdžių tyrimo pasirinktuose leidiniuose metodas ir tyrimo eiga. Trečioji dalis skirta tyrimo rezultatams pristatyti ir apibendrinti. Baltijos šalių įvaizdžiai „Financial Times“ ir „Economist“ aptariami atskirai, siekiant atskleisti, kaip ir kiek įvaizdžiai skiriasi skirtinguose leidiniuose. Galiausiai ketvirtojoje darbo dalyje, remiantis atlikto tyrimo duomenimis, nagrinėjama, kokiems regionams priskiriamos Lietuva, Latvija, Estija ir koks yra „Baltijos šalių“ kaip regiono įvaizdis ir jį apibūdinantys naratyvai.

¹⁴ Anot P.Van Hamo, narystė ES ir NATO simbolizuoja statusą ir vietą tarptautinėje bendruomenėje, todėl yra valstybės-narės „kokybės“ ir prestižo ženklas. Tiek NATO, tiek ES yra stiprūs ir žinomi „prekės ženklai“ (angl. *superbrands*). (Van Ham, „The Rise of the Brand State: The Postmodern Politics of Image and Reputation“).

Darbe daugiausiai remiamasi pirminiais šaltiniais (t.y. straipsniais „Financial Times“ ir „Economist“), taip pat valstybės įvaizdžio teoretikų ir praktikų (J. Nye, P. Van Hamo, W. Olinso, J. Melisseno ir kt.) darbais. Šiuo darbu tikimasi paskatinti akademinę diskusiją įvaizdžio reikšmės tarptautiniuose santykiuose tema, nes kol kas, atrodo, kad aktyviau valstybių įvaizdžio klausimais domisi viešųjų ryšių ir rinkodaros akademikai ir praktikai nei tarptautinių santykių ir politikos mokslų specialistai.

I. ĮVAIZDŽIO SVARBA TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ TEORIJOJE IR PRAKTIKOJE

1.1. Įvaizdžio sąvoka

Sąvoką „įvaizdis“ dažnai girdime kasdieninėje kalboje. Paprastai įvaizdis apibūdinamas kaip „tikslingai sukurta arba stichiškai atsiradusi forma, kuri atspindi tam tikrą objektą žmonių sąmonėje“¹⁵. Taigi įvaizdį žmonių sąmonėje gali turėti įvairūs objektai: produktai, verslo įmonės, politiniai lyderiai, miestai, valstybės, regionai, etc.

Kadangi šiame darbe kalbėsime apie valstybių įvaizdžius, apsistokime ties šia sąvoka. Valstybės įvaizdis apibūdinamas kaip racionalių ir emocinių valstybės savybių bei asocijuojamų vertybių visuma, kuri „suformuoja valstybės tapatybes žmogaus sąmonėje“¹⁶. Tačiau šis terminas gali būti naudojamas ir plačiau: apimti ne tik valstybę, bet ir kitas vietas: miestus ir regionus (angl. *place*).

Kalbant apie valstybių (ir kitų anksčiau minėtų vietovių) įvaizdžius svarbu atskirti dvi įvaizdžio rūšis: *suvokiamą* ir *kuriamą* įvaizdį. *Suvokiamas* (angl. *perceived image*) įvaizdis apibūdina visuomenės sąmonėje egzistuojantį įvaizdį, tuo tarpu *kuriamas* įvaizdis – įvaizdžio kūrėjų sąmoningai formuojamą įvaizdį, siekiant sukurti ar pakeisti visuomenės suvokimą apie tam tikrą valstybę.¹⁷ Kitaip sakant, kuriamas įvaizdis tai yra ta žinia, kurią pasauliui sąmoningai siunčia valstybė (pavyzdžiui, „mes vakarietiška demokratinė valstybė“), o suvokiamas įvaizdis tai yra stichiškai susiformavęs, įvairių faktorių (asmeninės patirties, žiniasklaidos, stereotipų ir pan.) veikiamas įvaizdis „gavėjo“ sąmonėje (pavyzdžiui, „Jūs – Rytų Europos valstybė, nenusikratanti postkomunistinės praeities“). Tarp suvokiamo ir kuriamo įvaizdžio visada bus tam tikras atotrūkis, bet jo apimtis kiekvienu atveju gali būti skirtinga.

Pastarąjį dešimtmetį praktiniame ir akademiname diskurse vis dažniau vietoje valstybės įvaizdžio sąvokos imta vartoti „valstybės prekės ženklo“ (angl. *nation brand/state brand*) sąvoka. Šiuolaikiniame pasaulyje prekės ženklai tampa netgi svarbesni už patį produktą, prekės ženklas tampa ir tam tikro gyvenimo būdo ar net filosofijos pasirinkimu; produktas (materija) pasidaro mažiau svarbus nei prekės ženklas (idėja)¹⁸. Jei prekės ženklas, paprastai kalbant, yra vartotojo *idėja* apie produktą, tai valstybės prekės ženklas – išorinio pasaulio *idėjos* apie tam tikrą šalį¹⁹. Valstybės prekės ženklo kūrimas (*state branding/nation branding*) arba vietovės

¹⁵ Renaldas Gutauskas, „Lietuvos vardo minėjimo tūkstantmetis: įvaizdžio programos metmenys“, *Mokslas ir gyvenimas*, 1998/7. <<http://ausis.gf.vu.lt/mg/nr/98/7/07gudaus.html>>, [Žiūrėta 2006 11 15].

¹⁶ Lietuvos Vyriausybės kanceliarija, „Lietuvos įvaizdžio formavimo strategija. Projektas“, Vilnius, 2006, 5. <http://www.lrv.lt/LR-ivaizdis/1_Ivaizdzio%20projektas.pdf>, [Žiūrėta 2007 03 08].

¹⁷ Jarol B. Manheim, Robert B. Albritton, „Changing National Images: International Public Relations and Media Agenda Setting“. *The American Political Science Review*, 1984, Volume 78, Issue 3, 645. [Prieiga per JSTOR duomenų bazę].

¹⁸ Christopher S. Browning, „Branding Nordiccity: Models, Identity and the Decline of Exceptionalism“, *Cooperation and Conflict*, 2007, Vol. 42 (1), 29.

¹⁹ Van Ham, „The Rise of the Brand State: The Postmodern Politics of Image and Reputation“.

prekės ženklo kūrimas (angl. *place branding*) būtent ir atspindi moderniomis rinkodaros ir ženklo daros priemonėmis kuriamą bei projektuojamą valstybės ir vietovės įvaizdį.

Dar viena su tuo susijusi sąvoka yra – „prekės ženklo valstybė“ (angl. *brand state*), kuri kai kurių autorių yra netgi priešpastatoma „savo reikšmę prarandančiai tautinei valstybei“²⁰ (angl. *nation state*). Tarptautinė sistema gali būti prilyginama globaliai rinkai, o ten veikiančios valstybės – rinkoje veikiantiems prekių ženklams. Viena vertus, pačios valstybės stengiasi sukurti tam tikrą įvaizdį/prekės ženklą, naudodamos modernias rinkodaros ir ženklo daros technologijas. Kita vertus, globalizuotame pasaulyje, kuriame yra išaugusi produktų ir paslaugų prekės ženklų galia, ir apie valstybės ar tautos savybes pradedama tarsi savaime kalbėti taip, kaip apie vartojamus produktus, pavyzdžiui, teigiant, kad jos yra „draugiškos“ (t.y. provakarietiškos) ir „patikimos“ (sąjungininkai) arba „agresyvios“ (ekspansionistinės) ir „nepatikimos“ (žlugusios). Valstybėms, kaip ir produktams, „užklijuojamos“ tam tikros etiketės, prekės ženklai.

Kalbant apie valstybės įvaizdį kyla klausimas, kas gi lemia vienokį ar kitokį valstybių įvaizdį užsienio visuomenėse. Be abejo, tai itin platus klausimas ir čia galime tik bendrais bruožais paminėti svarbiausius aspektus. Tarptautinėje praktikoje, siekiant išmatuoti, įvertinti valstybės įvaizdį yra vertinamos 6 valstybės gyvenimo sritys, kurios, anot ekspertų, daro įtaką šalies įvaizdžiui: turizmas, eksportas, valdymas, investicijos ir imigracija, žmonės, valstybės kultūra ir istorinis paveldas²¹ Nors tokia schema yra daugiau analitinis įrankis, nes realybėje gana sunku išpūdzio visumą suskaidyti į aiškias sudedamąsias dalis, tačiau vertėtų trumpai apibūdinti šias dalis (žr. 1 lentelę).

1 lentelė²². Valstybės įvaizdžio sudedamosios dalys

Įvaizdžio sudedamosios dalys	Apibūdinimas
Valstybės valdymas (vidaus ir užsienio politika)	Jei manoma, kad šalis yra valdoma nekompetentingai, yra pažeidinėjamos žmogaus teisės, klesti korupcija, tai silpnina valstybės ekonominį ir ypač politinį įvaizdį. Įtaką šalies įvaizdžiui daro ne tik vidaus, bet ir užsienio politika: pavyzdžiui, pripažįstama, kad JAV populiarumo ir įvaizdžio smukimui didelę įtaką turėjo jos dažnai vienašališkai ir hegemoniškai vykdoma užsienio politika.
Žmonės	Tai vienas iš svarbiausių aspektų, lemiančių šalies įvaizdžio suvokimą. Jei tenka susidurti su neigiamomis savybėmis pasižyminčiais žmonėmis (užsieniečiais), tokios pačios savybės gali būti priskiriamos ir visai tautai bei valstybei. Todėl ne veltui dažnai sakoma, kad kiekvienas žmogus, išvykęs į užsienio šalį, yra savotiškas savo šalies „ambasadorius“ ir „šalies veidas“.
Kultūra ir paveldas	Kultūros ir šalies paveldo suvokimas ir vertinimas taip pat yra svarbi šalies įvaizdžio dalis. Kultūra ir pasiekimai pabrėžia šalies unikalumą ir vertę; netradicinė kultūra visada skatina kitokios kultūros atstovų susidomėjimą, traukia turistus.

²⁰ Van Ham, „The Rise of the Brand State: The Postmodern Politics of Image and Reputation“.

²¹ Simon Anholt, GMI, „How the World Sees the World: The Anholt Nation Brands Index“, 2005 (Third Quarter), 1. <<http://www.nationbrandindex.com/>>, [Žiūrėta 2006 11 30].

²² Lentelė sudaryta, remiantis: Simon Anholt, GMI, „How the World Sees the World: The Anholt Nation Brands Index“, 2005.

Turizmas	Kai kurių valstybių turistinis patrauklumas yra labai „agresyviai“ skatinamas per reklamą ir viešuosius ryšius, todėl tai daro didelę įtaką žmonių suvokimui apie šalį. Tačiau jei šalis yra pristatoma vien per savo turizmo galimybes, tai jos įvaizdis yra labai vienašališkas.
Investavimas ir imigracija	Siekiant įvertinti valstybės įvaizdį, apklausose dalyvaujančių žmonių yra klausiama, ar jie norėtų tam tikroje šalyje kažkurį laiką pagyventi ar mokytis, taip pat klausiama, ar jie norėtų toje šalyje investuoti.
Eksportas	Žmonės, pamėgę tam tikras prekes, teigiamai vertina ir šių prekių „kilmės šalį“. Kita vertus, bendras valstybės įvaizdis didelę įtaką daro ir šalies eksporto sėkmei ar nesėkmei.

Taip pat svarbu akcentuoti, kad individo lygmeniu šalies įvaizdį lemia **žinios** apie tam tikrą šalį: jeigu žmogus net nėra girdėję apie šalį, akivaizdu, kad jis neturės jokios nuomonės apie ją. Taigi tokiu atveju net apie įvaizdį sunku kalbėti, susiduriama su valstybės nežinomumo ir „beveidiškumo“ problema. Mažiau žinomos šalies įvaizdis gali būti ženkliai veikiamas kategorijos, kuriai šalis yra priskiriama (pavyzdžiui, „besivystanti Afrikos šalis“, „Baltijos tigrai“ ir kt.)²³. Žinios ir šalies vertinimas paprastai įgyjamas šeimoje, mokykloje, taip pat iš žiniasklaidos priemonių ir remiantis asmenine patirtimi, gyvais išpūdžiais apie šalį ir jos žmones.

Valstybės vertinimas priklauso ne tik nuo įvairių anksčiau minėtų veiksnių, bet ir nuo egzistuojančių *stereotipų*. Net kai valstybės vertinimai kinta, tautiniai stereotipai vis tiek išlieka stabilūs, jiems mažai turi įtakos realūs pokyčiai. Stereotipai perduodami iš kartos į kartą ir yra „kolektyvinio mąstymo“ išraiška, jie paprastai yra sąlygoti istorinių aplinkybių.²⁴ Skirtingai nei „stereotipų“ atveju, šalies įvaizdžio kaitą lemia jos politinis, ekonominis, socialinis gyvenimas. Taip pat įvaizdžio kitimui įtakos gali turėti ir sąmoningai kuriamas įvaizdis.

Savo įvaizdį sustiprinti, pagerinti, pakeisti valstybės siekė nuo seniausių laikų, tik tai buvo vadinama kitais žodžiais – kultūros, įtakos, vertybių sklaida²⁵. Paprastai įvaizdis buvo kuriamas ar keičiamas viešosios ir kultūrinės diplomatijos arba tiesiog propagandos pagalba. Žvelgiant istoriškai, valstybės įvaizdžio kūrimas praktiškai visada būdavo labiau atsitiktinis nei nuoseklus, tęstinis, ekonomiškai pagrįstas planavimas. Aktyvi ir ekonomiškai planuojama veikla šioje srityje prasidėjo paskutiniais XX a. dešimtmečiais. Paprastai išskiriamos keturios sritys, į kurias būna orientuotas šalies įvaizdžio kūrimas (gali būti orientuotas į visas keturias sritis ar tik kelias iš jų), tai yra: *viešoji diplomatija, turizmo skatinimas, eksporto skatinimas, tiesioginių užsienio investicijų pritraukimas*. Trumpai bus pristatyta kiekviena iš šių sričių.

²³ De Vincente, 4-5.

²⁴ Teresa Walas, *Stereotypes and nations*. Cracow: International Cultural Centre, 1995, 24.

²⁵ Pavyzdžiui, Prancūzija jau 17-18 amžiuje aktyviai propagavo savo kultūrą ir kalbą visoje Europoje, o kardinolas Rišeljė gali būti laikomas „tarptautinių viešųjų ryšių pionieriumi“. (Joseph S. Nye, *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs, 2004, 100).

- **Viešoji diplomatija** – yra apibrėžiama kaip vyriausybės komunikavimo su užsienio visuomenėmis procesas, siekiant supažindinti jas su tautos mąstysena ir siekiais, institucijomis ir kultūra, nacionaliniais interesais ir vykdoma politika²⁶. Viešąją diplomatiją siekiama:
 - 1) *padidinti žmonių žinias* apie šalį (paskatinti žmones apie tą šalį galvoti, atnaujinti pasenusius faktus);
 - 2) skatinti šalies *pripažinimą* (sukurti teigiamą šalies suvokimą);
 - 3) *įtraukti* žmones į santykius su šalimi (sustiprinti ryšius; skatinti žmones matyti šalį kaip patrauklią vietą turizmui, studijoms; įtikinti pirkti šalies produktus, suprasti ir pripažinti šalies vertybes);
 - 4) *daryti įtaką* žmonėms (įtikinti užsienio kompanijas investuoti, publiką - remti šalies pozicijas, politikus – laikyti šalį tinkama partnere).²⁷
- **Turizmo skatinimas.** Turizmo skatinimas tai dažniausiai stipriausiai plėtojamas valstybės įvaizdžio formavimo kanalas, įtraukiantis masinės komunikacijos priemones (reklama žiniasklaidoje). Šalies įvaizdį per turizmą formuoja ne tik vyriausybė ir jai pavaldžios turizmo institucijos, bet ir privačios įmonės, susijusios su turizmo verslu. Valstybės vykdoma turizmo rinkodara nėra naujas dalykas pasaulinėje praktikoje, tačiau jos svarba pastaruoju dešimtmečiu itin išaugo, kadangi pasaulinė turizmo rinka atneša milijardines pajamas²⁸.
- **Eksporto skatinimas.** Ši sritis pirmiausiai plėtojama privačių bendrovių, tačiau vyriausybiniai veiksmai čia itin svarbūs kaip šios politikos sustiprinimas. Rinkodaros specialistai teigia, kad prekės kilmės šalis pirkėjus dažnai veikia kaip savaiminis prekės ženklas – t.y. tinkamai ir sėkmingai sukurtas šalies įvaizdis gali uždėti kokybės spaudą ant tos šalies eksportuojamų prekių²⁹. Kita vertus, stiprus ir atpažįstamas tam tikro produkto prekės ženklas gali turėti didelę įtaką bendram valstybės įvaizdžiui pasaulyje, geriausias to pavyzdys mobilusis telefonas „Nokia“ ir Suomijos įvaizdis. „Nokia“ ne tik pristatė pasauliui mažai kam žinomą nedidelę valstybę Europos šiaurėje – Suomiją, bet ir leido plėtotis Suomijos, kaip modernių technologijų šalies, įvaizdžiui.
- **Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimas.** Pritraukiant užsienio investicijas į šalį, yra svarbi ne tik reali situacija šalyje (mokesčių politika, infrastruktūros suteikimas ir kt.), bet ir žinios apie šalį ir investicijoms patrauklios valstybės įvaizdis. Todėl

²⁶ Hans Tuch, *Communicating with the world*, New York: St. Marins Press, 1990, 3. Cituota iš Melissen, 8.

²⁷ Mark Leonard, *Public Diplomacy*, London: The Foreign Policy Centre, 2002, 9-10. <<http://fpc.org.uk/fsblob/35.pdf>>, [Žiūrėta 2006 10 29].

²⁸ Olins, 160.

²⁹ De Vincente, 27.

investicijoms „pritraukti skirta šalies rinkodara yra rimtas, brangus ir sudėtingas procesas; šalį arba regioną reikia pateikti patraukliu, įtaigiu ir juos išskiriančiu būdu“³⁰.

Apibūdinus valstybės įvaizdžio ir jo formavimo svarbą praktikoje, reiktų panagrinėti, kas vis dėlto sieja įvaizdį ir tarptautinius santykius teoriniu lygmeniu?

1.2. Įvaizdis ir tarptautinių santykių teorijos

Tenka pripažinti, kad valstybių įvaizdžio klausimais labiau domisi viešųjų ryšių nei tarptautinių santykių akademikai, nepaisant to, kad būtent viešoji diplomatija yra pripažįstama kaip vienas iš esminių būdų, kuriais gali būti kuriamas ir palaikomas valstybės įvaizdis. Nors šios dvi akademinės bendruomenės domisi panašiais konceptais, tokiais kaip globalizacija, identitetas ir besikeičiantis galios pobūdis tarptautinėje politikoje, tačiau mažai bendrauja tarpusavyje³¹. Žymiausi rinkodaros ir viešųjų ryšių srities atstovai yra S. Anholtas, W. Olinsas, P. Kotleris. Tuo tarpu iš tarptautinių santykių disciplinos atstovų verta paminėti J. Melisseną ir P. Van Hamą (abu iš Nyderlandų tarptautinių santykių instituto), įvedusį „prekės ženklą“ valstybės terminą bei Jungtinės Karalystės Užsienio politikos centrą, itin besidomintį viešąja diplomatija. Taip pat su įvaizdžiu susijusi J. Nye sukurta „minkštosios galios“ sąvoka (aptariama vėliau)³².

Būtent minėtasis P. Van Hamas bandė atrasti teorinį valstybės (vietovės) įvaizdžio pagrindimą, naudojantis tarptautinių santykių teorijų koncepcijomis. Jo teigimu, įvaizdis yra susijęs su galia ir identitetu³³. Šias dvi įvaizdžio ir jo kūrimo „medalio puses“ ir aptarsime atskirai.

1.2.1. Įvaizdis kaip galia

P. Van Hamas teigia, kad politinėse paradigmos pastebimas paralelinis atsiskleidimas nuo modernaus geopolitikos pasaulio į postmodernų įvaizdžio ir įtakos pasaulį. Galia tokioje aplinkoje daugiau kyla ne vien tik iš įtikinėjimo ar prievartos, bet taip pat iš informacijos sklaidos ir patrauklumo³⁴. Kitaip sakant, gali laimėti tas veikėjas, kuriuo pasakojimu labiausiai patikima, o ne tas, kuris labiau „žvangina ginklais“. Anot J. Nye, politinė valstybės galia turi remtis ne tik ekonomine ir karine jėga. Privalu puoselėti ir trečiąją galios dėmenį – „minkštąją

³⁰ Olins, 159.

³¹ Pavyzdžiui, tokiuose žurnaluose kaip *Place branding and public diplomacy* straipsnių autoriai yra daugiau rinkodaros, viešųjų ryšių ir valstybių įvaizdžių kūrimo specialistai, akademikai, o ne politikos mokslų atstovai.

³² Čia minimi tik tie autoriai, kurie tiesiogiai domisi valstybės įvaizdžiais, nes, pavyzdžiui, galima teigti, kad konstruktivistai domisi valstybės įvaizdžiu netiesiogiai. Taip pat kaip ir įvairūs teoretikai, analizuojantys žiniasklaidos, viešosios nuomonės ir (pasaulio) politikos santykius; tarpkultūrinę komunikaciją ir pan.

³³ Peter Van Ham, „Place Branding: The State of the Art“, 2008, 6.

<http://www.clingendael.nl/publications/2008/20080300_cdsp_art_ham.pdf>, [Žiūrėta 2008-04-16].

³⁴ Van Ham, „The Rise of the Brand State: The Postmodern Politics of Image and Reputation“.

galią“ (angl. *soft power*): „šalis visame pasaulyje privalo siekti simpatijų“³⁵. Anot J. Nye, „minkštoji galia tai yra gebėjimas pasiekti norimą rezultatą, remiantis valstybės patrauklumu, reputacija, autoritetu“, o juk valstybės patrauklumas, reputacija tiesiogiai siejasi su įvaizdžiu. Trys svarbiausi „minkštosios galios“ šaltiniai yra šalies kultūra, šalies politinės vertybės bei šalies užsienio politikos legitimumas ir patrauklumas³⁶.

Nors J. Nye, kalbėdamas apie „minkštąją galią“, pirmiausia turėjo omenyje JAV, tačiau praktika rodo, kad „minkštosios galios“ idėjos pasirodė patrauklesnės mažesnėms pasaulio valstybėms³⁷. Žinoma, „minkštosios galios“ koncepcija neišvengia trūkumų (kaip šią galią išmatuoti, kurti ir panaudoti?), tačiau net ir šios sąvokos kritikai, pripažįsta, kad „minkštoji galia“ tapo svarbia akademinio mąstymo ir ypač politinės praktikos dalimi pasaulio politikoje³⁸.

„Minkštosios galios“ sąvoką iš esmės galima prilyginti teigiamam ir patraukliam valstybės įvaizdžiui, o teigiamas įvaizdis gali prisidėti prie valstybės galios sustiprinimo ir taip padidinti jos reikšmę tarptautiniuose santykiuose, leisti jai daryti didesnę įtaką tarptautinei bendruomenei, siekiant nacionalinių interesų. Neigiamas valstybės įvaizdis (maža „minkštoji galia“ ar jos neturėjimas) gali lemti nepritarimą valstybės veiksams, jos iniciatyvų blokavimą arba tiesiog ignoravimą. Pavyzdžiui, Lenkija, siekdama narystės ES, ėmėsi vykdyti aktyvią ir nuosekliai suplanuotą viešųjų ryšių programą kitose šalyse-narėse, siekdama pagerinti savo įvaizdį³⁹. Lietuvos ambasados, Lietuvos institutas ES šalyse taip pat vykdė tam tikrą Lietuvos pristatymo kampaniją. Žinoma, realistai ir kietojo saugumo analitikai gali teigti, kad valstybės įvaizdis yra nesvarbus: objektyvūs ekonominiai, politiniai ir strateginiai paskaičiavimai lemia tai, ar pavyzdžiui buvusi komunistinė valstybė gaus tiesioginių užsienio investicijų, ar ji bus priimta į NATO ir ES. Tačiau P. Van Hamas klausia, kodėl mes turėtume manyti, kad publika, kuri „noriai tiki viliojančiomis vartotojų kapitalizmo reikšmėmis (pavyzdžiui, produktų prekės ženklais), turi išlikti racionali ir objektyvi, priimdama politinius sprendimus?“⁴⁰

Kaip sėkmingo politinio įvaizdžio kūrimo pavyzdys dažnai nurodoma Norvegija – jau daugelį metų nuosekliai vykdydama „taikos tarpininkės“ funkcijas ir save pozicionuodama kaip „taikos pasauliui nešėją“, Norvegija pasiekė, kad jos įtaka pasaulio politikoje (ypač Jungtinių Tautų Organizacijoje) taptų kur kas svaresne nei būtų galima spręsti, remiantis vien šios valstybės dydžiu⁴¹.

³⁵ Nye, 30-31.

³⁶ Nye, X, 11-15.

³⁷ Aurelijus Katkevičius „Septyniolika metų žengiam pirmą žingsnį“. *Verslo klasė*, Nr.3, 2007, 53.

³⁸ Janice Bially Mattern, “Why ‘Soft Power’ Isn’t So Soft: Representational Force and the Sociolinguistic Construction of Attraction in World Politics”. *Millenium Journal of International Studies*. 33 (3), 2005, 583-584.

³⁹ Beata Ociepka and Marta Ryniejska-Kieldanowicz, “Public Diplomacy and EU Enlargement: the Case of Poland”, Netherlands Institute of International Relations, Clingendael, 2005.

http://www.clingendael.nl/publications/2005/20050800_cli_paper_dip_issue99.pdf [Žiūrėta 2006 10 30].

⁴⁰ Van Ham, „The Rise of the Brand State: The Postmodern Politics of Image and Reputation“.

⁴¹ Leonard, 169.

Praplečiant „minkštosios galios“ sąvoką ir į ekonominę sferą, galime teigti, kad valstybės įvaizdis svarbus ne tik politiniu, bet ir ekonominiu aspektu. Įvaizdis daro įtaką valstybės padėčiai globalioje rinkoje: mažas valstybės žinomumas (jokio įvaizdžio neturėjimas) arba neigiamas įvaizdis (klaidingi, pasenę stereotipai) lemia mažą užsienio valstybių susidomėjimą šalimi, silpnina šalies galimybę konkuruoti tarptautiniu mastu, trukdo jai pritraukti tiesioginių užsienio investicijų, plėtoti turizmą ir skatinti eksportą. Valstybės įvaizdis tapo svarbus todėl, kad šiais laikais valstybėms tenka konkuruoti dėl rimtų, kiekybiškai išreiškiamų dalykų – užsienio investicijų pritraukimo, eksporto ir turizmo. Istoriškai šie faktoriai niekada nebuvo pagrindiniai, nes nebuvo išplėtotas turizmas, užsienio investicijos pasiekdavo palyginti nedaug šalių, o eksportuojami buvo tik tradiciniai produktai į tradicines rinkas⁴². Nors užsienio kompanijų pasirinkimą investuoti į tam tikrą šalį pirmiausiai lemia ekonominiai faktoriai, tačiau greta to labai svarbus ir emocinis aspektas – valstybės įvaizdis tarptautinėje rinkoje, tarptautinėje žiniasklaidoje ar išpūdžiai, likę aplankius tą šalį. Tas pats pasakytina ir apie eksportą – stebėjome, kaip musulmoniškose šalyse per Danijos karikatūrų skandalą buvo boikotuojami daniški (ir kitų Skandinavijos šalių) produktai.

Svarbu pabrėžti, kad šalies kuriamas įvaizdis turi būti paremtas tikrove ir realiais pasiekimais, pokyčiais, „geresnis įvaizdis gali būti tik nusipelnytas“⁴³, tačiau svarbu ir tai, kaip valstybė sugeba savo privalumais pasinaudoti, sukurdama nuoseklią ir išradingą teigiamų aspektų komunikavimo pasauliui strategiją.

1.2.2. Įvaizdis kaip identitetas

P. Van Hamo teigimu, vietovės įvaizdžio kūrimą – kaip tarptautinių santykių fenomeną – geriausiai paaiškina konstruktyvistinė tarptautinių santykių teorija. Konstruktyvizmas pabrėžia normas, vertybes ir identitetus kaip esminius ir reikalingus tarptautinės politikos elementus. Identitetas gali padėti diagnozuoti tam tikrus valstybės veiksmus santykyje su kitomis valstybėmis⁴⁴. Identitetas veikia interesus, o pastarieji – valstybės užsienio politiką.

A. Wendto teigimu, „struktūros ir valstybės skirtingiems veikėjams turi daugiopas prasmes, paremtas jų pačių intersubjektyviais supratimais ir praktikomis“⁴⁵. Identitetai yra

⁴² Olins, 156-160.

⁴³ Valstybių „prekių ženklų“ indeksų palyginimas 2005-2007 m. neatskleidė tiesioginio ryšio tarp prekės ženklo vertės šiame indekse ir sumų, išleidžiamų valstybės prekės ženklo populiarinimo, kūrimo kampanijoms. Kita vertus, vien tik valstybės politikos, net jei ji efektyviai įgyvendinama nepakanka, kad užsienio publikos būtų įtikintos atsikratyti egzistuojančių suvokimų ir prietarų. (Simon Anholt, „Place branding: Is it marketing, or isn't it?“, *Place branding and public diplomacy*. Vol. 4, 2008, 1- 2. <<http://www.palgrave-journals.com/pb/index.html>>, [Žiūrėta 2008-05-02])

⁴⁴ Ted Hopf, „The promise of constructivism in international relations theory. *International Security*, vol. 23, 1998, 190. Cituota iš: Van Ham, „Place Branding: The State of the Art“, 21.

⁴⁵ Alexander Wendt, *Social theory of international politics*, Cambridge University Press, 1999. Cituota iš: Van Ham, „Place Branding: The State of the Art“, 20.

kintantys ir priklausantys nuo įvairių kontekstų. Taigi būtent konstruktyvistai numato valstybėms galimybę konstruoti savo įvaizdį, o tuo pačiu vaidmenį tarptautinėje arenoje.

Konstruktyvizmo atstovų teigimu, valstybės galimybės pasirinkti identitetą/vaidmenį nėra neribotos. Jas varžo kitų veikėjų supratimai, identitetai ir interesai, kurie vyrauja tam tikrame istoriniame kontekste⁴⁶. N. Renggerio teigimu, teritoriniai veikėjai egzistuoja socialinių praktikų, lūkesčių, politinių parametrų ir institucijų tinkle, kuris riboja valstybės vaidmenų pasirinkimą; valstybių „mentaliniai žemėlapiai yra pripildyti tokiomis sąvokomis kaip pasitikėjimas, įtarumas, istorija ir reputacija“⁴⁷. Įvaizdžio kūrėjai – praktikai taip pat dažnai perspėja, kad įvaizdžio kūrimas bus tik tada sėkmingas, kai jis turės realų pagrindą tikrovėje, t.y. bus paremtas identitetu. Įvaizdžio kūrimas yra vadinamas identiteto artikuliacija (suvokti, kas mes esame) ir projekcija (to suvokimo perdavimas kitiems)⁴⁸. Taigi tiek identitetas, tiek įvaizdis yra konstruojami sąveikoje su kitais, identitetas ir įvaizdis egzistuoja tiek, kiek jie yra pripažįstami kitų.

Tiek identitetas, tiek įvaizdis gali kisti. Vis dėlto identitetas yra laikomas pastovesniu nei įvaizdis⁴⁹. Kitas skirtumas tarp įvaizdžio ir identiteto yra tas, kad kolektyvinės visumos (tokios kaip tauta) negali egzistuoti ir veikti, neturėdamos identiteto, tačiau be įvaizdžio jos gali gyvuoti. Visos valstybės turi vienokį ar kitokį identitetą, bet ne visos stengiasi jį aktyviai projektuoti (t.y. kurti įvaizdį) ir propaguoti tarptautinėje plotmėje.

Žvelgimas į įvaizdį kaip į identitetą leidžia teigti, kad valstybės įvaizdis svarbus ne tik valstybei vykdant savo užsienio politiką ir konkuruojant globalioje rinkoje, bet jis atlieka svarbią funkciją ir valstybės viduje, t.y. įvaizdis gali sustiprinti nacionalinį valstybės identitetą, skatinti valstybės gyventojų didžiavimąsi savo šalimi, nacionalinio orumo ir patriotiškumo jausmus⁵⁰.

Taigi šiame darbe į Baltijos valstybių įvaizdžius tarptautinėje spaudoje bus žvelgiama ir kaip į jų „minkštosios galios“ šaltinį, ir kaip į jų identiteto atspindį.

⁴⁶ Hopf, 177.

⁴⁷ Nicholas Rengger, „The Ethics of trust in world politics. *International Affairs*, 73 (3), 1997. Cituota iš: Van Ham, „Place Branding: The State of the Art“, 21.

⁴⁸ Melissen, 24; Anamaria Georgescu and Andrei Botescu, “Branding national identity.”, Lund University, Lund, 2004, 22.

<<http://theses.lub.lu.se/archive/sob//soc/soc04020/SOC04020.pdf>> [Žiūrėta 2006 11 30].

⁴⁹ Browning, 29-30.

⁵⁰ Lietuvos Vyriausybės kanceliarija, „Lietuvos įvaizdžio formavimo strategija. Projektas“, 6.

II. METODOLOGIJA IR TYRIMO EIGA

2.1. Tyrimo metodas – kiekybinė ir kokybinė turinio analizė

Analizuojant Baltijos valstybių (toliau – BV) įvaizdžius tarptautinėje spaudoje bus remiamasi turinio analizės metodu. Turinio analizė dažniausiai yra apibrėžiama kaip sisteminė ir kiekybinė komunikacijos turinio analizė⁵¹. Daugumos turinio analizių tikslas yra tiriama objektą suskirstyti į tam tikras kategorijas/temas/problemas. Metodu siekiama identifikuoti ir suskaičiuoti tekstų specifinių charakteristikų ar dimensijų dažnumą ir per tai atrasti teksto žinučių tendencijas, įvaizdžius ir jų platesnę socialinę reikšmę⁵². Kita vertus, komunikacijos analizei ypač svarbu ne tik skaitinė išraiška, bet ir tai, kokiame kontekste analizuojamas vienetas yra minimas, kokia jam gali būti suteikta reikšmė bei prasmė, kaip jis gali būti interpretuojamas. Todėl dažnai neišvengiamai turinio analizė yra papildoma tam tikrais kokybiniais aspektais. Vien jau žinutės priskyrimas tam tikrai kategorijai (pavyzdžiui, teigiamai ar neigiamai) iš esmės yra kokybinis interpretacinis veiksmas.

Kokybinės analizės metodas padeda ištirti, kokiame kontekste analizuojamas vienetas pasirodo, kokiomis sąvokomis ir terminais jis aprašomas. Būtent kokybinė analizė padeda atskleisti analizuojamų objektų santykius ir skirtumus⁵³. B. Gunteris turinio analizės metodą skaido į kiekybinę turinio analizę ir kokybinę turinio analizę. Pastarajai priskiriami šie metodai: struktūrinė-semiotinė analizė, diskurso analizė, retorinė analizė, naratyvinė analizė, interpretacinė analizė⁵⁴.

Pačia bendriausia prasme „diskursai yra struktūruoti ideologiniai ir kultūriniai naratyvai, kuriuos reprezentuoja ir perkuria simbolinės formos, istorijos, žanrai. Diskursas – tai yra viešo kalbėjimo apie tai tikrus dalykus ar idėjas būdas, kuris sukuria plačiai paplitusį suvokimą ir supratimą“⁵⁵. Diskurso analizė remiasi prielaida, kad naujienos (žinios) yra pasaulio reprezentavimas per kalbą. Tačiau tai nėra paprasta refleksija, o tai – pasaulio *konstravimas* per kalbą. Visada yra keletas būdų pasakyti tą patį dalyką ir išraiškos skirtumai savyje slepia idėjinius skirtumus: „laikraščių turinys yra ne faktai apie pasaulį, bet pačia bendriausia prasme – idėjos apie pasaulį“⁵⁶, Semantinio turinio pavertimas žodžiais niekada nebūna neutralus: vieno žodžio pasirinkimas vietoje kito tam, kad būtų išreikšta daugmaž ta pati reikšmė, gali atskleisti kalbėtojo nuomonę, emocijas, socialinę padėtį. Žodžiai, sakiniai ne tik apibrėžia ar apibendrina

⁵¹ Anders Hansen, Simon Kottle, Ralph Negrine et al, *Mass Communication Research Methods*. Palgrave: 1998, 123.

⁵² Hansen, Kottle, Negrine et al, 95.

⁵³ Hansen, Kottle, Negrine et al, 311, 312.

⁵⁴ Barrie Gunter, *Media research methods: measuring audiences, reactions and impact*. Sage Publications, 2000, 82-83.

⁵⁵ James Lull, *Media, communication, culture*. New York: Columbia University Press, 2000, 173.

⁵⁶ Gunter, 88.

įvykį, bet ir įvertina jį⁵⁷. Taigi diskurso analizė kaip kokybinės turinio analizės atmaina taip pat bus naudojama, tiriant BV įvaizdžius tarptautinėje spaudoje.

Turinio analizė leis palyginti Lietuvos, Latvijos, Estijos įvaizdžius įvairiose kategorijose ir pagal jų teigiamumą – neigiamumą, o diskurso analizės elementai bus pasitelkiami, siekiant atrasti, kokį naratyvą(us) suponuoja terminas „Baltijos šalys“ (angl. *Baltics* arba *Baltic states*).

2.2. Tyrimo eiga

BV įvaizdžių tyrimas tarptautinėje spaudoje po įstojimo į NATO ir ES susidėjo iš kelių etapų:

- 1) Laikraščių, kuriuose analizuojami Baltijos valstybių įvaizdžiai, pasirinkimas;
- 2) Pirminė straipsnių atranka;
- 3) Antrinė straipsnių atranka;
- 4) Tekstų skaitymas, kategorijų apibrėžimas;
- 5) Analizės vienetų (straipsnių) kodavimas:
 - a) pagal tematines kategorijas;
 - b) pagal vertinamąsias kategorijas;
 - c) pagal regioninį kontekstą;
- 6) Duomenų analizė ir interpretacija.

Laikraščiu, kuriuose analizuojami Baltijos valstybių įvaizdžiai, pasirinkimas. Darbo tikslas - ištirti BV įvaizdžius tarptautinėje, Vakarų (Europos ir JAV) elito atstovų skaitomoje spaudoje. Atsižvelgiant į laikraščių tikslinę ir globalią auditoriją, platinimą įvairiose pasaulio šalyse ir jų prieinamumą šio tyrimo autorei, buvo pasirinkti dienraštis „Financial Times“ (toliau šiame darbe – FT) ir savaitraštis „The Economist“ (toliau – „Economist“).

FT, leidžiamas nuo 1888 m. (Londone) yra verslo ir ekonomikos dienraštis, tačiau domisi ir politika, kultūra, švietimu, gyvenimo būdu ir kt. Dienraštis yra spausdinamas 18 pasaulio miestų ir didžioji dalis jo kopijų parduodama už Didžiosios Britanijos ribų. FT teigia, kad jo auditorija - sprendimų priėmėjai ir nuomonių lyderiai. Dienraščio svarbą parodo ir tai, kad, pavyzdžiui, laiškus šio dienraščio redakcijai rašė tokie garsūs politikai kaip V. Putinas, M. Sakašvilis, S. Lavrovas, Dž. Makeinas. Kasdienis pasaulinis dienraščio tiražas – 426,000 kopijų (iš jų – 152,240 sudaro tiražas JAV), skaitytojų skaičius 1,3 milijonai daugiau nei 110 valstybių. Tyrimai rodo, kad „Financial Times“ – labiausiai skaitomas, patikimiausias ir aukščiausiai vertinamas tarptautinis verslo dienraštis Europoje⁵⁸.

⁵⁷ Van Dijk, T.A., *Racism and the press*. London: Routledge, 1991, 53. Cituota iš: Hansen, Kottle, Negrine et al, 113.

⁵⁸ „FT General information“, <http://www.ft.com/servicestools/mediainquiries/generalinfo>, [Žiūrėta 2007-09-10].

Savaitraštis (žurnalas) „Economist“ pradėtas leisti 1843 m. Didžiojoje Britanijoje. Dabar jis yra spausdinamas 5 pasaulio miestuose, 3 kontinentuose, o platinamas daugiau nei 200 pasaulio šalių. Savaitinis šio žurnalo tiražas – 1,260,457 egzempliorių (2007 m. sausio – birželio duomenimis)⁵⁹. Labiausiai šis žurnalas yra skaitomas Šiaurės Amerikoje (parduodama 55 proc. viso tiražo), Europoje (32 proc. viso tiražo). Tuo tarpu tiražas Azijos/Ramiojo vandenyno regione, Vidurio Rytuose/Afrikoje, Lotynų Amerikoje sudaro atitinkamai 10 proc., 2 proc., 1 proc. viso tiražo⁶⁰. Leidinio temos apima tarptautines naujienas, ekonomiką, politiką, verslą, finansus (finansų rinkas), mokslą ir technologijas bei menus. „Economist“ tyrimai rodo, kad šio žurnalo globali tikslinė auditorija – elitas/įtakingi verslo ir vyriausybių sprendimų priėmėjai, nuomonių lyderiai. Savaitraštis „Economist“ paskelbtas ketvirtuoju pagal įtakingumą leidiniu JAV⁶¹ (pirmasis – žurnalas „Foreign affairs“).

Pirminė straipsnių atranka. Tyrimo analizės vienetai – straipsniai, kuriuose paminėti reikšminiai žodžiai su šaknimi *Lithuan-*, *Latv-*, *Eston-*. Tokie straipsniai atrinkti iš „Economist“ ir FT archyvų internete nuo 2004 m. gegužės 1 d. iki 2007 m. gruodžio 31 d., į tyrimo imtį nepatenka tie straipsniai, kurie yra tik internetiniuose puslapiuose, bet nebuvo pasirodę spausdintu variantu (taip siekiama susiaurinti analizės vienetų skaičių). Iš dienraščio FT iš viso atrinkti 1094 straipsniai, iš „Economist“ – 154 straipsniai. Atlikus pirminę atranką, straipsniai buvo skaitomi. Pastebėta, kad valstybių paminėjimai straipsniuose itin skirtingos apimties: viename straipsnyje, pavyzdžiui, vienai iš Baltijos valstybių skirtas tik vienas sakiny, o kitu atveju – net visas straipsnis. Siekiant tikslesnės valstybių įvaizdžių analizės ir palyginimo buvo nuspręsta kiekvienam tokiam straipsniui, kuriame yra minima bet kuri iš trijų valstybių, suteikti „svertinį koeficientą“ pagal tai, „kiek daug“ yra minima atitinkama valstybė. Taigi teksto apie kiekvieną valstybę apimtis (sakiniai) buvo lyginama su visu tekstu (sakiniai), t.y. kiekvienu atveju paskaičiuotas sakinių apie valstybę ir viso teksto santykis procentiškai. Pavyzdžiui, jei straipsnį sudaro 20 sakinių, ir iš jų vienas skirtas Lietuvai, reiškia Lietuva „gauna“ 5 proc., jei 2 sakiniai – 10 proc., o jei visas straipsnis – tada ji „gauna“ 100 proc. Ir vėliau darbe bus operuojama būtent taip paskaičiuotais svertiniais koeficientais, o ne straipsnių vienetų skaičiumi (kuris lyginamojoje analizėje neparodo realios situacijos), pavyzdžiui, jei matysime, kad Latvijos svertinis koeficientas X metais buvo 600 reiškia, kad tais metais arba buvo 6 straipsniai, kur visas tekstas skirtas Latvijai, arba 12 straipsnių, kur po pusę teksto buvo skirta Latvijai arba įvairios kitos variacijos.

⁵⁹ „Worldwide circulation“, <<http://ads.economist.com/the-economist/circulation/worldwide-circulation/>> , [Žiūrėta 2007-09-10]

⁶⁰ „Regional increases“, <<http://ads.economist.com/the-economist/circulation/regional-increases/>>, [Žiūrėta 2007-09-10]

⁶¹ „The most influential of all media“, <<http://www.foreignaffairs.org/advertising/influence>>, [Žiūrėta 2007-09-10]

Antrinė atranka. Pastebėta, kad itin daug straipsnių, kuriuose Lietuva, Latvija, Estija minimos tik epizodiškai ir nereikšmingai, tai yra straipsniai, kur valstybių svertiniai koeficientai sudaro po kelis procentus. Tokie paminėjimai nėra itin reikšmingi valstybių įvaizdžio prasme, nes valstybės vardas „paskęsta“ pagrindiniame tekste. Be to, pakankamai sunku tokią nereikšmingą paminėjimą priskirti konkrečiai teminei ar vertinamajai kategorijai, todėl tokių duomenų kiekis tik apsunkina tolimesnį tyrimą, tačiau pridėtinės vertės iš esmės neduoda. Dėl šių priežasčių buvo nuspręsta iš tolimesnio tyrimo pašalinti visus straipsnius, kur kiekvienos valstybės svertinis koeficientas sudaro *mažiau nei 5 proc.* (tai yra valstybei skirta mažiau nei 5 proc. viso teksto). Taip pat iš tolimesnės analizės buvo pašalinti straipsniai, kuriuose minimi tik sporto varžybų rezultatai (daugiausiai futbolo varžybų rezultatai, kuriuos skelbė FT). Taigi po antrinės atrankos *tyrime liko 452 straipsniai iš FT ir 63 iš „Economist“*, kuriuose rašoma apie Lietuvą, Latviją, Estiją. Pastebėtina, kad viename straipsnyje nebūtinai minima tik viena kuri nors Baltijos valstybė, neretai jos minimos visos trys arba kurios nors dvi, tačiau svertiniai koeficientai, priskyrimas įvairioms kategorijoms kiekvienos valstybės atveju buvo skaičiuojami atskirai.

Tekstų skaitymas, kategorijų apibrėžimas. Skaitant tekstus, išryškėjo, kokias kategorijas būtų tikslinga apibrėžti tyrime. Nors kategorijos „ekonomika“, „politika“, „kultūra“, „socialinis gyvenimas“ buvo planuotos iš anksto, perskaičius straipsnius ir atlikus dalies straipsnių bandomąjį kodavimą, buvo pasirinktos dar kelios papildomos kategorijos, t.y. „Europos Sąjunga“ (toliau – „ES“) ir „energetika“⁶². Taip pat nors pradžioje pasirinkta trichotominė vertinamųjų kategorijų skalė (teigiama, neigiama, neutralu), atlikus testinį kodavimą, buvo pridėta ir „mišrios“ informacijos kategorija.

Analizės vienetų (straipsnių-paminėjimų) kodavimas. Pagrindinis straipsnių (tikslėnis terminas būtų ne straipsnis, o paminėjimas, nes dažnai ne visas straipsnis yra skirtas valstybei, o tik jo dalis) priskyrimo kategorijoms (tiek teminėms, tiek vertinamosioms) principas yra tas, kad paminėjimas priskiriamas kategorijai pagal dominuojančią temą arba dominuojantį vertinimą. Pavyzdžiui, jei visame straipsnyje kalbama apie Latvijos ekonomiką, tačiau keliais sakiniais paminima ir jos politika, straipsnis priskiriamas „ekonomikos“ kategorijai. Arba jei kalbama apie dvišalius Rusijos – Estijos santykius, tačiau paminimi ir ES santykiai su Rusija, paminėjimas priskiriamas „politikai“ (jei dominuoja Estijos – Rusijos, o ne ES- Rusijos santykiai). Tokiu pačiu principu paminėjimas priskiriamas ir teigiamai, neigiamai, mišriai ar neutraliai kategorijoms. Paminėjimas vertinamas pagal bendrą išpūdį, kurį jis sukuria.

⁶² Pavyzdžiui, su euru susijusias temas per testinį kodavimą buvo bandoma priskirti tai politikos, tai ekonomikos kategorijai, atsižvelgiant į tai, kurie aspektai labiau išryškinti, tačiau pastebėta, kad toks išskaidymas apsunkintų tolimesnę kokybinę euro temos analizę, todėl buvo nuspręsta įvesti naują kategoriją „ES“, juo labiau, kad buvo minėta ir daug kitų specifinių su ES susijusių temų. Taip pat dėl energetinių temų – viena vertus, jos iš dalies yra politinės arba politizuotos, kita vertus, dažnai būna susijusios ir su verslo informacija. Taigi tam, kad nebūtų painiavos buvo įvesta atskira „energetikos“ kategorija.

Pavyzdžiui, jei dominuoja teigiamos žinutės, tačiau paminimas ir vienas neigiamas aspektas, straipsnis priskiriamas teigiamai kategorijai.

Pateiksime keletą pavyzdžių apie paminėjimų priskyrimą skirtingoms vertinamosioms kategorijoms. Teigiamais paminėjimais laikomi tokie, kuriuose yra minimos geros, teigiamos naujienos apie valstybę, teigiami įvairių valstybės gyvenimo sričių aspektai. Taip pat labai svarbu, kokią nuotaiką sukuria patys žodžiai. Pavyzdžiui, jei yra rašoma: „Lietuva pardavė „Mažeikių naftą“ Lenkijos bendrovei PKN Orlen“ – tai tokia žinutė priskiriama neutralios informacijos kategorijai, nes tiesiog pateikiamas faktas. Tačiau jei rašoma, „Lietuva sugebėjo pasipriešinti Rusijos spaudimui ir parduoti „Mažeikių naftą“ didžiausiai ir perspektyviausiai Lenkijos bendrovei „PKN Orlen“, tai sakiny sukuria jau visai kitokį įspūdį ir tokia informacija koduota kaip teigiama. Taip pat teigiamai informacijai priskirti paminėjimai, kuriuose yra ryški vadinamojo politinio advokatavimo funkcija – pavyzdžiui, laiške redakcijai teigiama, kad Lietuvai ir Estijai turi būti leista įsivesti eurą ir išsakomi tai paremiantys argumentai.

Neigiamai kategorijai priskiriami straipsniai, kuriuose dominuoja neigiamos naujienos apie valstybę, minimi neigiami jos gyvenimo aspektai (skandalai, neskaidrumas, korupcija, blogi ekonominiai rodikliai ir kt.) ir jei paminėjimu sukuriamas bendras neigiamas įspūdis, susijęs su valstybe. Pavyzdžiui, toks paminėjimas kaip „Dabartinius ES ir Rusijos santykius aptemdė Rusijos ir Estijos konfliktas dėl Bronzinio kario perkėlimo, pasireiškęs maištais ir neramumais Taline ir prie Estijos ambasados Maskvoje“ buvo koduotas kaip neigiamas. Tačiau jei straipsnyje šalia to, kas buvo pasakyta anksčiau, plačiau papasakojama visa istorija (kas, kaip ir kodėl), toks paminėjimas gali būti priskirtas ir mišriai kategorijai, nes sukuria nevienprasmišką įspūdį⁶³. Neigiamai kategorijai priskiriami tokie paminėjimai, apie kuriuos kalbant pateikiama tik viena įvykio, istorijos versija – pavyzdžiui, kalbant apie rusų naikintuvo incidentą Lietuvoje 2005 m. straipsnyje „Economist“ praktiškai pateikiama tik Rusijos atstovų versija (ir netgi pasiūlymai), dėl ko Lietuva atrodo nesaugi valstybė, kurios net ir NATO neapsaugojo.

Mišriai kategorijai priskiriami tie paminėjimai, kuriuose maždaug po lygiai minimi ir teigiami, ir neigiami dalykai apie valstybę bei tie paminėjimai, kurie sukuria nevienareikšmišką įspūdį. Pavyzdžiui, kalbama apie BV energetinį nesaugumą, tačiau kartu minimos iniciatyvos, kaip didinti saugumą (naujos atominės elektrinės statyba). Mišriai kategorijai gali būti priskiriami ir tokie paminėjimai, kurie iš pirmo žvilgsnio turi neigiamą emocinį atspalvį, tačiau yra pakankamai išsamūs, kad paaiškintų ir pagrįstų tam tikrą valstybių elgseną. Pavyzdžiui, straipsniai apie Lietuvos ir Estijos prezidentų apsisprendimus nevykti į 60-ųjų Pergalės dienos

⁶³ Pavyzdžiui, „ir Estija gal ne visai tinkamai pasielgė, ir Rusija bloga, per daug agresyviai reaguojanti ir skriaudžianti mažą valstybę, kuri yra lojali ES ir NATO narė“.

metinių minėjimą Maskvoje: viena vertus, valstybės minimos vos ne kaip išsišokėlės, tačiau kartu yra paaiškinama, ką Pergalės diena reiškė Baltijos tautoms ir, kodėl prezidentai nevyksta.

Neutraliai kategorijai priskiriami informacinio pobūdžio pranešimai (faktinė informacija), nesuponuojantys nei teigiamo, nei neigiamo, nei dviprasmiško emocinio krūvio. Pavyzdžiui, „pradedami nauji skrydžiai iš Lietuvos sostinės Vilniaus į Briuselį“ arba „Latvijoje vyksiančiame NATO viršūnių susitikime bus aptarti svarbūs aljanso ateities klausimai“.

Pabrėžtina, kad atliekant kodavimą (pagal temines ir vertinamąsias kategorijas) ir suvedant duomenis, skaičiuojami ne straipsniai kaip vienetai, o jau minėti svertiniai koeficientai, parodantys paminėjimų apie valstybę santykį su visu tekstu. Pavyzdžiui, jeigu vieno paminėjimo apie Lietuvą svertinis koeficientas yra 100 proc. (tai yra visas straipsnis skirtas Lietuvai), ir jis priskiriamas teigiamos informacijos kategorijai, o kito paminėjimo svertinis koeficientas 20 proc. (penktadalis straipsnio skirtas Lietuvai), ir jis taip pat priskiriamas teigiamai kategorijai, tai skaičiuojant bendrus įverčius šioje kategorijose minėti svertiniai koeficientai yra sudedami (šiuo atveju 100 plus 20).

Tuo tarpu kodavimas pagal regionines kategorijas daug paprastesnis: tiesiog skaičiuojama keliuose straipsniuose kiekviena valstybė minima kaip ES, NATO narė, kaip Rytų Europos, VRE, Baltijos šalis ir kt. (plačiau apie tai – jau pristatant kodavimo pagal regioninę kontekstą rezultatus – ketvirtojoje šio darbo dalyje).

Visi gauti duomenys buvo analizuojami, apibendrinami ir interpretuojami, jų rezultatai pristatomi kitose šio darbo dalyse.

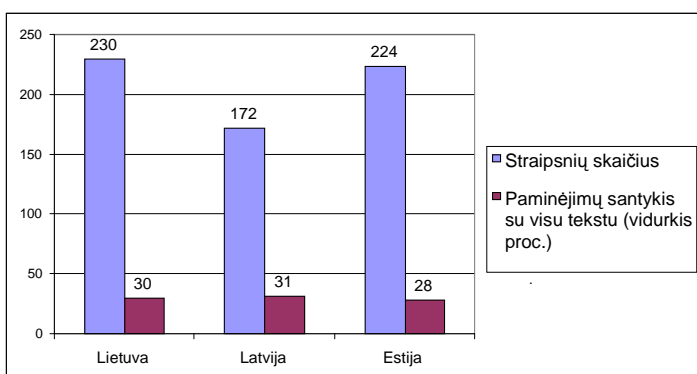
III. BALTIJOS VALSTYBIŲ ĮVAIZDŽIAI: LYGINAMOJI ANALIZĖ

3.1. Baltijos valstybių įvaizdžiai dienraštyje „Financial Times“

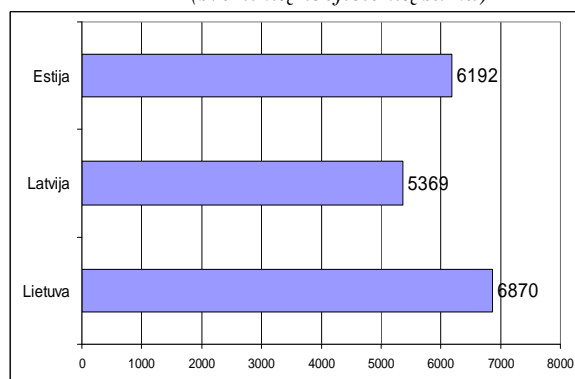
3.1.1 Baltijos valstybių pastebimumas

Kiekvienos valstybės pastebimumas (angl. *visibility*) dienraštyje FT analizuojamu laikotarpiu buvo įvertintas keliais būdais: suskaičiuoti visi straipsniai, kuriuose minimos Lietuva, Latvija, Estija (nepriklausomai nuo to, ar jos buvo minimos visos kartu, ar po vieną, ar po dvi); įvertinta, kokią kiekvieno straipsnio dalį (procentais) sudaro tekstas apie kiekvieną valstybę ir apskaičiuotas šio rodiklio vidurkis bei bendra suma (svertinių koeficientų suma). Gauti duomenys pateikti grafikuose žemiau.

1 Grafikas. Baltijos valstybių pastebimumas

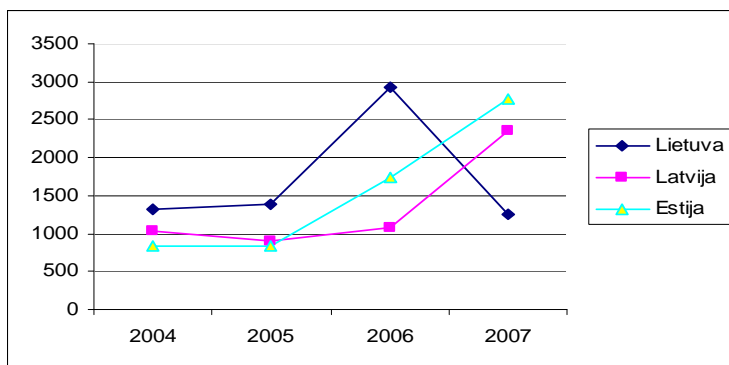
2 Grafikas. Baltijos valstybių pastebimumas (svertinių koeficientų suma)

Iš jų matyti, kad pastebimiausia nagrinėjamu laikotarpiu yra Lietuva – tiek pagal straipsnių skaičių, tiek pagal svertinių koeficientų sumą. Antroji yra Estija, o mažiausiai pastebima yra Latvija. Jei atotrūkis tarp Lietuvos ir Estijos nėra itin didelis (6 straipsniai, o skaičiuojant pagal svertinius koeficientus – 678), tai skirtumas tarp pastarųjų šalių ir Latvijos pakankamai didelis (pavyzdžiui, tarp Lietuvos ir Latvijos 58 straipsniai, pagal svertinius koeficientus 1501). Kita vertus, vidutinis teksto apie kiekvieną valstybę santykis su visu straipsniu yra pakankamai panašus: nuo 31 proc. Latvijos atveju iki 28 proc. Estijos atveju.

Kadangi nagrinėjamas laikotarpis yra gana ilgas (beveik ketveri metai), svarbu pažvelgti, kaip keitėsi Baltijos valstybių pastebimumas kasmet.

3 Grafikas. Baltijos valstybių pastebimumas 2004 m. –2007m. (svertiniais koeficientais)

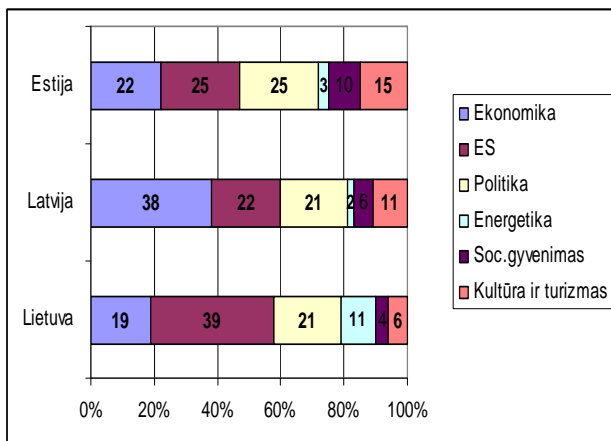
Kaip matyti iš 3 grafiko, Lietuva 2004–2006 m. buvo labiau matoma nei kitos dvi BV ir jos matomumas iki 2006 m. ženkliai kilo. Latvijos ir Estijos pastebimumas 2004–2005 m. buvo panašaus dydžio, tačiau 2006–2007 m. smarkiai padidėjo, o

Lietuvos 2007 m. atvirkščiai – ženkliai sumažėjo ir buvo mažiausias iš visų trijų Baltijos valstybių. Nagrinėjant BV įvaizdžius detaliau, matysime, kas tam turėjo daugiausia įtakos.

3.1.2. Paminėjimų pasiskirstymas skirtingose teminėse kategorijose

Kaip jau buvo minėta, visi analizuojami paminėjimai (įvertinti svertiniais koeficientais) apie Baltijos valstybes buvo suskirstyti į 6 plačias kategorijas: „ekonomika“, „ES“, „politika“, „energetika“, „socialinis gyvenimas“, „kultūra ir turizmas“.

4 Grafikas. Paminėjimų pasiskirstymas kategorijose(proc.)

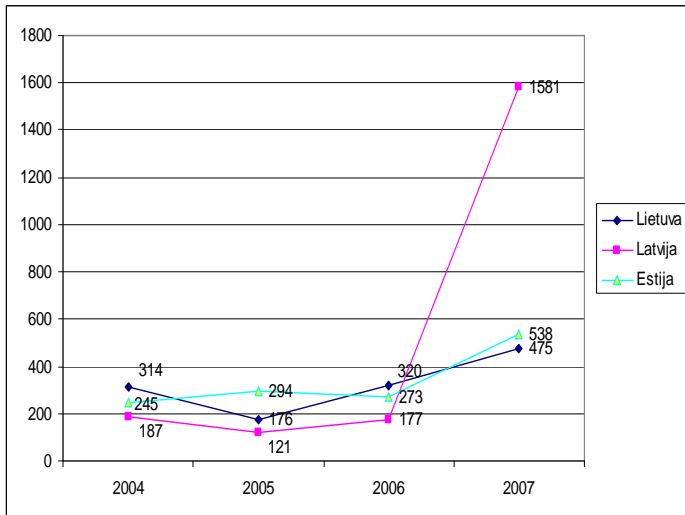

Kaip matyti iš 4 grafiko, Lietuvos atveju, maždaug 39 proc. visų paminėjimų sudarė paminėjimai kategorijoje „ES“, toliau sekė „politika“ (21 proc.) ir ekonomika (19 proc.). Latvija išskiria tuo, kad didžiausią dalį (38 proc.) visų paminėjimų sudarė paminėjimai kategorijoje „ekonomika“; o „politikos“ ir „ES“ kategorijoms priskirta daugmaž po penktadalį nuo visų paminėjimų apie Latviją (atitinkamai 22 ir 21 proc.). Tuo tarpu Estijos atveju temos įvairiose kategorijose yra pasiskirsčiusios tolygiau nei kitų dviejų valstybių: paminėjimai kategorijose „politika“, „ES“ sudaro ketvirtadalį visų paminėjimų; kategorija „kultūra ir turizmas“ – 15 proc., o „socialinis gyvenimas“ – dešimtadalį visų paminėjimų. Taigi galime matyti, kad Estijos įvaizdis šiame dienraštyje yra labiau įvairiapusiškas nei kitų dviejų šalių. Tuo tarpu Lietuva išsiskiria dar tuo, kad palyginus su Latvija ir Estija, santykinai daugiau paminėjimų priskirta „energetikos“ kategorijai ir santykinai mažiau „socialinio gyvenimo“, „kultūros ir turizmo“ kategorijoms.

3.1.3. Baltijos valstybių įvaizdžiai kategorijoje „ekonomika“

Matomumas ir teigiamumas-neigiamumas. Ekonomika – svarbi Baltijos valstybių įvaizdžio dalis, ypač tokia verslu ir ekonomika besidominčiame dienraštyje kaip FT. Kartais ekonominėmis naujienomis, susijusiomis su BV, buvo domimasi daugiau, kartais mažiau: 5 grafike pavaizduota paminėjimų kategorijoje „ekonomika“ kitimo dinamika.

5 Grafikas. Baltijos valstybių pastebimumas kategorijoje „ekonomika“ 2004-2007 m.

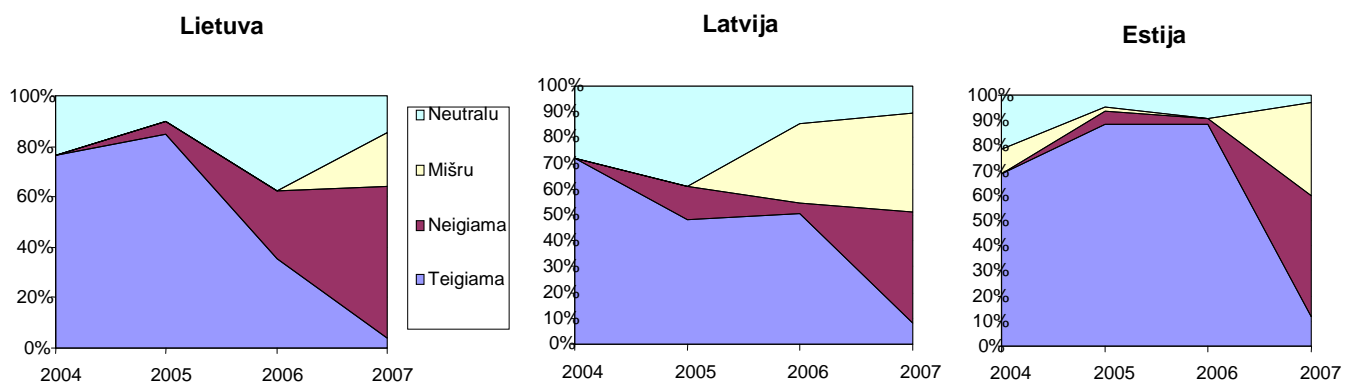

Grafike negalime matyti aiškių tendencijų: vienais metais daugiau dėmesio susilaukia viena, kitais metais – kita valstybė. Tačiau itin didelis informacijos protrūkis apie Latviją įvyksta 2007 m., kartu atsiranda daugiau ir Lietuvos bei Estijos paminėjimų. Kaip matysime vėliau, tai susiję su pasikeitusia makroekonominė padėtimi ir gresiančiu „kietuoju

nusileidimu“ pirmiausia Latvijos ekonomikai.

Į ES Baltijos valstybės įžengė kaip sėkmingos ekonominės transformacijos pavyzdžiai ir didelių galimybių augančios ekonomikos šalys. Kaip matyti iš 6 grafiko, kuriame vaizduojamas teigiamos, neigiamos, neutralios ir mišrios informacijos santykis kiekvienos valstybės atveju, 2004 m. ekonominis BV įvaizdis išskirtinai teigiamas, teigiamos žinutės sudaro 69-76 proc. nuo kiekvienos šalies bendro paminėjimų kiekio. Toliau Lietuvos ir Latvijos atveju teigiamų žinučių dalis bendrame paminėjimų kiekyje mažėja, atsiranda daugiau neigiamų arba mišraus atspalvio paminėjimų, tačiau Estijos įvaizdis šioje kategorijoje tiek 2005 bei 2006 m. tampa dar labiau pozityvus. Tačiau ekonomikų (pirmiausia, Latvijos) perkaitimo realus pavojus, sustiprintas pasaulio finansų krizės, be abejo, „smogia“ ir BV ekonominiam įvaizdžiui.

6 Grafikas. Paminėjimų pasiskirstymas vertinamosiose kategorijose 2004-2007 m.

Svarbiausios temos ir įvykiai kategorijoje „ekonomika“. Į „ekonomikos“ kategoriją patenkančias temas galime suskirstyti į kelias plačias sritis:

- *žinutės susijusios su makroekonominė šalies (šalių) būkle* – ekonomikos augimo perspektyvos, BVP, akcijų biržų rezultatai, valstybės galimybės pasiskolinti tarptautinėje finansų rinkoje, kredito reitingų agentūrų vertinimai.

- *informacija apie palankią/nepalankią verslui aplinką valstybėje* – valstybės konkurenciniai pranašumai, tokie kaip: mokesčių sistema, pigi darbo jėga, aukšti darbo įgūdžiai ir pan.; taip pat valstybės patekimas į įvairius konkurencingumo reitingus.
- *verslo informacija* – naujienos apie tarptautinių bendrovių įsigijimus, investicijas, planus verslo plėtrai šalyje (šalyse).

Informacija apie makroekonominę šalies (šalių) būklę. Informacija apie Baltijos valstybių makroekonominę situaciją 2004-2007 m. sudarė ženklią visos informacijos „ekonomikos“ kategorijoje dalį: Latvijos atveju tokia informacija siekė 72 proc. nuo bendro paminėjimų apie Latviją šioje kategorijoje kiekio, Lietuvos atveju – 63 proc. ir Estijos atveju – 48 proc. Čia reiktų pastebėti, kad makroekonominės informacijos dalis ženkliai išaugo būtent 2007 m., kai pradėjo blogėti šalių, pirmiausia Latvijos, makroekonominė padėtis, ir augimo perspektyvos.

2004-2006 m., kalbant apie makroekonominę Baltijos šalių situaciją, vyravo teigiamas tonas. BV vadinamos „Baltijos tigras“ (tiesa, neretai pabrėžiamas ir tų tigrų mažumas, pvz., straipsnio pavadinimas: „Trys maži Baltijos tigrai tapo žinomi“), nes augo daug sparčiau nei kitos naujosios ES narės ir yra vienos iš „naujausių ir greičiausiai augančių pasaulio ekonomikų“⁶⁴. Šiam augimui „didelės reikšmės turi sveiki viešieji finansai, tiesioginės užsienio investicijos ir svarbiausia – jų narystė ES“⁶⁵. Jau 2005 m. rugpjūtį atkreipiamas dėmesys, kad „infliacija gali tapti geluonimi Baltijos tigrų uodegoje“, bet šį nerimą užgožia optimizmas ir tikėjimas tolimesnėmis puikiomis BV perspektyvomis, jos vadinamos „mažomis šalimis su didelėmis ambicijomis“⁶⁶, akcentuojamos „fenomenalus“ akcijų kainų augimas, žadantis investuotojams didelę grąžą. Čia reiktų pastebėti, kad kalbant apie makroekonomiką į Baltijos šalis beveik visada žvelgiama kaip į vieną regioną (ir pati jų „pravardė“ – „Baltijos tigrai“ – verčia jas visas minėti kartu). Taip pat pabrėžiama, kad regiono sėkme naudojasi ir artimiausių kaimynių – Šiaurės šalių – verslas (ypač bankai).

Padėtis pasikeičia 2007 m., kai, kalbant apie BV makroekonominę būklę, vis dažniau dienraštyje FT atsiranda blogų naujienų, ir pirmiausia apie Latviją. Jau 2007 m. kovą pasirodo pirmieji pranešimai apie tai, kad tarptautinės kreditų reitingo agentūros sumažino Latvijos skolinimosi perspektyvą iš stabilios į neigiamą dėl ekonomikai gresiančio „perkaitimo“ ir „kietojo nusileidimo“ galimybės, o Danske banko ataskaitoje prognozuojamas netgi Azijos krizės 1997 m. scenarijus Latvijai, o po to ir kitoms Baltijos valstybėms⁶⁷. Dar vienas įvykis, patraukęs FT dėmesį – gandai Latvijoje apie lato devalvaciją, kurie sklido SMS žinutėmis ir tarp

⁶⁴ David Ivison, „Nordic banks welcome roar of the Baltic tigers“, *Financial Times*, 2006-11-03.

⁶⁵ Katja Boxberg, „Three small Baltic tigers have leapt to prominence“, *Financial Times*, 2004-10-20.

⁶⁶ „Inflation could prove sting in the tail for Baltic tigers“, *Financial Times*, 2005-08-26.

⁶⁷ David Ivison, „Latvia warning sends shadow across Baltic's booming economies“, *Financial Times*, 2007-03-01.

gyventojų sukėlė sumaištį⁶⁸. Antroje metų pusėje prasidėjusi krizė pasaulio finansų rinkose sustiprino Latvijos kaip itin pažeidžiamos ekonomikos įvaizdį dienraštyje: tarptautinės finansinės institucijos savo prognozėse teigė, kad Latvija yra viena iš labiausiai pažeidžiamų valstybių šios krizės akivaizdoje. Dar labiau neigiamą toną sustiprino ir politinės problemos, su kuriomis susidūrė Latvija. 2007 m. gruodžio pradžioje dėl su korupcija susijusio skandalo ir visuomenės nepasitenkinimo ekonomine padėtimi (vyko protestai) atsistatydino premjero Aigaro Kalvyčio vadovaujama Latvijos vyriausybė. Latvijos banko vadovas interviu FT taip pat išsakė daug kritikos politikams, nesugebėjusiems laiku užkirsti kelio ekonominei krizei, nors Centrinis bankas dėl būtinumo imtis priemonių jau buvo įspėjęs daug anksčiau⁶⁹.

Pastebėtina, kad naujienos apie Latviją beveik automatiškai „meta šešėlį“ ir ant kitų dviejų Baltijos valstybių. Pavyzdžiui, jei pagrindinė straipsnio tema yra Latvija, dažniausiai vis tiek kažkiek dėmesio skiriama ir Lietuvai su Estija: įvardijamos panašios problemos kaip ir Latvijoje (infliacija, „išsipūtusi“ nekilnojamo turto rinka, didelis einamosios sąskaitos deficitas, kredito reitingų perspektyvos sumažinimai ir pan.), bet jos nėra tokio didelio masto.

Reiktų pažymėti, kad nepaisant to, kad vyraujantis tonas yra neigiamas, kartais parašoma ir teigiamų arba optimistinių dalykų apie BV makroekonominę būklę⁷⁰. Pavyzdžiui, teigiama, kad panaši į Azijos krizę Latvijoje nėra įmanoma, nes jos bankų sistema yra skaidri ir gerai prižiūrima⁷¹. Minima, kad vyriausybės imasi atitinkamų priemonių, siekdamos užtikrinti „minkštąjį“, o ne „kietąjį“ ekonomikos nusileidimą: Latvijos finansų ministras Oskars Spurdzins FT tvirtina, kad Latvijos anti-infliacinis planas veikia ir perkaitusi ekonomika nepatirs „kietojo“ nusileidimo⁷², minimas ir Lietuvos fiskalinės drausmės įstatymas⁷³. Pažymėtina, kad tokioje situacijoje valstybių atstovams itin svarbu ne užsidaryti, o bendrauti su žiniasklaida ir pripažinti esančias problemas, stengiantis paaiškinti, kaip jas ketinama spręsti. Kaip matyti, tai ir buvo bandoma daryti.

Informacija apie palankią/nepalankią verslui aplinką valstybėje. Vidurio ir Rytų Europos (VRE) konkurencinis pranašumas (šiam regionui priskiriamos ir Baltijos šalys) lyginant su Vakarų Europa – maži verslo mokesčiai ir maži gamybos kaštai. Tai atsispindi ir FT publikacijose. Nors yra paminimos Lietuva ir Latvija, tačiau didžiausias dėmesys (iš Baltijos valstybių) tenka Estijai – kaip konkurencingai ir žemų mokesčių šaliai. Žinutės šia tema sudaro 34 proc. nuo visų paminėjimų apie Estiją „ekonomikos“ kategorijoje, kai tuo tarpu Lietuvos ir

⁶⁸ David Ibson, „Latvia scare spotlights Baltics Or A kick in the Baltics“, *Financial Times*, 2007-03-24.

⁶⁹ David Ibson, „Latvian bank chief hopeful economy can be cooled“, *Financial Times*, 2007-12-05.

⁷⁰ Tiesa, kartais vien straipsnio pavadinimas turi daug negatyvesni krūvi nei pats straipsnis, pavyzdžiui, tokie straipsnių pavadinimai „Baimė dėl Baltijos valstybių ekonomikų“, „Baltijos valstybių augančios ekonomikos susiduria su kietuoju nusileidimu“, „Latvija – ant bedugnės krašto“ (angl. *Latvia on the edge*).

⁷¹ „Latvia on the edge“, *Financial Time*, 2007-03-22.

⁷² Robert Anderson and Ralph Atkins, „Latvia's soaring economy set for 'soft landing'“, *Financial Times*, 2007-10-16.

⁷³ Robert Anderson, „Baltic boom states face hard landing“, *Financial Times*, 2007-07-05

Latvijos atvejais – atitinkamai tik 7 proc. ir 5 proc. Didžioji dalis paminėjimų (visų trijų šalių) yra teigiamo pobūdžio (Latvijos – 86 proc., Estijos ir Lietuvos – po 90 proc.).

Nors ir Latvija, ir Lietuva turi proporcinių mokesčių sistemas, kaip mažų ir proporcinių mokesčių šalies pavyzdys dažniausiai minima Estija. Tai galima paaiškinti tuo, kad Estijoje taikomi mokesčiai yra vieni mažiausių Europos Sąjungoje, o tam tikrais atvejais (kai įmonių gautas pelnas yra reinvestuojamas) taikomi nuliniai pelno mokesčiai. Manoma, kad tai itin prisideda prie spartaus Estijos ekonominio augimo ir jos ekonominio dinamizmo. Antra, net keliuose straipsniuose Estija yra minima kaip Suomijos konkurentė – Suomijos atstovai baiminasi, kad dėl mažesnių korporacinių mokesčių ir žemesnių algų dalis Suomijos įmonių perkels gamybą į Estiją. Juo labiau, kad iš Helsinkio Taliną su sraigtasparniu galima pasiekti per 18 minučių, nes atstumas tarp dviejų sostinių tik 80 kilometrų. Taigi „dėl geografinio artumo ir stiprių prekybos ryšių“ Estijos sistema turi tokią įtaką, kad Suomijoje netgi kyla iniciatyvų persvarstyti šalies socialinį modelį ir mokesčių sistemą⁷⁴. Be to, Estija atrodo gera vieta pradėti verslą ne tik dėl palankaus mokesčių režimo, bet ir dėl „infrastruktūros, efektyvumo ir „užsidegimo“ (angl. *can do*) dvasios“⁷⁵.

Estijos vardas buvo minimas ir keliose politinio lygio diskusijose, kurias nušvietė FT savo straipsniuose, tačiau ne visada vien tik iš teigiamos pusės. Diskusijoje dėl Jungtinės Karalystės (JK) mokesčių sistemos tobulinimo Estijai buvo išsakyta daug pagyrų, nes ji sutvarkė savo mokesčių sistemą „neįtikėtinai gerai“⁷⁶. Tačiau buvo ir ne tokių teigiamų atsiliepimų, pavyzdžiui, kad tokia šalis kaip Estija nėra etalonas Didžiajai Britanijai, nes Estijos mokesčių sistema tinka tik „skurdžioms“ valstybėms, siekiančioms pasivyti kitas ES šalis. Dar viena diskusija, kurioje buvo minimas Estijos vardas, tai diskusija dėl bendros ES mokesčių sistemos, kuriai priešinasi tokios šalys kaip Estija, Slovakija, Čekija ir JK. Vokietija ir Prancūzija iniciavo bendros mokesčių sistemos sukūrimą, siekdamos išvengti ES naujokių vykdomo „mokesčių dempingo“, tačiau Europos komisija tam pasipriešino, teigdama: „tokioms šalims kaip Estija yra pagrįsta nusistatyti minimalius korporacinių mokesčių tarifus tam, kad galėtų kompensuoti tai, kad ji yra *periferinė ES šalis narė*“⁷⁷.

Atkreiptinas dėmesys, kad Estijos, kaip pažangios informacinių technologijų (IT) šalies, įvaizdis nėra ryškus. Rasti tik du straipsniai, kuriuose vos peržengta 5 proc. paminėjimų

⁷⁴ Christopher Brown-Humes, „Finland's high-tax, high-wage economy fights to stay high in the global competitiveness stakes“, *Financial Times*, 2004-05-15; Paivi Munter „Estonia forces Finns to reassess social model“, *Financial Times*, 2005-11-24.

⁷⁵ Vanesa Houlder, „Choosing right location is crucial for tax-savvy entrepreneurs“, *Financial Times*, 2005-11-24.

⁷⁶ Vanessa Houlder, Christopher Condon, Robert Anderson, „Advocates of flat tax point to 'success' in Eastern Europe“, *Financial Times*, 2005-03-29.

⁷⁷ Hugh Williamson, George Parker, „Germany and France to call for EU corporate tax revamp“, *Financial Times*, 2004-05-13.

santykio su visu tekstu riba (viena iš jų paminima, kad Estija užima 20 vietą „skaitmeninių galimybių indekse“⁷⁸).

Lietuva kartu su Latvija ir Estija įvardijamos tarp valstybių, kuriose yra mažiausi darbo jėgos kaštai. Be to, kelis kartus paminėta, kad Latvijoje įtvirtintas „vienas iš lanksčiausių darbo laiko reglamentavimų“⁷⁹. Kita vertus, atkreiptas dėmesys į tai, kad atlyginimų augimas BV ir keliose kitose Rytų Europos valstybėse neapėmė produktyvumo didėjimo, todėl šių šalių konkurencingumas mažėja⁸⁰.

Šalies konkurencingumą užsienio investuotojams atkleidžia ir įvairių organizacijų sudaromi šalies konkurencingumo reitingai, kuriuos mėgsta paskelbti ir žiniasklaida. Neabejotina tokių reitingų lyderė (lyginant su kitomis BV) yra Estija. Pasaulio ekonomikos forumo sudarytame valstybių konkurencingumo reitinge Estija užėmė 25-ąją – aukščiausią vietą Vidurio ir Rytų Europoje, tačiau Latvija paminima tarp kelių žemiausių vietų užėmusių ES valstybių kartu su Italija, Slovakija, Lenkija (Latvija užėmė 56-ą vietą)⁸¹. Dar didesnis Estijos pasiekimas – 2005 m. ji tapo ketvirtąja laisviausia ekonomika pasaulyje (po Honkongo, Singapūro, Liuksemburgo) ir antrąja Europoje dėka savo „žemų mokesčių ir konkurencingos verslo aplinkos“⁸². Lietuva figūruoja tik viename iš reitingų, kuriuos skelbė FT – ji kartu su Slovakija ir Lenkija minimos tarp dešimties didžiausių palankios verslo aplinkos reformatorių Pasaulio banko apžvalgoje „Verslo kūrimas 2005“ (angl. *Doing Business in 2005*)⁸³. Čia galime pastebėti, kad kai yra realiai kuriama palanki verslo aplinka, vykdoma nuosekli verslo skatinimo politika ir tai atsispindi pasaulio reitinguose, tada nenuostabu, kad ir įtakinga pasaulio žiniasklaida atkreipia į tai dėmesį.

Verslo informacija. Atrodo, kad verslo pasaulis, kurį reprezentuoja FT, džiaugsmingai sutiko Baltijos valstybių įsiliejimą į bendrą ES rinką ir suskubo naudotis atsivėrusiomis galimybėmis. 2004-2007 m. skelbiama nemažai naujienų apie įvairių tarptautinių bendrovių įsigijimus, investicijas, plėtrą Baltijos šalyse (ypač aktyvios Skandinavijos bendrovės – telekomunikacijų bendrovės, bankai ir kitos finansinės įmonės). Estijos atveju tokia „verslo“ informacija sudarė apie 18 proc. visos ekonominės informacijos apie Estiją, Latvijos – apie 23 proc., o Lietuvos – net 30 proc.

Daug dėmesio Lietuvai skirta jau 2004 m. – dėl Vilniaus vertybinių popierių biržos įsigijimo (jos akcijų paketą nupirko skandinavų OMX) ir tarptautinės bendrovės „Citigroup“

⁷⁸ Frances Williams, Delphine Strauss, „S Korea leads Digital world“, *Financial Times*, 2006-07-06.

⁷⁹ Pavyzdžiui, minima, kad darbo kaštai Baltijos šalyse sudaro 20 proc. darbo kaštų Švedijoje. Apie lankstų darbo laiką: Andrew Taylor, „Britain ahead of most European rivals in operating flexible hours“, *Financial Times*, 2006-04-05.

⁸⁰ „Eastern Europe“, *Financial Times*, 2005-05-28.

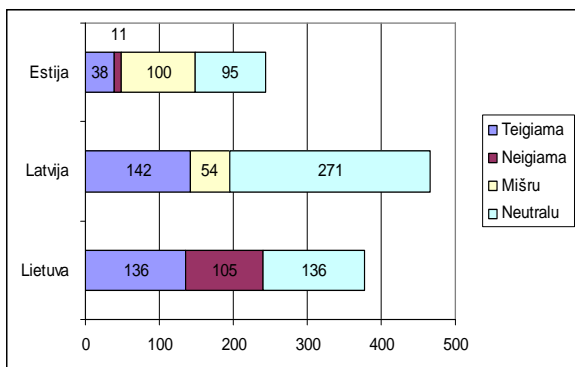
⁸¹ Frances Williams, John Burton, „Singapore overtakes US to lead world in new IT“, *Financial Times*, 2005-03-10.

⁸² Justine Lau, „HK still ‘world’s freest economy‘“, *Financial Times*, 2005-01-05.

⁸³ Andrew Balls, „EU enlargement spurs business reform“, *Financial Times*, 2005-09-09.

investicijos į mažmeninės prekybos tinklą „Palink“⁸⁴. 2007 m. buvo skirtas atskiras straipsnis „Blackstone Group“ investicijai į Latvijos telekomą⁸⁵.

7 grafikas. Paminėjimų pasiskirstymas vertinamosiose kategorijose

Paminėjimai „teigiamumo – neigiamumo“ skalėje šioje temoje pasiskirstę gana įvairiai (žr. 7 grafiką). Lietuvos atveju santykinai didelę neigiamos informacijos dalį lėmė skeptiškas straipsnis apie Lietuvos verslininko V. Romanovo planus (2006 m.) steigti Ūkio banko padalinį Škotijoje (nors iš esmės kritikuojama jo, kaip futbolo komandos „Hearts“ savininko, veiksmai) bei nesėkmingas Lietuvos bendrovės „Flylal“ bandymas įsigyti Vengrijos oro linijas (2007 m.). Estijos atveju vienas kontraversiškas straipsnis apie Estijos geležinkelių privatizavimą buvo priskirtas „mišrios“ informacijos kategorijai. Įdomiame, bet šiek tiek dviprasmiškame kontekste buvo minima ir Latvija: pasirodo, kad viena degtinės rūšis, kuri reklamuojama kaip „tikra rusiška“ yra pilstoma Latvijoje⁸⁶.

Pastebėtina, kad šioje temoje Lietuvos, Latvijos ir Estijos vardai minimi didžiųjų Europos ir pasaulio bendrovių kontekste – taip šių bendrovių vardo žinomumu „pasinaudoja“ ir Baltijos valstybės.

3.1.4. Baltijos valstybių įvaizdžiai kategorijoje „Europos Sąjunga“

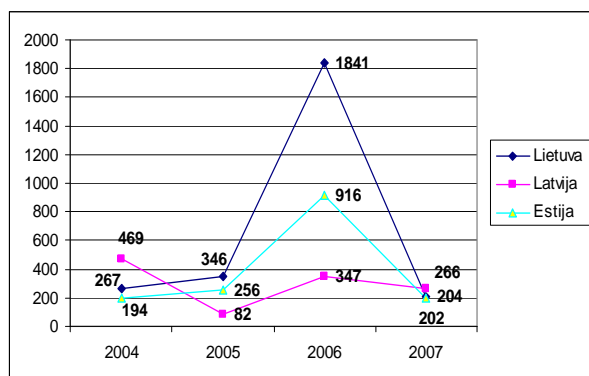
Matomumas ir teigiamumas-neigiamumas. Viena iš pagrindinių Baltijos valstybių politinio, ekonominio ir kultūrinio veikimo erdvių – Europos Sąjunga, todėl itin svarbu išsiaiškinti, koks yra BV įvaizdis ES kontekste. Paminėjimai kategorijoje „ES“ sudaro reikšmingą paminėjimų apie kiekvieną valstybę dalį – Lietuvos atveju ši dalis siekia net 39 proc., Estijos – 25 proc., o Latvijos – 22 proc.

⁸⁴ Rašoma, kad „šis sandoris – viena iš didžiausių privataus kapitalo fondų investicijų Baltijos šalyse – rodo besitęsiantį investuotojų susidomėjimą naujomis ES šalimis narėmis“, Stefan Wagstyl, „Citigroup unit in Lithuanian move“, *Financial Times*, 2004-12-17.

⁸⁵ Robert Anderson, „Blackstone to purchase main Lattelecom stake“, *Financial Times*, 2007-09-13.

⁸⁶ Neil Buckley, Jenny Wiggins, „Vodka-makers clash over brand’s spiritual home“, *Financial Times*, 2006-04-06.

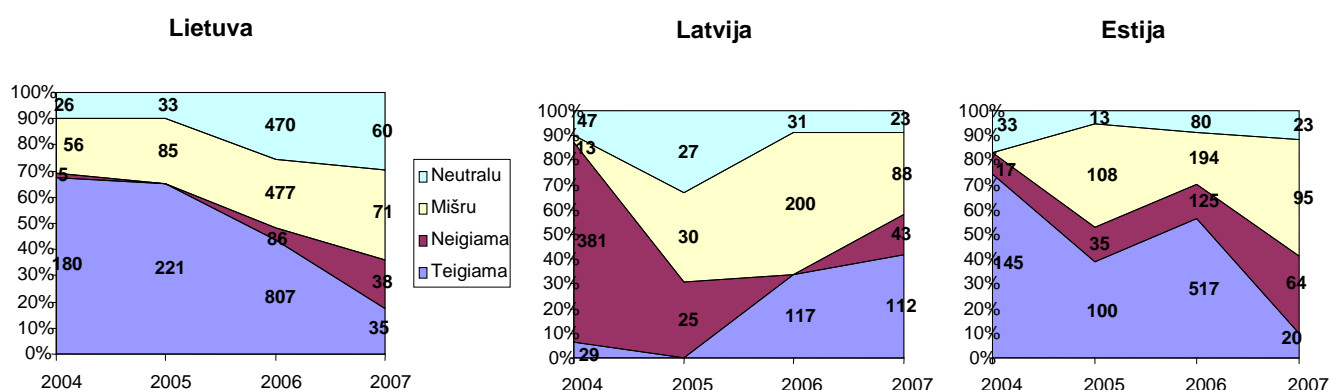
8 grafikas. Baltijos šalių pastebimumas „ES“

8 grafike matyti, kokia buvo paminėjimų apie kiekvieną valstybę kiekio (skaičiuojant svertiniais koeficientais) dinamika 2004-2007 m. Nors grafike nėra matyti aiškių tendencijų, tačiau galima pastebėti kelis svarbiausius aspektus. Tik įstojusi į ES (2004 m.) daugiausiai dėmesio

susilaukė Latvija ir, kaip matyti iš 9 grafiko, didžioji dalis šių paminėjimų buvo neigiami (dėl Latvijos atstovės atšaukimo iš Europos Komisijos – apie tai bus kalbama vėliau šiame skyrelyje). 2006 m. stebime itin spartų paminėjimų kiekio apie Lietuvą ir Estiją padidėjimą, tai susiję su šių valstybių bandymais (nesėkmingais) tapti eurozonos narėmis. Nepaisant šio nesėkmingo bandymo, nemaža dalis paminėjimų tiek apie Lietuvą, tiek apie Estiją buvo koduota kaip „teigiama“ (žr. pastraipą „Euras“). Kaip kito teigiamos, neigiamos, mišrios ir neutralios informacijos pasiskirstymas kiekvienos valstybės atveju pavaizduota 9 grafike (spalvos žymi procentinius pokyčius, tuo tarpu skaičiai – svertinių koeficientų sumas).

9 grafikas. Paminėjimų pasiskirstymas vertinamosiose kategorijose 2004-2007 m.

Svarbiausios temos ir įvykiai kategorijoje „ES“. Į kategoriją „ES“ patenkančias temas galima suskirstyti į kelias siauresnes grupes:

- temos, susijusios su euro įsivedimu Baltijos šalyse;
- su BV politikais ar biurokratais, veikiančiais ES rėmuose, susiję paminėjimai;
- ES teisės aktų reikalavimų vykdymas ir atitikimas, kiti su ES teise susiję klausimai (pvz. teisminiai ginčai);
- ES išoriniai santykiai ir BV dalyvavimas;
- Kiti klausimai.

Euras. Informacija, susijusi su Lietuvos ir Estijos perspektyvomis tapti eurozonos narėmis, sudarė itin didelę informacijos kategorijoje „ES“ dalį – apie 70 proc. nuo kiekvienos

šalies paminėjimų kiekio. Latvijos atveju tokių paminėjimų buvo tik 24 proc. Kaip jau minėta, ypač daug publikacijų FT atsirado 2006 m., kai Europos Komisija ruošėsi skelbti ir po to paskelbė išvadas dėl valstybių, siekiančių tapti eurozonos narėmis, atitikimo Maastrichto kriterijams.

FT publikacijose apie Lietuvos ir Estijos pasirengimą įsivesti eurą susilieja ir politinis, ir ekonominis šalies įvaizdis. Jau nuo pat pirmųjų narystės ES dienų Lietuva ir Estija buvo minimos kaip išskirtinės ES naujokės dėl gero pasirengimo tapti eurozonos narėmis: Lietuva turi „sveiką“ biudžeto deficitą, o Estija vadinama „fiskaliniu pavyzdžiu“⁸⁷. Tačiau Estijos pasiruošimui tenka daugiau dėmesio – atskirame straipsnyje aprašoma, kaip Estijos valdžia ir visuomenė ruošiasi euro įvedimui, pabrėžiama, kokia integruota į tarptautinę sistemą yra Estijos ekonomika⁸⁸. Tačiau jau 2005 m. pasirodo pirmųjų nerimą keliančių ženklų: perspėjama, kad jei „Gazprom“ padidins dujų kainas, Baltijos valstybėms gali nepavykti neįsivesti euro dėl per aukštos infliacijos⁸⁹.

Lietuvos ir Estijos tuometinis narystės eurozonoje atmetimas (tiesa, Estija nesikreipė oficialiai dėl leidimo įsivesti eurą, supratusi, kad atsakymas bus neigiamas) nesukėlė tokio neigiamo atgarsio, kokio buvo galima tikėtis. Jau 2006 m. sausio pabaigoje pasirodė Vokietijos centrinio banko atstovo straipsnis (skambiu pavadinimu „Piniginė sąjunga – ne vargšams“), kuriame teigiama, kad tikroji priežastis, kodėl Lietuva ir Estija neturėtų būti priimtos į eurozoną, yra ne per aukšta jų infliacija, bet tai, kad šios valstybės „vis dar per skurdžios“ tikrajai konvergencijai. Be to, jų ekonomikos nėra pakankamai lanksčios⁹⁰. Šis straipsnis sukėlė tikrą atsiliepimų audrą: per kelias dienas išspausdinti net keli kritikos laišakai redakcijai (akademikų iš Honkongo ekonomikos ir verslo instituto, Bulgarijos rinkos ekonomikos instituto, Birmingemo universiteto, Centrinės Europos universiteto, ekonomisto iš vieno JK banko ir kt.), ginantys Lietuvos ir Estijos tinkamumą tapti eurozonos narėmis. Laiškuose pateikiami ekonominiai argumentai, teigiama, kad Estijos ir Lietuvos ekonomikos lanksčios ir auga daug sparčiau nei ES vidurkis, ES kaltinama protekcionizmu, kritikuojami „pasenę“ Maastrichto kriterijai (dėl infliacijos). Taip pat šiek tiek vėliau publikuotas ir Tarptautinio valiutos fondo atstovų laiškas, giriantis Lietuvos ir Estijos valiutų valdybos modelį ir jo sugebėjimus „išlaviruoti įvairiose aplinkybėse, įskaitant ir Rusijos krizę“⁹¹. Žurnalistų straipsniuose cituojami Lietuvos ir Estijos pareigūnai (pavyzdžiui, Estijos premjero A. Ansipo citata: „daugelis mūsų indikatorių, valstybės

⁸⁷ „Euro attractions“, *Financial Times*, 2004-05-05.

⁸⁸ Ralph Atkins, „Estonia heads for the euro club and all its controversy“, *Financial Times*, 2005-07-12.

⁸⁹ George Parker, Arkady Ostrovsky, „Baltic states face Gazprom ‘threat’ to euro entry hopes“. *Financial Times*, 2005-07-27.

⁹⁰ Wolfgang Munchau, „Monetary union is not for the poor“, *Financial Times*, 2006-01-30.

⁹¹ Ashoka Mody, Christoph Rosenberg, „Why Lithuania and Estonia could fare well in eurozone?“, *Financial Times*, 2006-02-08.

skolos dydis, fiskalinis balansas yra tarp geriausių Europoje⁹²). Taigi FT tapo arena, kurioje pasireiškė „advokatavimas“ Lietuvos ir Estijos siekiam.

Kadangi Estija atsisakė savo tikslo prisijungti prie eurozonos nuo 2007 m. sausio 1 d., o Lietuva oficialiai kreipėsi į EK, prašydama leisti tapti eurozonos nare, natūralu, kad antroje 2007 m. pusėje dėmesys Estijai sumažėjo. Tuo tarpu atmetus Lietuvos prašymą priimti į eurozoną, FT pasirodė įvairiai vertintinų publikacijų. Lietuvos atstovai reiškė savo nuoskaudą, kad jaučiasi nuskriausti ir neteisingai įvertinti bei užsiminė, kad šis žingsnis turi politinį atspalvį, nes „Lietuva liberali, mažų mokesčių ir atlantinė šalis, o tai nepatinka Briuseliui ir Frankfurtui“⁹³; taip pat pateikiami ir Europos komisijos argumentai. Pasirodo laiškų, komentarų, kad su Lietuva buvo pasielgta neteisingai, pateikiamas netgi siūlymas Lietuvai kreiptis į Europos Teisingumo teismą⁹⁴. Pažymėtina, kad minima ir kitų naujų ES valstybių – Lenkijos, Čekijos, Slovakijos ir Vengrijos – parama Lietuvos pozicijai.

Apibendrinant galima teigti: tai, kad Lietuva nebuvo priimta dėl vos viena dešimtąja procento viršytos leistinos infliacijos normos, dažniausiai buvo traktuojama greičiau kaip nesusipratimas, ES taisyklių netobulumas nei kaip Lietuvos nesėkmė. Taip pat kalbant apie eurą (tiek Lietuvos, tiek Estijos atveju) buvo nuolat akcentuoti teigiami dalykai apie valstybes: prisimintas jų spartus ūkio augimas, gerai tvarkomi viešieji finansai.

Kaip jau minėta, apie Latviją šioje temoje buvo kalbama gana mažai, tačiau ji atsiskleidė kiek kitokiu ir gana įdomiu kampu. FT su britišku humoru aprašo Latvijos atsisakymą vadinti vieningą ES valiutą „euru“ ir siekį jį vadinti „eiru“. Latvių kalboje nėra dvibalsio „eu“ ir net jeigu kitos visos šalys valiutą vadins „euru“ – Latvija vis tiek vadins „eiru“. Latviai teigė, kad tai nėra jų kaprizas, o „svarbi problema, kuri kelia grėsmę fundamentalioms ES vertybėms, tokioms kaip lygybė ir nacionalinis identitetas“⁹⁵. Sunku pasakyti, ar toks Latvijos išsišokimas vertintinas kaip teigiamas, ar kaip neigiamas įvaizdžio prasme – čia labai priklauso ir nuo skaitytojo (pavyzdžiui, jaučiantys simpatijų Latvijai gali laikyti tokį elgesį teigiamu dalyku, nieko nežinantys apie Latviją – išsišokimu ir pan.), todėl toks paminėjimas buvo priskirtas mišriai informacijos kategorijai.

Baltijos valstybių politikai ir biurokratai. Su šalies politikais ar biurokratais susijusi informacija, tiek kiek jie minimi ES kontekste, svarbiausia buvo Latvijai – tokie paminėjimai

⁹² Ralph Atkins, Mark Schieritz, „Estonia and Lithuania 'ready to join eurozone'“, *Financial Times*, 2006-03-06.

⁹³ George Parker, Ralph Atkins, „Inflation worries likely to scupper Lithuania's bid to join eurozone“, *Financial Times*, 2006-05-01.

⁹⁴ Willem Buitter, Anne Sibert, „Lithuania exclusion from eurozone violates spirit of the entry empty“, *Financial Times*, 2006-05-19.

⁹⁵ „Eiro – philia“, *Financial Times*, 2006-01-05.

kategorijoje „ES“ sudaro 51 proc. nuo visų paminėjimų apie Latviją ir atitinkamai tik 13 ir 7 proc. apie Lietuvą ir Estiją⁹⁶.

Daugiau nei pusė visų Latvijos paminėjimų šioje temoje pasirodė 2004 m., ir visi jie turėjo neigiamą atspalvį (tik nedidelė dalis buvo neutralūs). Neigiama informacija buvo susijusi su naujų Europos komisijos narių skyrimu: Latvijos atstovė I. Udrė buvo nominuota ES Mokesčių komisarės pozicijai, tačiau Europos parlamentui pareiškus įtarimus ir paaiškęjus, kad jos vadovaujama žaliųjų-liberalų partija finansuojama neskaidriai, buvo atšaukta. Pati I. Udrė vadino save „politinių intrigų auka“ ir dėl atšaukimo kaltino Latvijos vyriausybę⁹⁷. Kita vertus, jau vėliau paskirto naujojo Latvijos atstovo – A. Piebalgo, energetikos komisaro, įvaizdį galima vertinti kaip pakankamai teigiamą ir neutralų. Pabrėžiama, kad A. Piebalgas moka daug kalbų, kas yra labai naudinga jo darbe, minimas ramus ir kuklus charakteris, tačiau kartu ir ryžtingas veikimas, siekiant didinti konkurencingumą ES elektros ir dujų sektoriuose⁹⁸. Lietuvos atstovė Europos komisijoje D. Grybauskaitė taip pat dažniausiai minima teigiamame arba neutraliame kontekste. Ji atsiskleidžia kaip įdomi asmenybė (pavyzdžiui, turinti „juodąjį kovos menų diržą“) ir griežta, stipri politikė (vadinama „geležine Lietuvos ledi“)⁹⁹. Tuo tarpu apie Estijos atstovus yra labai nedaug informacijos, ir jie minimi neigiamame ar dviprasmiškame (mišriame) kontekste, pavyzdžiui, pažymima, kad S. Kallas, EK administracijos komisaras, buvęs Estijos centrinio banko valdytojas, turi kriminalinį įrašą dėl „melagingos informacijos teikimo“¹⁰⁰.

Aukščiausių Baltijos šalių vadovų minėjimas, be abejo, persidengia su kitomis temomis ir kategorijomis (paprastai straipsnis nėra skirtas tam tikram vadovui, o skelbiamos naujienos apie šalį ir cituojami jų vadovai). ES lygmenyje išsiskiria tik du vadovai – Lietuvos prezidentas Valdas Adamkus ir dabar jau buvusi Latvijos prezidentė Vaira Vykė-Freiberga. Teigiamai vertintinas paminėjimas apie Lietuvos prezidento dalyvavimą kartu su Prancūzijos prezidentu N. Sarkozy ir Vokietijos kanclere A. Merkel sunkiose ir įtemptose ES derybose su Lenkija dėl preliminarus naujos konstitucinės sutarties plano (Lenkija nenorėjo leisti į kompromisą). Atkreiptinas dėmesys, kad vis dėlto Lietuvos vadovas paminėtas tik epizodiškai, o visas dėmesys straipsnyje skiriamas N. Sarkozy ir A. Merkel¹⁰¹. Tuo tarpu V. Vykė-Freiberga minima tarp galimų kandidatų į ES Išminčių tarybą, kuri plėtos tolimesnę ES viziją. Teigiama, kad tai pats aukščiausias postas, į kurį pretenduoja atstovas iš buvusių komunistinių šalių,

⁹⁶ Latvijos atveju ši informacija svarbiausia ne tik santykiniais, bet ir absoliučiais dydžiais: jos svertinių koeficientų suma - 589, Lietuvos -342, Estijos – 102.

⁹⁷ George Parker, „Second scalp in Barroso team cull“, *Financial Times*, 2004-11-03.

⁹⁸ „Character map“, *Financial Times*, 2007-09-20.

⁹⁹ Pavyzdžiui, „Gunning for Europe’s money“, *Financial Times*, 2005-05-26.

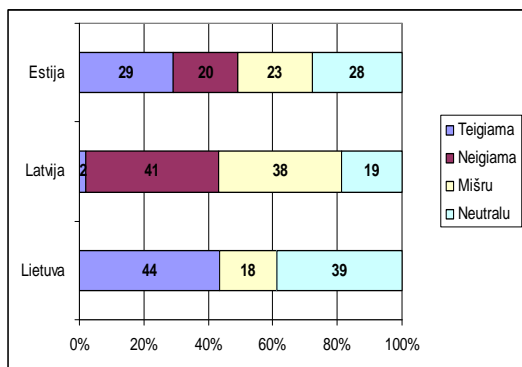
¹⁰⁰ „Siim Pickings“, *Financial Times*, 2005-04-05.

¹⁰¹ Daniel Dombey, „Sarkozy’s arrival and Blair’s departure bring new energy to the club“, *Financial Times*, 2007-06-23.

priimtų 2004-2007 m.¹⁰². Tiesa, vis dėlto V. Vykė-Freiberga tapo ne pirmininke, o vicepirmininke, tačiau tai nesumenkina jos kaip gerbiamos ir vertinamos lyderės įvaizdžio.

Su ES teise susiję klausimai. Su ES teise susiję paminėjimai sudaro 23 proc. nuo visų paminėjimų apie Latviją „ES“ kategorijoje, 11 proc. – Estijos atveju ir 6 proc. – Lietuvos atveju. Paprastai (išskyrus kelis atvejus) Baltijos šalys šioje temoje paminimos tarp kitų ES šalių ir tai sudaro nedidelę straipsnio dalį, lyginant su visu straipsniu.

10. Grafikas. Paminėjimų pasiskirstymas vertinamosiose kategorijose (proc.)

Kaip matyti iš 10 grafiko, informacijos apie kiekvieną šalį teigiamumas – neigiamumas yra pasiskirstęs labai įvairiai. Latvijos ir Estijos atvejais didesnę neigiamos informacijos kiekį galima paaiškinti keliomis garsiomis bylomis, pateiktomis Europos Teisingumo teismui ir susijusiomis su ES teisės normų kolizijomis. Tiesa, reiktų pripažinti, kad

šios temos nėra „sausai“ teisinės, jos apima ir platesnius santykius tarp naujų ir senųjų ES narių ir atskleidžia po ES plėtros iškilusias problemas. 2004 m. kilo konfliktas tarp Švedijos profsąjungų ir Latvijos statybos bendrovės „Laval“, kuri Švedijoje statė mokyklą. Švedijos profsąjungos reikalavo „Laval“ mokėti latvių statybininkams Švedijos lygio atlyginimus. Įmonė tą padaryti atsisakė, tad profsąjungos blokavo statybą ir privertė kompaniją pasitraukti. Konfliktas pasiekė Europos Teisingumo teismą, kur Latvijos bendrovė siekė apginti ES sutartyse įtvirtintas laisvo darbuotojų judėjimo ir nevaržomos konkurencijos teises, o Švedijos profsąjungos – ES garantuojamas profsąjungų ir streikų teises. Taip pat Teismą pasiekė ginčas tarp suomių keltų operatoriaus „Viking Line“, kuris siekė perregistruoti vieną keltą Estijoje ir samdyti estus, ir Suomijos profsąjungų¹⁰³. Nepaisant to, kad kai kuriuose FT paminėjimuose jaučiamas Latvijos bendrovės pozicijos palaikymas, dauguma informacijos buvo vertinama kaip neigiama ar mišri, nes kalbama apie konfliktą, ginčus ir tai turi neigiamą emocinį krūvį.

Kalbant apie Lietuvos minėjimą su ES teise susijusiais klausimais, pastebėtina, kad Lietuva buvo dažnai minima ES konstitucinės sutarties kontekste, nes ji buvo pirmoji ES šalis narė ją ratifikavusi. Paprastai minėjimai buvo informacinio/neutralaus pobūdžio, tačiau pati naujiena (pirmąkart) pristatyta teigiamai, nors ir su humoro atspalviu: „Kol Italija, kur sutartis ir buvo pasirašyta, daug ruošėsi, kad jai tektų garbė tapti pirmąja ratifikavusia šią sutartį, drąsi naujokė Lietuva ją nugalėjo. Parlamentas Vilniuje sutartį pasirašys galbūt net ir rytoj.“¹⁰⁴

¹⁰² Tony Barber, „France and UK in deal to secure separate EU goals“, *Financial Times*, 2007-12-12.

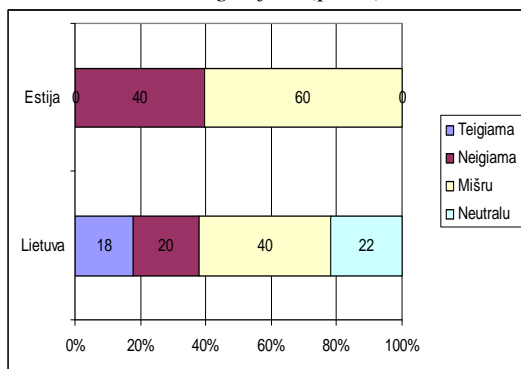
¹⁰³ 2007 m. Europos teisingumo teismas priėmė nutarimą, kurio pagrindu profsąjungos turi teisę neleisti bendrovėms perkelti verslo į kitas ES šalis tuo atveju, jei profsąjungų tikslas yra apginti darbuotojų interesus.

¹⁰⁴ „Vilnius victory?“, *Financial Times*, 2004-11-11.

Kiti BV paminėjimai ES teisės tema daugiau rutininio, informacinio pobūdžio. Tačiau pastebėtina, kad Lietuva dažniau nei kitos BV minima tarp ES valstybių, laiku įgyvendinančių ES direktyvas, tuo tarpu Estija ir Latvija dažniau minimos „atsiliekančiųjų“ sąrašuose.

ES išoriniai santykiai. Su ES išoriniais santykiais susiję paminėjimai sudaro po 7 proc. nuo visų paminėjimų apie Lietuvą ir Estiją „ES“ kategorijoje (absoliučiais dydžiais šiek tiek daugiau buvo minima Lietuva) ir tik 1 proc. – Latvijos atveju.

11 Grafikas. Paminėjimų pasiskirstymas vertinamosiose kategorijose (proc.)

Kaip matyti iš 11 grafiko, Estijos atveju šioje temoje dominuoja mišriai ir neigiamai koduota informacija, Lietuvos atveju – yra tiek teigiamų, tiek ir neutralių paminėjimų. Teigiamus paminėjimus lėmė Lietuvos aktyvi politika Rytų Europoje. Teigiamai įvertintas Lietuvos ir Lenkijos vaidmuo Ukrainos oranžinėje revoliucijoje – teigiama, kad taip šios šalys prisidėjo

prie ES užsienio politikos: „Ukrainos oranžinė revoliucija buvo demokratijos triumfas, kuris kartu parodė ir prasiplėtusios ES įtaką. Naujųjų ES valstybių – Lenkijos ir Lietuvos – dėka Leonidas Kučma buvo priverstas paskelbti savo išrinkto paveldėtojo rinkimus niekiniais“¹⁰⁵. Šis įvykis dažnai pateikiamas kaip pavyzdys, siekiant parodyti, kokia naudinga buvo ES plėtra politiškai. Lenkijos ir Lietuvos vaidmuo ES atskleidžiamas ir per požiūrį į Baltarusijos režimą. 2006 m. ES valstybės susitarė neišduoti vizų 31 aukštam Baltarusijos pareigūnui, kadangi tarptautinė bendruomenė Baltarusijos prezidento rinkimų rezultatus pripažino suklastotais. FT teigimu tai rodo augantį Lenkijos ir Lietuvos vaidmenį ES, kurios „yra labai susirūpinusios dėl įvykių Baltarusijoje“¹⁰⁶.

Tačiau daugiausiai Lietuva ir Estija yra minimos ES – Rusijos santykių kontekste. Jau 2006 m. FT minėjo Lietuvos paramą Varšuvai, kai ši blokavo ES – Rusijos derybų mandatą, Rusijai taikant lenkiškos mėsos ir daržovių importo draudimą. Dar daugiau dėmesio, šįkart ne tik Lietuva, bet ir Estija (dėl Bronzinio kario konflikto) sulaukė prieš ir per Rusijos – ES viršūnių susitikimą Samaroje. FT kelis kartus priminė, kad Rusija turi komplikuočius santykius su Lenkija (dėl mėsos produktų importo draudimo), Lietuva (dėl naftos tiekimo nutraukimo „Družbos“ naftotiekiu) ir Estija (dėl Bronzinio kario išškėlimo) ir tai kelia įtampą regione, didina nestabilumą, komplikuoja Rusijos ir ES santykius.

Tokio pobūdžio informaciją vienareikšmiškai vertinti teigiamumo – neigiamumo skalėje nepaprastai sunku, nes jos suvokimas labai priklauso nuo skaitytojo pozicijos. Vis dėl to šiame

¹⁰⁵ Quentin Peel, „Europe cannot shrink from enlargement“, *Financial Times*, 2005-10-06.

¹⁰⁶ Daniel Dombey, „EU imposes travel ban on Belarus officials after flawed poll“, *Financial Times*, 2006-04-07.

darbe informacija, kurioje tik paminimi Lietuvos ir (ar) Estijos nesutarimai su Rusija buvo vertintina kaip turinti neigiamą atspalvį (vien žodžiai tokie kaip „konfliktas“, „įtampa“, „nerimas“, „kliūtis deryboms“ turi neigiamą emocinį krūvį), tačiau tie paminėjimai, kuriuose plačiau aprašoma visa Lietuvos, Estijos (kartu ir Lenkijos) santykių su Rusija problematika yra vertinami kaip mišrūs. Viena vertus, jie yra neigiami jau dėl anksčiau minėto neigiamo emocinio krūvio sukūrimo, kita vertus, jie yra teigiami ta prasme, kad yra suprantama ir dažnai netgi ginama Lietuvos, Estijos pozicija. Pavyzdžiui, redakcijos straipsnyje ES atvirai kritikuojama už nuolaidžiavimą Rusijai ir už tai, kad ES negina Vidurio Europos šalių, turinčių problemų su Rusija¹⁰⁷. Jau kiek vėliau teigiama, kad „Lenkijos ir Lietuvos dėka, kurios, beje, anksčiau ES buvo matomos kaip ekscentriškos ir agresyvios Rusijos atžvilgiu, blokas nusistatė griežtesnę liniją santykiuose su Kremliumi“¹⁰⁸. Taigi nors tokia informacija negali būti vertintina kaip sukurianti teigiamą įvaizdį, tačiau tokiais paminėjimais atliekamas itin svarbus aiškinamasis darbas, padedantis suprasti, kodėl valstybės elgiasi taip, o ne kitaip.

Kiti su ES susiję klausimai. Kitų į anksčiau aptartas temas nepatenkančių klausimų minėjimas kategorijoje „ES“ nebuvo itin gausus. BV (pirmiausiai Estija) ganėtinai epizodiškai paminimos debatuose dėl ES biudžeto (permokos Didžiajai Britanijai grąžinimo), taip pat yra informuojama apie numatomą steigti ES lyčių lygybės institutą Lietuvoje. Lietuvos vardas kelis kartus minimas ir skandalo dėl EK vicepirmininko G. Verheugeno atostogų Nidoje su drauge P.Erler (įtarta, kad G. Verheugenas naudojosi tarnybine padėtimi savo draugę paskyręs biuro Briuselyje vadove).

Įvaizdžio ES prasme itin reikšmingas Estijos paminėjimas viename iš FT straipsnių rubrikoje „Savaitgalis“. Jame straipsnio autorius su humoru siūlo keisti ES valdymo struktūrą ir ES šalims – narėms paskirti po tam tikros srities „ministeriją“. Ministerijos priskyrimas vienai šaliai vyktų pagal tai, kuri šalis tą sritį geriausiai išmano Europos Sąjungoje. Pavyzdžiui „pirmojo išpūdzio“ ministerijai vadovautų Suomija dėl savo puikaus oro uosto ir sugebėjimo išlaikyti retai gyvenimą šalį švarią ir tvarkingą; „konferencijų ir susirinkimų“ ministerijai – vadovautų Švedija dėl puikaus sugebėjimo organizuoti renginius; „logistikos, transporto ir visko vykdymo pagal planą“ ministerijai vadovautų Vokietija; „gerų laikų ir geresnio gyvenimo“ ministerijai – Ispanija ir Italija dėl dėmesio gyvenimo kokybei ir linksmybėms. Estijai šiame kontekste „siūloma“ vadovauti „greito prisitaikymo“ (angl. *early adoption*) ministerijai, nes „nors ir viena iš naujausių ES narių, Estija jau spėjo pelnyti greitai prisitaikančios šalies reputaciją. Įsteigę „Skype“ centrą, estai turės nuspręsti, kokius technologinius standartus ES turės įdiegti kasdieniniam gyvenimui, taip pat atliks kitus eksperimentus miesto infrastruktūros,

¹⁰⁷ „Time for a blunt talk with Mr Putin“, *Financial Times*, 2007-05-17; Jonathan Eyal, „European appeasement will worsen Russian aggression“, *Financial Times*, 2007-05-18.

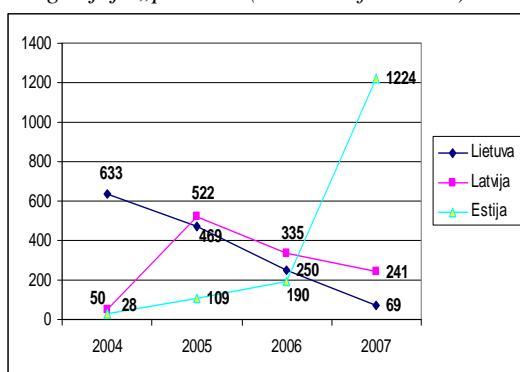
¹⁰⁸ „Old comrades harden EU line against Russia“, *Financial Times*, 2007-06-28.

būsto ir viešojo administravimo srityse¹⁰⁹. Estija šiame straipsnyje yra vienintelė iš naujų ES šalių, kuriai priskiriama kokia nors ministerija ir tai parodo jos išskirtinumą.

3.1.5. Baltijos valstybių įvaizdžiai kategorijoje „politika“

Matomumas ir teigiamumas-neigiamumas. Paminėjimai kategorijoje „politika“ sudaro reikšmingą paminėjimų apie kiekvieną valstybę dalį – Estijos atveju ši dalis siekia 25 proc. nuo visų paminėjimų apie Estiją, Lietuvos ir Latvijos – po 21 proc. 12 grafike matyti, kaip kiekvienos valstybės atveju keitėsi paminėjimų kiekio (skaičiuojant pagal svertinius koeficientus) dinamika 2004-2007 m.

12 Grafikas. Baltijos valstybių pastebimumas kategorijoje „politika“ (svert. koeficientais)

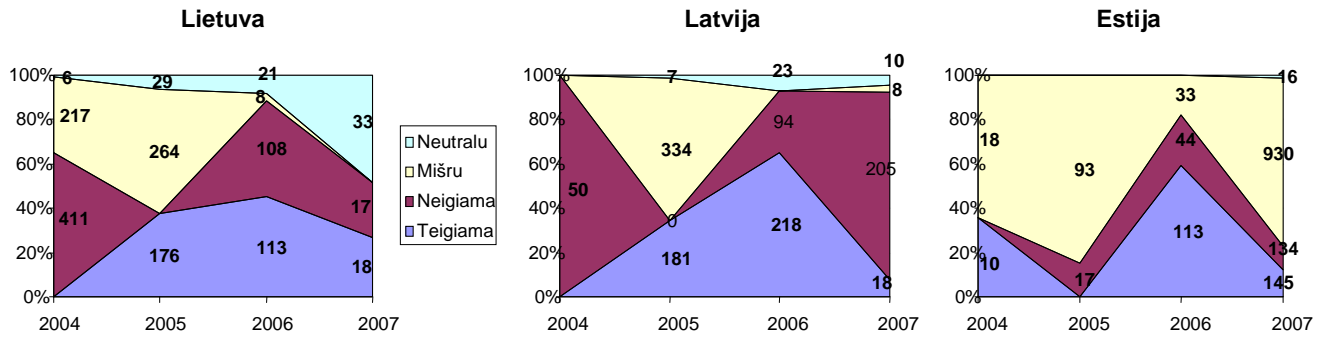
Baltijos valstybių paminėjimų kiekis kategorijoje „politika“ itin priklauso nuo įvairių šalyje ar už jos ribų vykstančių politinių įvykių, t.y. nuo vidaus ir užsienio politikos. Natūralu, kad jei šalyje vyksta rinkimai į parlamentą, tai žiniasklaidos susidomėjimas ta šalimi išauga. Taigi 2004 m., kai Lietuvoje vyko Prezidento rinkimai ir rinkimai į

Seimą, matome didesnę Lietuvos matomumą šioje kategorijoje (tuo tarpu žinių apie Estiją ir Latviją nedaug). 2005 m. išaugęs susidomėjimas Latvija susijęs su Latvijos prezidentės V. Vykės-Freibergos sprendimu vykti į Pergalės dienos minėjimą Maskvoje ir JAV Prezidento Džordžo Bušu vizitu Latvijoje. Iki 2007 m. Estijos įvaizdis FT buvo mažiausiai politizuotas. Tuo tarpu 2007 m. Estijos paminėjimų kiekis itin smarkiai šokteli į viršų – tai susiję su įtampa tarp Rusijos ir Estijos dėl Bronzinio kario perkėlimo.

Kaip kito teigiamos, neigiamos, mišrios ir neutralios informacijos pasiskirstymas kiekvienos valstybės atveju pavaizduota 13 grafike (spalvos žymi procentinius pokyčius, skaičiai – paminėjimus, skaičiuojant svertiniais koeficientais). Latvijos ir Estijos atveju nereiktų kreipti dėmesio į informacijos pasiskirstymą 2004 m., nes tais metais buvo labai mažai informacijos apie abi šalis (Latvijos atveju tai tėra vienas straipsnis, kuriame minimas JAV įspėjimas dėl teroristinių išpuolių galimybės Latvijoje). Bendra tendencija būdinga visoms šalims – 2005 m. išaugo mišrios informacijos kiekis – tai susiję su trijų Baltijos valstybių prezidentų apsisprendimu vykti ar nevykti į Pergalės dienos minėjimą Maskvoje.

¹⁰⁹ Tyler Brule „Enough of this ridiculous game of musical chairs“, *Financial Times*, 2006-09-02.

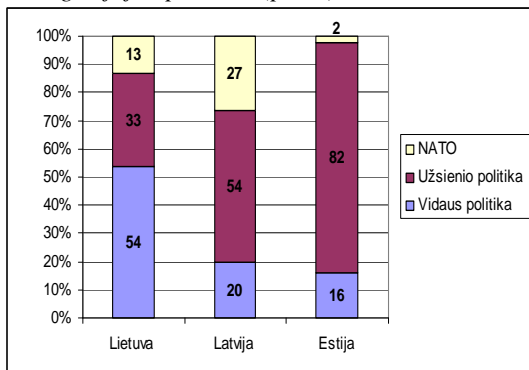
13 Grafikas. Paminėjimų pasiskirstymas vertinamosiose kategorijose 2004-2007 m.

Svarbiausios temos ir įvykiai kategorijoje „politika“. Į „politikos“ kategoriją patenkančias temas tikslinga suskirstyti į kelias siauresnes grupes:

- vidaus politika (apima ir politinių lyderių įvaizdį);
- užsienio politika (dvišaliai santykiai);
- su Baltijos valstybių naryste NATO susijusi informacija.

14 Grafikas. Paminėjimų pasiskirstymas kategorijoje „politika“ (proc.)

14 grafike matyti, kaip kiekvienos valstybės atveju kategorijoje „politika“ skiriasi aukščiau išvardintų temų pasiskirstymas: Lietuvos atveju, sąlyginai daugiausiai domėtasi vidaus politika, Estijos ir Latvijos – užsienio politika, taip pat Latvijos atveju santykinai didesnę dalį, lyginant su kitomis dviem BV, užima NATO tema.

Vidaus politika. Santykinai daugiausiai FT buvo minima Lietuvos vidaus politika ir daug mažiau Latvijos ir Estijos. Deja, didesnio žiniasklaidos dėmesio susilaukia ne įprasti kasdieniniai politiniai procesai, bet ir įvairūs politiniai skandalai, krizės ir pan., tad tuomet šalies vardas yra minimas neigiamame kontekste.

FT ypač domėjosi 2004 m. Lietuvoje vykusiais Seimo ir Prezidento rinkimais. Rašant apie Prezidento rinkimus, pabrėžiama, kad rinkimai vyksta dėl to, kad apkaltos būdu buvo pašalintas Rolandas Paksas, vėl trumpai primenama viso šio skandalo istorija¹¹⁰. Be to, rinkimus į Prezidento postą lydėjo skandalas dėl STT surengtų reidų į keturių partijų, remiančių V. Adamkaus kandidatūrą, būstines. Šiuo atveju situacija buvo įvardinta kaip politinė suirutė, įpinama ir galima Rusijos įtaka Lietuvos vidaus politikos įvykiams¹¹¹. Informacija apie tai, kad per Seimo rinkimus daugiausiai balsų gavo Darbo partija taip pat turėjo neigiamą atspalvį –

¹¹⁰ Nicholas George, „Baltic politics eclipses Europe issue“, *Financial Times*, 2004-06-11.

¹¹¹ Stefan Wagstyl, „Lithuania polls to go ahead despite raids on parties“, *Financial Times*, 2004-06-24; Stefan Wagstyl, „Political shenanigans make lively holiday reading for Lithuanians“, *Financial Times*, 2004-07-26.

akcentuojama, kad partija yra populistinė, jai vadovauja rusų kilmės milijonierius Viktoras Uspakichas, patraukęs tuos rinkėjus, kurie nusivylė korupcija ir ekonominėmis reformomis. Kita vertus, dalyje straipsnių buvo akcentuojami ir teigiami dalykai: Lietuvos narystė ES ir NATO, didžiausias ekonominis augimas visoje ES (2003 m.). Taip pat teigiamai buvo įvertinta tai, kad Prezidento rinkimus laimėjo provakarietiškas prezidentas V. Adamkus. Taigi dalis straipsnių apie vidaus politiką priskirta „mišrios“ informacijos kategorijai.

Dar vienas Lietuvos vidaus politikos įvykis, sulaukęs atskiro straipsnio dienraštyje, - Vyriausybės žlugimas 2006 m. birželį iš jos pasitraukus Darbo partijai, kai prezidentas pareiškė nepasitikėjimą dviem Darbo partijos ministrais. Teigiama, kad ši krizė meta šešėlį Baltijos valstybei, kuri užtikrintai įsitvirtino Europoje, 2004 metais pasiekusi narystę NATO ir ES. „Tai dvigubas smūgis šaliai, kuriai praėjusį mėnesį buvo neleista prisijungti prie euro zonos dėl nežymiai viršyto Europos Komisijos nustatyto infliacijos kriterijaus“.¹¹² Situacija apibūdinama kaip rimčiausia politinė krizė nuo Nepriklausomybės pradžios.

Didelio dėmesio susilaukia ir politinė krizė Latvijoje 2007 m., kur ji yra persipynusi su nerimu dėl Latvijos ekonominės padėties ir ekonominės krizės, taigi šiuo atveju paminėjimuose dar daugiau neigiamų akcentų. Skandalas Latvijoje kilo 2007 m. rudenį, kai Latvijos premjeras atleido Latvijos antikorupcijos tarnybos vadovą, o gruodį Vyriausybė atsistatydino. FT teigia, kad Latvijos valdžia „krečiama korupcijos skandalu“ ir cituoja JAV ambasadorės įspėjimą, kad Latvija yra „pavojuje tapti kelių individų, siekiančių prisikimšti savo ir draugų kišenes, žaidimų aikštele“¹¹³.

2007 m. dienraštis domėjosi ir Estijoje vykstančiais Parlamento rinkimais (tiksliau priešrinkimine kampanija). Paminėjimai buvo priskirti „mišrios“ informacijos kategorijai. Paminimi tiek teigiami dalykai apie šalį (ūkio plėtra, narsytė ES ir NATO), tiek ir neigiami aspektai, pavyzdžiai dideli politikų priešrinkiminiai pažadai ir žmonių nusivylimas politika. Teigiama, kad Estijos akademikai baiminamasi, jog politikai nesiima reikiamų veiksmų dėl Estijos ekonomikos perkaitimo, o tai gali sumažinti tarptautinį pasitikėjimą Estijos politikais¹¹⁴. Straipsnyje tik vienu sakiniu užsimenama, kad Estija bus pirmoji valstybė pasaulyje, kurioje gyventojai galės balsuoti ir Internetu.

Estijos įvaizdis vidaus politikos temoje labiau teigiamas ir dėl itin pozityvaus straipsnio apie pirmąją Estijos prezidentą Lenartą Meri, kuris buvo parašytas jam mirus 2006 m. kovo mėnesį. Jis vadinamas ryškiausiu Estijos pereinamojo laikotarpio politiniu autoritetu, teigiama, kad mažai tautai buvo neįkainojama turėti tokį tarptautiniu lygiu gerbiamą lyderį¹¹⁵. Tačiau kalbant apie dabartinius BV politikus, paminėtina, kad nė vieno iš jų įvaizdis nėra ypatingai

¹¹² David Ibison, „Lithuania government collapses amid corruption allegations“, *Financial Times*, 2006-06-01.

¹¹³ Robert Anderson, „Latvian PM flies back to crisis“, *Financial Times*, 2007-10-19.

¹¹⁴ David Ibison, „Estonian politicians ride wave of optimism ahead of polls“, *Financial Times*, 2007-03-03.

¹¹⁵ Paivi Munter, John Thornhill, „Statesman who led nation to freedom and self-respect“, *Financial Times*, 2006-03-15.

ryškus ar išskirtinis. Tiesa, buvusi Latvijos prezidentė V. Vykė-Freiberga vadinama „charizmatiška“, kalbant apie Valdą Adamkų (jį cituojant ir panašiai) dažnai šalia yra nurodomas jo amžius.

Užsienio politika. Baltijos šalių užsienio politika ar su Baltijos šalimis susiję užsienio įvykiai yra dažniausiai minimi santykių su didžiąja kaimyne Rusija kontekste. Net kai buvo rašoma apie JAV prezidento Dž. Bušo vizitą Latvijoje 2005 m., jis taip pat buvo užgožtas santykių su Rusija, nes vyko prieš pat 60-ąsias pergalės prieš nacistinę Vokietiją metines Maskvoje.

Chronologine tvarka aptarsime svarbiausius įvykius, sulaukusius didžiausio FT dėmesio:

- *60-ųjų pergalės prieš nacistinę Vokietiją metinių minėjimas (2005 m.).* Straipsniai apie tai atskleidė ne tik BV užsienio politiką, bet jų požiūrį, pozicijas ir vertybes. Buvo pasinaudota proga priminti Europai sovietinės okupacijos faktą ir skirtingą nei Rusijos istorijos supratimą (tai atsiskleidė ne tik per straipsnius, bet ir per laiškus redakcijai). Tai svarbu ne tiek įvaizdžio, kaip prekės ženklo, prasme, bet labiau įvaizdžio – kaip identiteto projekcijos – prasme.

Pastebėtina, kad straipsniuose apie šį įvykį, į tris BV žvelgiama kaip į vieną nedalomą regioną, todėl, pavyzdžiui, straipsnyje „Istorija padalija baltus“¹¹⁶ galima jausti nuostabą, kad visada buvusios kartu ir siekusios griežtesnio ES ir JAV požiūrio į Rusiją Baltijos šalys dabar išsiskyrė savo veiksmais: Latvijos prezidentei nusprendė vykti į Maskvą, o Lietuvos ir Estijos prezidentai – nevykti. FT nesmerkia ir nepalaiko nei vienos šalies pozicijos (tik pastebi, kad toks Estijos ir Lietuvos prezidentų „Rusijos paniekinimas“ pablogins santykius su Rusija), tačiau teigiamai galima vertinti tai, kad aiškiai ir nedviprasmiškai iškomunikuojama BV žinia, kad Pergalės diena Baltijos valstybėms reiškę vienos okupacijos pabaigą (nacių), bet kitos okupacijos pradžią (sovietų). Taigi šis įvykis išryškina BV kaip istorijos aukų įvaizdį. Kita vertus, tai leidžia suprasti ir dabartinį BV elgesį santykiuose su Rusija.

- *JAV prezidento Džordžo Bušo vizitas į Latviją (2005 m.),* vykęs prieš pat Dž. Bušui vykstant į Pergalės dienos minėjimą Maskvoje, lėmė dar didesnę dėmesį Baltijos valstybėms ir ypač Latvijai. Teigiama, kad Bušo vizitas Rygoje parodė Rusijai, kad BV yra svarbios. Taip pat šia proga FT buvo akcentuotas BV proamerikietiškumas ir įvardintos galimos jo priežastys. Štai straipsnyje „Baltijos valstybės Rusijos okupacijos šešėlyje“ teigiama, kad „gyvendamos Rusijos šešėlyje šios trys mažos Baltijos šalys turi daugiau priežasčių nei kitos ES tautos vertinti aukšto lygio Amerikos paramą <..> nors ir nekalbama apie tiesioginės invazijos grėsmę, tačiau Baltijos valstybėse bijomasi Rusijos

¹¹⁶ „History divides the Balts“, *Financial Times*, 2005-03-09.

politinio ir ekonominio kišimosi“.¹¹⁷ Straipsniuose pasakoma ir pozityvios informacijos apie BV (jų pažangą, tapimą ES ir NATO narėmis, ekonominį augimą), ir ganėtinai neigiamos informacijos apie įtemptus santykius su Rusija dėl rusų mažumų, nepasirašytų sienos sutarčių (tuo metu buvo nepasirašytos sutartys su Latvija ir Estija), nesaugumo ir pažeidžiamumo jausmą, todėl šis ir panašūs paminėjimai buvo koduoti kaip mišrūs. Kita vertus, jaučiamas ir pačių BV atstovų savęs priešinimas Rusijai ir itin ryškus Rusijos kaip „kito“ suvokimas. Pavyzdžiui, cituojamas Andrejus Pildegovicas, Latvijos prezidentės užsienio reikalų patarėjas: „Mes vis dar esame fronto linijoje, mes esame pats tolimiausias Vakarų avanpostas rytuose, į Latviją atvykstantiems ambasadoriams aš sakau: „Jūs atsiųsti į kovos lauką“¹¹⁸.

Nors tiek dėl Pergalės dienos minėjimo, tiek dėl Dž. Bušo vizito daug buvo kalbama apie visas BV kartu, tačiau išskirtinio dėmesio sulaukė Latvija dėl to, kad būtent čia lankėsi JAV prezidentas. Be to, jaučiamas Latvijos prezidentės noras paaiškinti visam pasauliui (o gal labiausiai kitoms BV ir pačios Latvijos žmonėms) savo apsisprendimo vykti į Maskvą motyvus. FT Savaitgalio priede pasirodė visas straipsnis, skirtas Latvijos istorijai ir pačios prezidentės išgyvenimams (pasakojama, kaip ją ir jos šeimą palietė karas ir okupacija), galiausiai teigiama, kad V. V.Freiberga mėgaujasi savo kaip *nepriklausomos* [paryškinta mano – M.M.] Latvijos atstovės būsimu vizitu Maskvoje ir stovėjimu raudonojoje aikštėje: „Aš esu tikra, kad Stalinas kape apsiverstų“¹¹⁹. Kitame straipsnyje („Latviai sveikina Bušą kaip laisvės ir ekonominės galimybės simbolį“¹²⁰) piešiamas jau kitoks Latvijos įvaizdis – kalbama ne tik apie istoriją („istorijos aukos“ įvaizdis), santykius su JAV ir Rusija, bet ir apie ekonominį augimą (primenamas „Baltijos tigro“ vardas), turistinį patrauklumą, pabrėžiami teigiami Rusijos kaimynystės bruožai, pavyzdžiui, Rusijos verslo specifikos išmanymas, kalbos mokėjimas ir Latvijos kaip tilto tarp Rytų ir Vakarų vaidmuo.

- *JAV viceprezidento Diko Čeinio kalba Vilniuje 2006 m.*, gegužės mėnesį Vilniuje vykusioje Baltijos ir Juodosios jūrų valstybių vadovų konferencijoje, kuria pareikštas įspėjimas Rusijai „nenaudoti energetikos išbauginimui ir šantažui“ susilaukė pasaulio žiniasklaidos, tarp jų ir FT, dėmesio ir atsidūrė pirmuosiuose puslapiuose. Nors šiuo atveju Lietuvos vardas dažniausiai minimas tik kaip įvykio (kalbos pasakymo) vieta, bet pora kartų buvo plačiau paminėtas ir Lietuvos organizuotas renginys – tarptautinė demokratijos skatinimo konferencija (minima demokratinio pasirinkimo bendruomenė, 9 buvusių sovietų respublikų ir satelitų grupė). Be to, dar prieš žymiąją D. Čeinio kalbą FT

¹¹⁷ Stefan Wagstyl, „Baltic states shiver in the shadow cast by Russian occupation“, *Financial Times*, 2005-05-06.

¹¹⁸ Ten pat.

¹¹⁹ Stefan Wagstyl, „Peacetime collaboration“, *Financial Times*, 2005-05-07.

¹²⁰ Clare MacCarthy, „Latvians welcome Bush as symbol of freedom and economic opportunity“, 2005-05-07.

domėjosi šia konferencija ir parengė interviu su V. Adamkumi, kuriame jis kritikavo Vokietiją už Rusijos kontraversiško plano per Baltijos jūrą nutiesti dujotiekį palaikymą, taip pat kalbėdamas apie konferenciją akcentavo demokratinių vertybių sklaidą šiame regione, minėjo ir kitus Lietuvai svarbius klausimus (euro įsivedimą, „Mažeikių naftos“ problemas)¹²¹. Taigi reiktų teigiamai vertinti tai, kad dar prieš plataus atgarsio susilaukusią D. Čeinio kalbą, buvo rašoma apie šią Lietuvos regioninio bendradarbiavimo ir demokratijos sklaidos iniciatyvą.

- *Estijos – Rusijos konfliktas dėl Bronzinis kario paminklo perkėlimo 2007 m. gegužės mėnesį.* Šis įvykis taip pat susilaukė itin didelio atgarsio, FT aprašė visą konflikto eigą, šalių pareiškimus ir kaltinimus viena kitai, maištus Taline ir Maskvoje prie Estijos ambasados, kibernetines atakas ir Rusijos ekonomines sankcijas Estijai – naftos produktų ir anglies transportavimo per Estijos uostus sustabdymą dėl „remonto“ darbų. Estijos įvaizdis šioje istorijoje taip pat yra nevienareikšmiškas ir dažnai paminėjimai buvo koduojami kaip neigiami dėl neigiamo emocinio krūvio, kurį sukelia tokie žodžiai kaip „maištai“, „smurtas“, „sankcijos“, „neramumai“, „atakos“. Šie įvykiai, iš tiesų, sudavė smūgį ramios, modernios, per daug nepolitikuojančios, „verslo rojus“ šalies įvaizdžiui. Kita vertus, nemaža dalis paminėjimų buvo įvertinti kaip mišrūs (dviprasmiški), nes Estija nebuvo pasmerkta, jos elgesį buvo bandoma suprasti, paaiškinti (bet ne pateisinti). Pavyzdžiui, redakcijos skiltyje buvo teigiama, kad atsakomybė dėl konflikto tenka abiem pusėms: paminklo iškėlimas turbūt buvo neišvengiamas, bet tai Estijai reikėjo atlikti, konsultuojantis su vietine rusų bendruomene. Pažymima, kad Estijoje nėra blogai elgiamasi su rusais, tačiau juos reikia labiau integruoti į visuomenę. Smerkiama ir neadekvati Rusijos reakcija ir elgesys – neramumų kurstymas, Estijos ambasados blokada, eksporto blokada ir kt., nes tai nėra „civilizuotos valstybės elgesys“¹²². Kalbant apie šį konfliktą, epizodiškai buvo paminėtos ir kitos dvi BV, išreikšti nuogaštavimai, kad konfliktas gali plisti ir Latvijoje, nes ten tai pat didelė rusų mažuma.

Apskritai reikia pastebėti, kad Rusija nepraleidžia progos viešai pasiskųsti ir kaltinti Latviją ir Estiją rusų mažumų teisių negerbimu, ir tai kenkia šių valstybių įvaizdžiui. Viena vertus, FT teigia, kad Lietuvos ir Rusijos santykiai yra geresni nei Rusijos-Latvijos ar Rusijos-Estijos santykiai. Kita vertus, pavyzdžiui, kalbant apie Bronzinio kario konfliktą, pasakoma, kad Estija, priešingai nei Lietuva, niekada nesiekė antagonizuoti santykių su Rusija¹²³.

¹²¹ Stefan Wagstyl, „Lithuania's president hits back at Russia's policy on energy“, *Financial Times*, 2006-05-04.

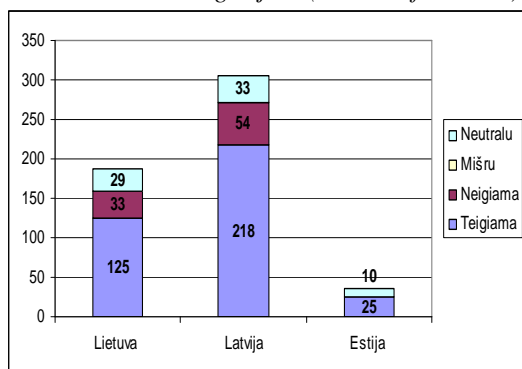
¹²² „A bully's behaviour“, *Financial Times*, 2007-05-07.

¹²³ Robert Anderson, „Estonia acts to appease angry Russia“, *Financial Times*, 2007-05-12.

Be jau aptartų įvykių ir veikėjų (Rusija, JAV), Baltijos valstybių užsienio politikos minėjimas yra labai ribotas (išskyrus NATO). Pavyzdžiui, buvo paminėtos Estijos atstovės K. Ojuland galimybės tapti Europos Tarybos generaline sekretore (2004 m.), būsimas Lietuvos pirmininkavimas ESBO.

NATO. Iš 15 grafiko galime pastebėti, kad labiausiai NATO kontekste buvo minėta Latvija, po to – Lietuva, o Estijos atveju buvo kelis kartus mažiau paminėjimų nei kitų dviejų BV atvejais. Didžioji dalis šios temos paminėjimų kiekvienos šalies atveju turėjo teigiamą pobūdį.

15 Grafikas. Paminėjimų pasiskirstymas vertinamosiose kategorijose (svert.koeficientais)

Didžiausią Latvijos pastebimumą galima paaiškinti tuo, kad būtent čia 2006 m. vyko NATO viršūnių susitikimas. Įvykis buvo įvardintas kaip svarbus ir pačiai Latvijai, ir aljansui, nes pirmą kartą NATO susitikimas vyko buvusioje sovietinėje valstybėje, tikintis, kad susitikimas palaidos „sovietinės epochos šmėklą“ – Latvijos prezidentė V. Vykė-Freiberga

sakė, kad turimi galvoje „paskutiniai geležinės uždangos pėdsakai“¹²⁴. Interviu FT Latvijos prezidentė akcentavo NATO garantijų svarbą Latvijai: „Jeigu mus užpuls, tai aš manau, kad NATO reaguos nieko nelaukdama ir ims priemonių organizuoti mūsų gynybą“.¹²⁵ Taigi Latvija atsikleidžia kaip šalis, kuriai svarbios kietojo saugumo garantijos. Kita vertus, susitikimas Rygoje buvo nušviestas ir su tam tikrai neigiamais akcentais. Prancūzijos prezidento Žako Širako diplomatinis akibrokštas („diplomatinė bomba“ kaip tai pavadina FT) – pakvietimas Rusijos prezidentui Vladimirui Putinui atšvęsti gimtadienį Rygoje – leido priminti Rusijos- Latvijos santykių problemas, tokias kaip nepasirašytą sienų sutartį, rusų mažumų suvaržytas teises Latvijoje¹²⁶. Taigi nors Latvijos prezidentė savo interviu minėjo, kad siekia plėtoti konstruktyvius santykius su Rusija, toks Ž. Širako poelgis priminė esamas Rusijos- Latvijos santykių problemas.

Lietuvos vardas buvo minėtas dėl NATO neformalaus užsienio reikalų ministrų susitikimo Vilniuje 2005 m. balandžio mėnesį. Buvo rašoma, kad „susitikimo metu Lietuva sieks plėtoti savo politinį vaidmenį aljanse, ir sieks artimesnių NATO ryšių su Ukraina“¹²⁷. Tai reiktų vertinti kaip teigiamą dalyką valstybės politiniam įvaizdžiui.

¹²⁴ Stefan Wagstyl, „Nato summit in Latvia to lay ghost of the Soviet era“, *Financial Times*, 2006-11-23.

¹²⁵ Stefan Wagstyl, „Vaira Vike – Freiberga“, *Financial Times*, 2006-12-15.

¹²⁶ Daniel Dombey, Stephen Fidler, „Chirac plan to meet Putin causes furore“, *Financial Times*, 2006-11-29. Philip Stephens, „Nato needs to wake from its daydream and face the present“, *Financial Times*, 2006-12-01.

¹²⁷ Ruth Sullivan, „FT Preview“, *Financial Times*, 2005-04-18.

Paminėtinas dienraščio skilties „Stebėtojas“ pašaipus straipsnelis (2005 m. sausį), kad Lietuva prie NATO greitojo reagavimo pajėgų prisidės tik 10 žmonių vandens valymo grupe¹²⁸. Tačiau LR Krašto apsaugos ministerija labai tinkamai ir laiku sureagavo į tokį pareiškimą ir buvo išspausdintas atsakomasis KAM laiškas redakcijai, kuriame teigiama, kad jau greitai ši logistinių padalinių pakeis visas Lietuvos specialiųjų pajėgų divizionas. „Lietuvos specialiosios pajėgos dalyvavo antiteroristinėje operacijoje „Tvirta taika“ („Enduring Freedom“) ir tapo žinomi kaip kareiviai, kurie ėjo ten, kur kiti bijojo eiti“¹²⁹. Taip pat primenama, kad Lietuva siųs į Afganistaną provincijos atkūrimo grupę. Laiške paaiškinama, kad Lietuva savo ginkluotąsias pajėgas pradėjo kurti nuo nulio ir dabar didžiuojasi, kad po 15 metų gali prisidėti prie aljanso vykdomų operacijų. Lietuva vadina save „maža, bet patikima“ sąjungininke. Šis epizodas yra puikus pavyzdys, kaip tinkamai ir laiku atlikti viešųjų ryšių veiksmai gali neigiamą informaciją paversti į teigiamą.

Paminėjimai apie Lietuvos ir Estijos dalyvavimą NATO misijoje Afganistane turi teigiamą atspalvį. Štai 2006 m. neslepiamas džiaugsmas, kad „netgi Lietuva sutiko pasiųsti 120 kareivių į vakarinę Goro provinciją“¹³⁰. Tiesa, pastebėtina, kad Estijos dalyvavimas dažniau paminimas prie Didžiosios Britanijos nacionalinių naujienų, nes Estija kartu su kitomis šalimis siunčia savo karius į Afganistano pietus, kur už taikos palaikymą atsakinga Didžioji Britanija.

3.1.6. Baltijos valstybių įvaizdžiai kategorijoje „energetika“

Matomumas ir teigiamumas-neigiamumas. Energetika itin svarbi tiek ekonominio, tiek politinio Baltijos valstybių gyvenimo dalis. Jų energetikos rinkos sistema skiriasi nuo likusios ES daugiausiai dėl to, kad ši sistema yra labiau susijusi ne su ES, o su Rusijos (NVS) sistemomis. Kaip matyti iš 16 ir 17 grafikų, daugiausiai „energetikos“ kategorijoje buvo minima Lietuva. Visų pirma, tam turėjo įtakos didelis FT susidomėjimas AB „Mažeikių nafta“ reikalais tiek iš verslo pusės (viena iš didžiausių bendrovių BV), tiek ir politiniu požiūriu (Rusijos spaudimas parduoti „Mažeikių naftą“ Rusijos bendrovei). Antra, Lietuva, viena vertus, iškyla tarsi pati nesaugiausia energetiniu požiūriu Baltijos valstybė, tačiau, kita vertus, būtent čia gimsta įvairios su energetiniu saugumu susijusios iniciatyvos (naujos atominės elektrinės statyba, energetinio saugumo konferencija 2007 m.). Taip pat politikų retorika (prezidento V. Adamkaus, premjero G. Kirkilo¹³¹) dažnai pabrėžia energetinio saugumo aspektą ir vieningos energetikos politikos ES lygmeniu siekį.

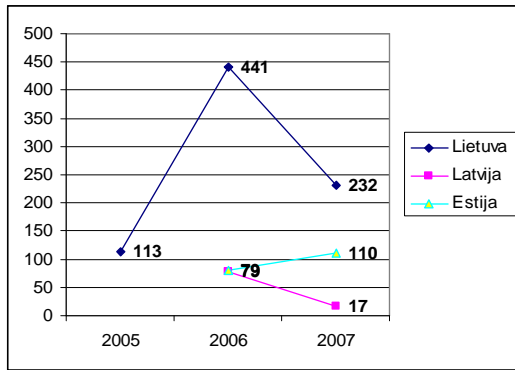
¹²⁸ „Cold water“, *Financial Times*, 2005-01-19.

¹²⁹ Loreta Musanya, „Lithuania's role to refresh NATO“, *Financial Times*, 2005-02-07.

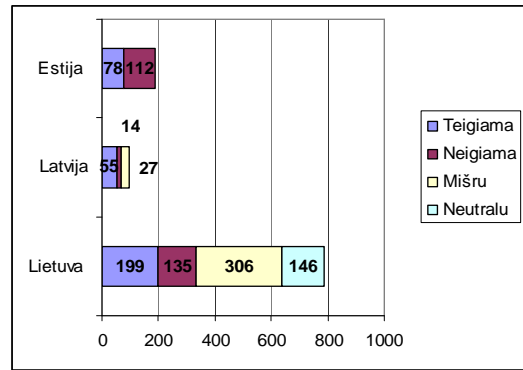
¹³⁰ Peter Spiegei, „Troops for Kabul may be in short supply“, *Financial Times*, 2006-01-19.

¹³¹ Pavyzdžiui, Catherine Betton, Daniel Dombey, „Pipeline set to tighten Russian grip on energy“, *Financial Times* 2007-05-22.

16 grafikas. Baltijos valstybių pastebimumas „energetikos“ kategorijoje

17 grafikas. Paminėjimų pasiskirstymas vertinamosiose kategorijose (svert.koef.)

Pastebėtina (žr. 17 grafiką), kad Lietuvos atveju „energetikos“ kategorijoje santykinai daugiausiai informacijos buvo priskirta mišriai informacijai. Viena vertus, įvairūs ekonominio nesaugumo klausimai, konfliktinės situacijos (pavyzdžiui, dėl naftotiekio „Družba“ užsitęsusių ir politizuoto remonto) turi neigiamą emocinį atspalvį, tačiau, kita vertus, viešas problemų įvardijimas gali prisidėti prie jų sprendimo. Be to, svarbu paminėti, kad būtent šiuo atveju Lietuvos „istorijos“ (dėl politizuoto „Družbos“ remonto) versija, o ne Rusijos dominuoja straipsniuose.

Svarbiausios temos ir įvykiai kategorijoje „energetika“. Kaip jau minėta daugiausiai dėmesio Lietuvos atžvilgiu sulaukė reikalai susiję su „Mažeikių nafta“. Dar nuo 2005 m. „Mažeikių nafta“ buvo minima „Yukos“ ir Rusijos vyriausybės teisinių ginčų fone, o 2006 m. daug dėmesio buvo skiriama „Mažeikių naftos“ pardavimo peripetijoms: minimas Rusijos spaudimas Lietuvai (pasireiškęs užsitęsusių „Družbos“ remonto), siekiant, kad „Mažeikių nafta“ būtų parduota Rusijos bendrovei. FT buvo teigiamai ir džiugiai paskelbta, kad „Mažeikių naftą“ nupirko Lenkijos koncernas „PKN Orlen“. Sandoris vertinamas teigiamai ir iš ekonominės pusės („PKN Orlen“ pirmaujanti Lenkijos naftos bendrovė, ketinanti „plėstis ir kurti ekonominę erdvę nuo Čekijos iki Estijos“¹³²), ir iš politinės pusės (sandoris traktuojamas kaip Lietuvos pastangos apsaugoti didžiausią pramonės gamyklą nuo politinio ir ekonominio spaudimo iš Rusijos¹³³). Dienraštis teigia, kad Vilniaus bandymai privatizuoti Mažeikių naftos kompleksą, didžiausią Baltijos valstybių įmonę, išryškino bendradarbiavimo su atsigaunančia Rusija sunkumus, todėl iš to ES lyderiai turėtų pasimokyti¹³⁴.

Nors nuolat pabrėžiamas BV energetinis nesaugumas ir problemos (pavyzdžiui, Lenkijos ir BV baimė dėl Rusijos-Vokietijos dujotiekio „Nord Stream“), yra paskelbiamos ir optimistiškesnės naujienos. 2006 m. buvo pranešta apie elektros kabelio tarp Estijos ir Suomijos atidarymą, kuris FT vertinamas teigiamai, nes jis prijungia Baltijos valstybes ir prie ES elektros

¹³² Jan Cienski, „Mazeikiu refinery bought by PKN“, *Financial Times*, 2006-05-27.

¹³³ Stefan Wagstyl, „Vilnius aims to escape Russian pressure with refinery deal“, *Financial Times*, 2006-05-31.

¹³⁴ Jan Cienski, „Baltic lessons for EU in dealing with resurgent Russia“, *Financial Times*, 2006-11-24.

tinklo. Dienraštis galbūt net per drąsiai sako, kad BV sumažino priklausomybę nuo Rusijos¹³⁵. Taip pat informuojama, kad Briuselis į prioritetinį sąrašą įtraukė elektros tiltą tarp Vokietijos, Lenkijos ir Lietuvos. Aprašoma 2007 m. spalį Vilniuje vykusio energetikos konferencija, kurios metu 5 „buvusios komunistinės valstybės“ (Ukraina, Lenkija, Lietuva, Azerbaidžanas ir Gruzija) pasirašė susitarimą, siekiant sumažinti VRE priklausomybę nuo Rusijos energetinių išteklių¹³⁶. Vis dėlto ne visos iniciatyvos dienraštyje pateikiamos pozityvioje šviesoje. Pavyzdžiui, planai statyti naują atominę elektrinę Lietuvoje aprašyti su neigiamu atspalviu: Latvija, Estija ir Lenkija skundėsi FT¹³⁷ dėl akcijų dalies naujoje elektrinėje, nes Lietuva nori kontroliuoti 34 proc. naujosios elektrinės akcijų. Taip pat minima, kad Latvija ir Estija nepatenkintos, jog Lietuva vienašališkai pakvietė Lenkiją į šį projektą.

Kalbant apie Latviją ir Estiją, Latvija atskirai daug dėmesio nesulaukia, o yra minima kaip dar vienas pavyzdys, iliustruojantis Rusijos „energetinę diplomatiją“: 2002 metų pabaigoje Rusijos naftotiekių monopolininkė „Transneft“ sustabdė naftos tiekimą naftotiekiu į tuomet didžiausią eksporto terminalą, Latvijos Ventspilio uostą.

Pakankamai neigiamai nuskamba Estijos vardas, kai Rusija apkaltina ją Jungtinių Tautų (JT) laivybos konvencijos pažeidimu ir politikavimu, pastarajai atsisakius leisti Rusijai iširti Baltijos jūros dugną Estijos teritoriniuose vandenyse dėl dujotiekio „Nord Stream“¹³⁸. Atkreiptinas dėmesys, jog straipsnyje kalbinamas tik Rusijos atstovas ir nėra išsakoma Estijos pozicija.

3.1.7. Baltijos valstybių įvaizdžiai kategorijoje „socialinis gyvenimas“

Matomumas ir teigiamumas-neigiamumas. Kaip matyti, iš 18 grafiko, daugiausiai „socialinio gyvenimo“ kategorijoje buvo minima Estija (paminėjimai „socialinio gyvenimo“ kategorijoje sudaro dešimtadalį visų paminėjimų apie Estiją dienraštyje FT, o atitinkamai Latvijos ir Lietuvos atveju – tik 6 ir 4 proc.). 19 grafike matome, kad apie Estiją buvo kalbama ne tik daugiau, bet ir geriau, tai yra jos įvaizdis šioje kategorijoje buvo labiau teigiamas nei kitų dviejų šalių, nors būta ir neigiamų paminėjimų.

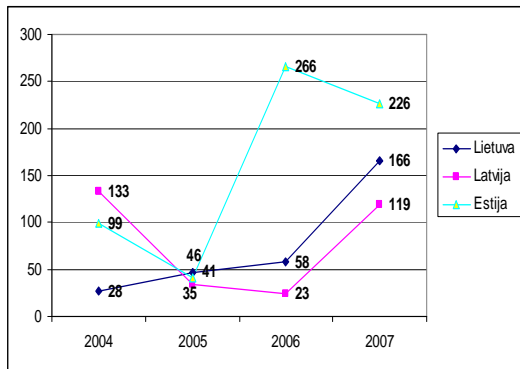
¹³⁵ Sarah Laitner, „Baltic states plug into EU power market“, *Financial Times*, 2006-12-05.

¹³⁶ Ed Crooks, Roman Olearchyk, „Five states agree Caspian oil pipeline extension to reduce reliance on Russia“, *Financial Times*, 2007-10-11.

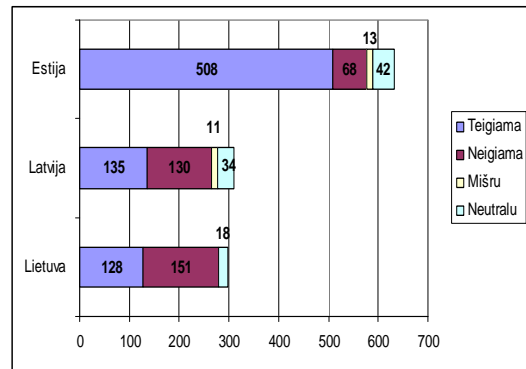
¹³⁷ Robert Anderson, Jan Cienski, „Lithuania plant dispute raises Baltic's reliance on Russia“, *Financial Times*, 2007-08-17.

¹³⁸ Tony Barner, „Russian anger at Estonia over survey“, *Financial Times*, 2007-10-17.

Grafikas 18. Baltijos valstybių pastebimumas kategorijoje „soc. gyvenimas“

Grafikas 19. Paminėjimų pasiskirstymas vertinamosiose kategorijose (svert.koeficientais)

Svarbiausios temos kategorijoje „socialinis gyvenimas“. Visus paminėjimus kategorijoje „Socialinis gyvenimas“ galima suskirstyti į kelias siauresnes grupes:

- švietimas, universitetai;
- korupcijos lygis šalyje;
- migracija;
- nusikalstamumas;
- sveikata, sveikatos apsauga;
- kitos temos, nepatenkančios į anksčiau išvardintas kategorijas.

Švietimas, universitetai. FT itin domisi verslo, vadybos išsilavinimą teikiančiais universitetais, dienraštyje yra atskira rubrika, kuri vadinasi „Business education“. Tad nenuostabu, kad tokio pobūdžio informacija sudaro ženkliai paminėjimų apie kiekvieną šalį „socialinio gyvenimo“ kategorijoje dalį: Estijos atveju tokia informacija siekia 63 proc. nuo visų paminėjimų apie Estiją šioje kategorijoje, Latvijos atveju – 43 proc. ir Lietuvos atveju – 36 proc. Absoliuti dauguma paminėjimų šia tema (visų šalių atveju) yra teigiama ir tik nedidelė dalis yra neutrali. Pavyzdžiui, pozityviai kategorijai priskirta informacija, kad Rygos verslo mokykla (Riga Business School) 2004 m., o Vadybos ir ekonomikos universitetas (ISM) 2006 m. gavo tarptautinės kokybės akreditacijas, minimos naujos universitetų siūlomos programos, bendradarbiavimas, projektai ir kt. Tačiau dažniausiai minimos būtent Estijos mokslo įstaigos, pavyzdžiui, straipsnyje, kuriame aptariamos postkomunistinių šalių verslo mokyklos, keliaujama kalbėtis su Gdansko, Talino, Budapešto ir Kijevo verslo mokyklų atstovais. Estijos verslo mokykla stengiasi išnaudoti Rusijos kaimynystę – savo komunikacijoje kaip privalumą pabrėžia tai, kad išmano Rusijos verslo specifiką¹³⁹. Be to, būtent šios mokyklos rektorius tapo pirmuoju BV atstovų Briuselyje įsikūrusios vadybos mokslų asociacijos valdybos nariu. Tokie straipsniai yra svarbūs ir bendram valstybės įvaizdžiui, nes kalbant apie universitetus, paminima

¹³⁹ Andrew Jack, “With regional and international input”, *Financial Times*, 2006-12-01.

ir šalis, pavyzdžiui, apie Estiją rašoma „Estija – maža, buvusi sovietinė respublika, kuri dabar ji yra viena iš pačių inovatiškiausių ir dinamiškiausių šalių ES“¹⁴⁰.

Latvija ir Lietuva minimos tarp šalių, kurios ženkliai padidino mokinių matematikos žinias (buvo atliktas pasaulinis tarptautinis tyrimas, 2004 m.), o bendrame mokinių žinių indekse Estija užėmė 5-ą vietą – aukščiausią iš visų VRE šalių.

Korupcijos lygis šalyje. Paminėjimai apie korupcijos lygį šalyje sudaro 15 proc. visų paminėjimų apie Lietuvą „socialinio gyvenimo“ kategorijoje, 11 proc. – Latvijos atveju ir 7 proc. – Estijos atveju. Visi paminėjimai apie Lietuvą ir Latviją yra neigiami, nes informuojama apie „išaugusį“, „nemažėjantį“, „viena didžiausių“ korupcijos suvokimo indeksų, tuo tarpu visi paminėjimai apie Estiją yra teigiami – „korupcija mažėja“, „žemiausia Vidurio ir Rytų Europoje“.

Migracija. Paminėjimai šioje temoje sudaro 13 proc. visų paminėjimų apie Lietuvą „socialinio gyvenimo“ kategorijoje, 9 proc. – Latvijos atveju ir 4 proc. – Estijos atveju. Didžioji dalis informacijos apie migraciją yra neutrali (tiesiog faktai apie migracijos skaičius) arba teigiama, nes į migraciją žvelgiama iš Didžiosios Britanijos perspektyvų – migracija pagyvino JK ekonomiką, be to, yra giriami ir patys imigrantai kaip darbštūs ir įgudę darbuotojai. Kita vertus, Lietuvos ir Latvijos atvejais yra ir keletas neigiamų paminėjimų apie migracijos poveikį jų darbo rinkoms (darbo jėgos trūkumas), o Latvijos atveju dėl tautos mažumo ir didelės rusų tautinės mažumos baiminamasi dėl visiško tautos išnykimo.

Nusikaltimai. Nors Lietuvoje dažnai teigiama, kad Lietuvos įvaizdį užsienyje „gadina“ nusikaltėliai iš Lietuvos, tačiau labiau reiktų nerimauti Latvijai – informacija apie nusikaltimus „socialinio gyvenimo“ kategorijoje sudaro 19 proc. visų paminėjimų, o Lietuvos ir Estijos atveju – atitinkamai 7 proc. ir 4 proc. 2004 m. FT skelbė apie nusikaltėlių iš Rusijos ir Latvijos sulaikymo operacijas; taip pat apie prieš Londono teismą stojusius nusikaltėlius iš Rusijos, Estijos ir Ukrainos. Abiem atvejais tai buvo finansiniai nusikaltimai internetinėje erdvėje. Tuo tarpu 2007 m. JAV Vertybinių popierių komisija nubaudė kelis nusikaltėlius iš Lietuvos, Latvijos, Rusijos už manipuliavimą akcijų biržoje. Tačiau apskritai kriminalinės naujienos užima labai nedidelę dalį viso informacijos srauto apie valstybes.

Sveikata, sveikatos apsauga. Paminėjimai šioje temoje sudaro 6 proc. visų paminėjimų apie Latviją „socialinio gyvenimo“ kategorijoje, 5 proc. – apie Estiją ir 2 proc. – apie Lietuvą. FT pateikiama neigiamą atspalvį turinti informacija apie tai, kad Estijoje, Lietuvoje ir Latvijoje (taip pat Vengrijoje) yra aukščiausi mirtingumo laipsniai Europoje. Be to, Estijos įvaizdį šioje

¹⁴⁰ Linda Anderson, Kester Eddy, „Estonian joins board of EFMD“, *Financial Times*, 2006 -05-29.

temoje pablogina dar ir informacija apie tai, kad Estija kartu su Portugalija pirmauja Europoje pagal ŽIV užsikrėtusiųjų žmonių skaičių. Tuo tarpu apie Latviją pateikti ir keli teigiami paminėjimai (pavyzdžiui, kad Latvija yra uždraudusį „greitą maistą“ mokyklose).

Kita informacija. Nemažą dalį paminėjimų, nepatenkančių į išskirtas temas, galime priskirti teigiamų paminėjimų kategorijai. Itin daug dėmesio ir teigiamų paminėjimų susilaukė Estijos vykdoma gimstamumo skatinimo politika (informacija apie tai sudaro apie 10 proc. visų paminėjimų apie Estiją „socialinio gyvenimo“ kategorijoje). Estija suteikia „vienas dosniausių“ pasaulyje (!) motinystės ir tėvystės išmokų (*atlyginimo dydžio išmokos vienerius metus po vaiko gimimo – taip pat kaip ir Lietuvoje, tačiau Lietuva, skirtingai nei Estija, nepraneša apie tai visam pasauliui*) ir ši politika jau 10-15 proc. padidino gimstamumą¹⁴¹. Estija ir Latvija minimos kaip šalys, kurių pensijų sistemos reformos padės efektyviai tvarkytis su visuomenės senėjimu.

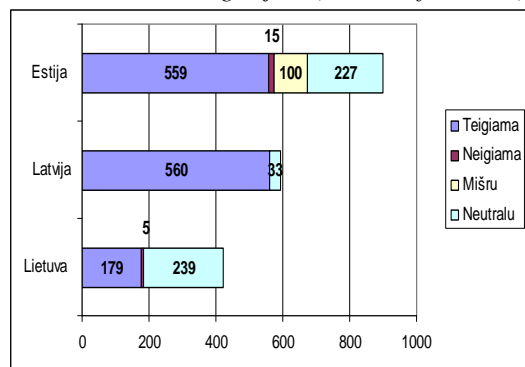
Lietuva minima kaip trečioji valstybė ES pagal mobiliųjų telefonų naudojimą. Lietuva ir Latvija taip pat minimos tarp padariusių didžiausią pažangą pasaulyje moterų ir vyrų lygybės srityje (patenka tarp 20 geriausių), matuojant pagal dirbančių moterų skaičių bei vyrų ir moterų atlyginimų skirtumus. Tuo tarpu Estija kartu su Kipru – šalys, kuriose yra didžiausi vyrų ir moterų atlyginimų skirtumai ES.

Iš neigiamų žinučių tai pat paminėtina informacija FT „Stebėtojo“ skiltyje, kurioje pasišaipoma, kad Vilniaus meras neleido lygias gėjų teises propaguojantiems autobusams važinėti Vilniaus gatvėmis; Lietuva apkaltinama netolerancija.

3.1.8. Baltijos valstybių įvaizdžiai kategorijoje „kultūra ir turizmas“

Matomumas ir teigiamumas-neigiamumas. Į kultūrą ir turizmą galima žiūrėti kaip į atskiras sritis, kita vertus, jos gali būti ir susijusios, nes turtingos, autentiškos kultūros šalys gali kelti ir didesnę turistų susidomėjimą, todėl paminėjimai susiję su kultūra ir turizmu išskirti į vieną kategoriją. Šioje kategorijoje paminėjimų apie šalį kiekis labiau nei kitose kategorijose priklauso ir nuo pačios valstybės sugebėjimo „pateikti save“ pasauliui.

Grafikas 20. Paminėjimų pasiskirstymas vertinamosiose kategorijose (svert. koeficientais)

Kaip matyti iš 20 grafiko, daugiausiai „kultūros ir turizmo“ kategorijoje buvo minima Estija. Paminėjimai šioje kategorijoje sudaro 15 proc. visų paminėjimų apie Estiją dienraštyje FT, o Latvijos atveju – 11 proc., Lietuvos atveju – 6 proc. Didžioji dalis paminėjimų Estijos ir Latvijos atžvilgiu buvo teigiami, Lietuvos atveju – šiek tiek daugiau nei pusė

¹⁴¹ „How to grow babies“, *Financial Times*, 2004-05-15.

priskirti neutraliam tipui, likę – teigiami.

Svarbiausios temos kategorijoje „kultūra ir turizmas“. Informacija apie turizmo infrastruktūrą (naujienos apie skrydžius, atidaromus viešbučius ir pan.) sudaro apie 61 proc. visų paminėjimų šioje kategorijoje apie Lietuvą, 30 proc. – apie Estiją ir 23 proc. – apie Latviją. Tokio pobūdžio paminėjimai – dažniausiai informacinio pobūdžio, todėl buvo koduojami kaip neutralūs, tačiau jei tonas būdavo teigiamas („pasidžiaugiama“ dėl naujų skrydžių, naujų galimybių) ir pan., tada informacija koduota kaip teigiama. Nors negalima teigti, kad tokia informacija yra nereikšminga, bet ji nekuria itin teigiamo ar išskirtinio valstybės įvaizdžio turizmo srityje. Juk informacija apie naujus skrydžius ar atidarytus viešbučius neparodo šalies išskirtinumo ir nekelia skaitytojų (potencialių turistų) susidomėjimo šalimi. Taigi informacijos apie Lietuvą „kultūros ir turizmo“ kategorijoje ne tik daug mažiau, bet dar ir didžioji dalis ne itin reikšmingi (įvaizdžio prasme) paminėjimai apie turizmo infrastruktūrą.

Esminiai pastebėjimai apie Baltijos valstybių panašumus ir skirtumus „kultūros ir turizmo“ kategorijoje yra šie:

- Kiekvienos šalies atveju yra paminimas „nesugadintas kraštovaizdis“, graži gamta ir tyla, ramybė; labiausiai tai išryškėja kalbant apie Latviją (straipsnis, aprašantis poilsį mažame Latvijos kaimelyje¹⁴²) ir Estiją (straipsnis, skirtas aprašyti poilsį Muhu saloje Baltijos jūroje¹⁴³);
- Kalbant apie kiekvieną šalį būtinai užsimenama apie jos sovietinę praeitį, paminimi sovietinės kultūros pėdsakai šalyje (sovietinio stiliaus gyvenamieji namai Vilniuje, sovietų laikų piešinys ant sienos Taline ir kt.);
- Minima visų trijų sostinių „kerinti architektūra“, senamiestis;
- Lietuva ir Estija aprašomos kaip patrauklios kryptys investicijoms į nekilnojamą turtą (britų taip mėgstamus atostogų namus); pavyzdžiui, teigiama, kad pirkti būstą Vilniuje patrauklu ne tik dėl jo strateginės padėties (netoli geografinio Europos centro), palyginus žemų būsto kainų, bet ir dėl „spalvingos ir ekscentriškos menininkų bendruomenės, savitų kiemų ir nuostabaus baroko“¹⁴⁴;
- Apie Taliną užsimenama kaip apie „laukinių britų bernvakarių miestą“;
- Rygos vardą dažnai lydi epitetas „hanziškoji Ryga“;
- Estijos „šiaurietiškumas“ paminimas tik aprašant Muhu salą (ji spindi atšiauriu, šiaurietišku grožiu); taip pat teigiama, kad Taliną žavingu daro sugebėjimas „sugerti“ įvairių kitų kultūrų (skandinaviškos, vokiškos) elementus¹⁴⁵;

¹⁴² Eric Jansson, „Like living in a Chagall painting“, *Financial Times*, 2007-01-13.

¹⁴³ Claire Wrathall, „The only stags you see are moose“, *Financial Times*, 2007-06-02.

¹⁴⁴ Ben West, „Bites of Baltic bargains“, *Financial Times*, 2007-02-17.

¹⁴⁵ Claire Wrathall, „Sounds and the silence“, *Financial Times*, 2007-09-01.

- Kalbant apie Latviją pabrėžiamos pagoniškos tradicijos (pavyzdžiui, ėjimas į pirtį, maudymasis upėje), paminima, kad Baltijos valstybės krikščionybė pasiekė tik 13 amžiuje¹⁴⁶; Ryga spinduliuoja „pagonišką vidurvasario energiją“¹⁴⁷; iš tokių paminėjimų kyla ir šalies egzotiškumo pojūtis;
- Dienraštyje skelbiamos kelių Naujojo Rygos teatro spektaklių recenzijos;
- Estijos ir Latvijos kultūriniame įvaizdyje itin ryškus muzikinis akcentas. Kaip unikalus reiškinys pristatomas Latvijos dainų festivalis; rašoma apie Latvijoje vykstantį operos festivalį: Latvijos Nacionalinė Opera gali pasigirti pasaulinės klasės dainininkų gausa, kuri visiškai neproporcinga šalies dydžiui, tačiau tai neturėtų stebinti, nes „tai yra šalis, kurios revoliucijos idėja buvo susikabinti rankomis ir dainuoti...Chorai yra dalis latviškojo gyvenimo“¹⁴⁸. Dainuojanti revoliucija primenama ir kalbant apie muziką, skambančią Talino bažnyčiose, ir apie aukštos klasės (kaip tokiai mažai šaliai) Estijos operos teatrą. Dažnai minimas pasaulinio garso žymiausias Estijos kompozitorius Arvo Pärt; taip pat garsus Estijos choras Vox Clamantis, koncertuojantis su britų muzikos žvaigžde Dhafer Youssef. Abi šalys minimos kaip Eurovizijos konkurso nugalėtojos. Paradoksalu, kad nors Latvijos įvaizdžio pamatas (šūkis) yra „šalis, kuri dainuoja“, tačiau šioje srityje ryškiai atsikleidžia ir Estija.
- Taline vykstanti jaunųjų menininkų bienalė FT anonsuojama šalia meno renginių, vykstančių tokiuose miestuose kaip Paryžiuje, Niujorke, Maskvoje, Budapešte, Vašingtone. Tuo tarpu tai, kad Vilnius bus Europos kultūros sostinė 2009 m. paminima tik vieną kart ir be jokių platesnių paaiškinimų.
- Estai per meną nevengia atskleisti ir skausmingos savo istorijos – pavyzdžiui, kalbant apie visų ES šalių meno parodą Romoje, iš Vidurio ir Rytų Europos meno ekspozicijų paminimi tik Lenkijos paveikslas, skirtas 1791 m. Lenkijos (!) konstitucijai, bei Estijos dailininko paveikslas, skirtas tūkstančių estų trėmimams į Sibirą ir vaizduojantis „tragišką tautos istorijos momentą kaip universalią tragediją“¹⁴⁹.
- Lietuvos atveju – minėjimas kultūros srityje gana ribotas: straipsnyje apie Česlovą Milošą (jam mirus), jis vadinamas lenkų poetu, gimusiu netoli Vilniaus ir visą gyvenimą jį mylėjusiu¹⁵⁰. Taip pat Lietuva minima kaip kultūros globalumo ir lokalumo pavyzdys dėl krepšinio populiarumo šalyje. Lietuva kartu su Rusija, Baltarusija, Ukraina vadinamos degtinės kilmės regionu.

¹⁴⁶ Eric Jansson, „Like living in a Chagall painting“, *Financial Times*, 2007-01-13.

¹⁴⁷ Shirley Apher, „Demons on and off stage“, *Financial Times*, 2004-07-09.

¹⁴⁸ Ten pat.

¹⁴⁹ Tony Barber, „Rome shows Europe its heart of art“, *Financial Times*, 2007-03-17.

¹⁵⁰ Stefan Wagstyl, „Flags lowered to half mast for Polish poet Czeslaw Milosz“, *Financial Times*, 2004-08-17.

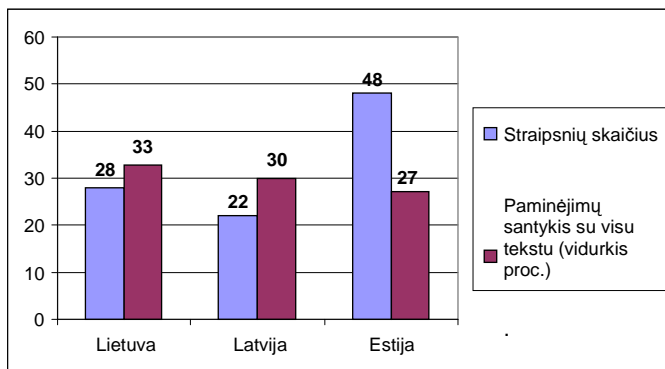
Taigi apibendrintai galime teigti, kad Lietuvai, nors ir turinčiai kuo pasigirti turizmo ir kultūros srityje, (bent jau ne mažiau nei Estijai ir Latvijai) nepavyksta tapti tokiai matomai kaip kitoms dviems Baltijos šalims.

3.2. Baltijos valstybių įvaizdžiai savaitraštyje „Economist“

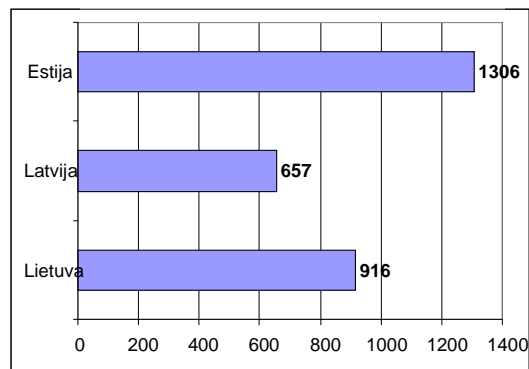
3.2.1. Baltijos valstybių pastebimumas

Kiekvienos valstybės pastebimumas žurnale „Economist“ analizuojamu laikotarpiu, kaip ir FT atveju, buvo įvertintas keliais būdais: suskaičiuoti visi straipsniai, kuriuose minimos Lietuva, Latvija, Estija; įvertinta, kokią kiekvieno straipsnio dalį (procentais) sudaro tekstas apie kiekvieną valstybę ir apskaičiuotas šio rodiklio vidurkis bei bendra suma (svertinių koeficientų suma). Gauti duomenys pateikti grafikuose žemiau.

Grafikas 21. Baltijos valstybių pastebimumas

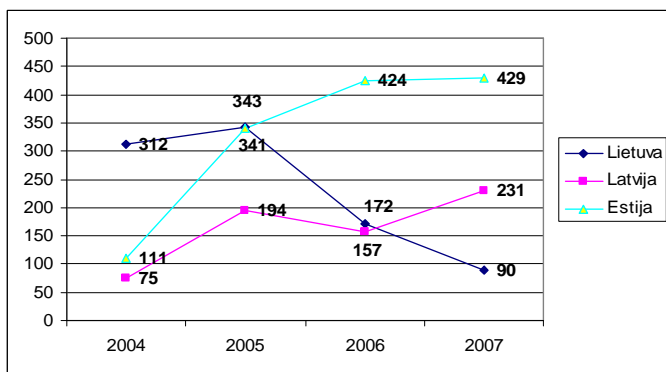
Grafikas 22. Baltijos valstybių pastebimumas sudėtiniais procentais

Skirtingai nei FT, žurnale „Economist“ pastebimiausia ne Lietuva, o Estija (tiek pagal straipsnių, tiek pagal svertinių koeficientų rodiklius), tačiau, kaip ir FT, mažiausiai pastebima lieka Latvija. Atotrūkis tarp šalių pakankamai ryškus: Lietuva minima beveik trečdaliu mažiau nei Estija, Latvija – beveik perpus mažiau nei Estija ir trečdaliu mažiau nei Lietuva. Vidutinis teksto apie kiekvieną valstybę santykis su visu straipsniu yra pakankamai panašus: nuo 33 proc. Lietuvos atveju iki 28 proc. Estijos atveju. Galima teigti, kad Estija, nors ir minima dažniau, bet straipsniuose jai skiriama santykinai mažiau dėmesio nei Lietuvai ir Latvijai.

Pastebėtina, kad analizės vienetų (straipsnių) bendras kiekis daug mažesnis nei FT atveju (FT iš viso buvo analizuoti 452 straipsniai, „Economist“ – 63 straipsniai). Tai galima paaiškinti leidinio specifiška: FT dienraštis, o „Economist“ – savaitraštis (žurnalas), išleidžiamas daug rečiau nei dienraštis.

23 Grafikas. Baltijos valstybių pastebimumas 2004-2007m. (svert. koeficientais)

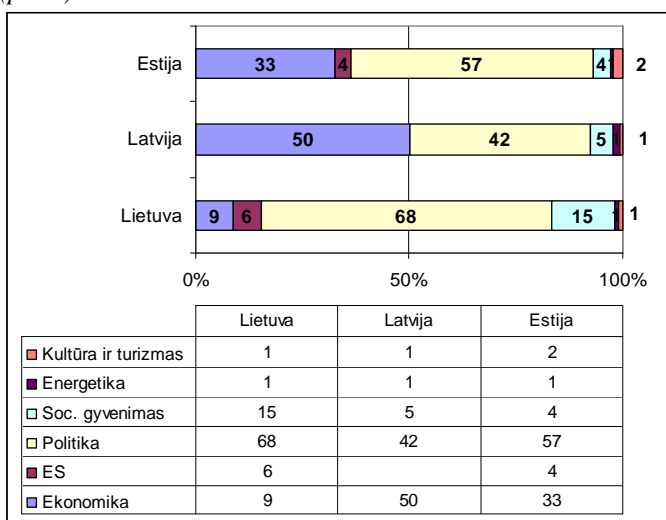

23 grafike parodyta, kaip keitėsi BV pastebimumas kasmet. Galime matyti, kad nuosekliai augo tik Estijos pastebimumas, Lietuvos pastebimumas nuo 2005 m. ėmė mažėti, o Latvijos pastebimumas tai didėjo, tai mažėjo.

3.2.2. Paminėjimų pasiskirstymas skirtingose teminėse kategorijose

Kaip ir FT atveju, visi analizuojami paminėjimai „Economist“ apie Lietuvą, Latviją ir Estiją buvo suskirstyti į 6 kategorijas: „ekonomika“, „ES“, „politika“, „energetika“, „socialinis gyvenimas“, „kultūra ir turizmas“.

24 Grafikas. Paminėjimų pasiskirstymas teminėse kategorijose (proc.)

Kaip matyti iš 24 grafiko, „politikos“ kategorija itin svarbi visoms Baltijos valstybėms – Lietuvos atveju ji sudaro 68 proc. visų paminėjimų apie Lietuvą, Estijos – 57 proc., ir santykinai mažiausiai „politizuotas“ Latvijos įvaizdis, kur tokie paminėjimai sudaro 42 proc. Ryškus skirtumas tarp Lietuvos ir kitų dviejų BV yra tas, kad Lietuvos santykinai mažai visų paminėjimų sudaro

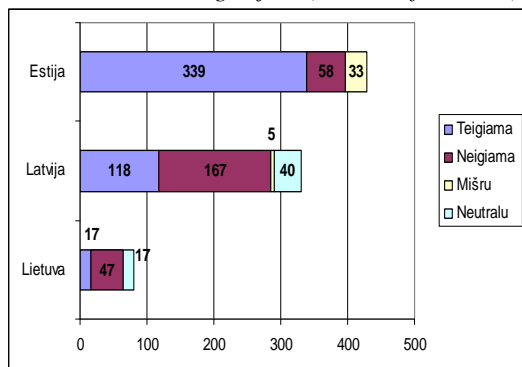
paminėjimai „ekonomikos“ kategorijoje – tik 9 proc., tuo tarpu Latvijos ir Estijos atvejais atitinkamai – 50 ir 33 proc. Lietuvos vardas santykinai daugiau nei Latvijos ir Estijos paminėtas „socialinio gyvenimo“ kategorijoje (15 proc.).

Tikriausiai „Economist“ specifiškumas lemia tai, kad, palyginus su FT, paminėjimai apie BV koncentruojasi ties „politikos“ ir „ekonomikos“ kategorijomis, kai tuo tarpu FT atveju jie buvo pasiskirstę tolygiau išskirtose šešiose kategorijose.

3.2.3. Baltijos valstybių įvaizdžiai kategorijoje „ekonomika“

„Economist“ specifika lemia, kad daugiau dėmesio yra skiriama bendroms makroekonominėms tendencijoms ir žinutėms apie šalių, regionų konkurencingumą.

25 Grafikas. Paminėjimų pasiskirstymas vertinamosiose kategorijose (svert.koeficientais)

Kaip matyti iš 25 grafiko kalbant apie Estiją „ekonomikos“ kategorijoje vyravo teigiami paminėjimai, Lietuvos ir Latvijos atveju santykinai daugiau buvo neigiamų paminėjimų. Neigiami paminėjimai pasirodo 2007 m. ir yra susiję su makroekonominės padėties Baltijos šalyse, pirmiausia Latvijoje, blogėjimu. Anot „Economist“,

finansinė krizė gali prasidėti Baltijos šalyse, „kur silpnos koalicijų vyriausybės sumažino griežtos fiskalinės politikos viltį ar struktūrinių ekonomikos reformų galimybes“¹⁵¹, Baltijos valstybių regionas vadinamas Rytų Europos Achilo kulnu¹⁵². Nors minimas visas regionas daugiausiai negatyvaus dėmesio skiriama Latvijai. Kartu pabrėžiama, kad ekonominė krizė Latvijoje turėtų įtakos ir Estijos ekonomikai, tačiau jos vyriausybė „atsakingesnė ir turinti biudžeto perviršį“¹⁵³.

Iki 2007 m. paminėjimai apie BV, ypač Estiją, daugiausiai buvo teigiami. BV minimos kaip mažiausiai apmokestinančios verslą ir pirmosios įdiegusios proporcinių mokesčių sistemas. Čia tikroji pionierė yra Estija ir to „Economist“ straipsniuose nepamirštama paminėti. Teigiama, kad šiuo vienu sprendimu, „ši maža Baltijos tauta transformavo save iš užkampio į vedlį, kuriuo sekė jos kaimynės ir kuriai pavydėjo konservatoriai Amerikoje“¹⁵⁴.

Dar viena itin dažna tema – vienas sparčiausių ekonominių augimas ES. Tačiau čia dažniausiai minimas bendras terminas „Baltijos šalys“ (*Baltics*) arba tik Estija su Latvija, kurios vadinamos „ekonominėmis žvaigždėmis“, „dinamišku duetu“. Teigiama, kad šių šalių greitas augimas – geros sėkmės ir geros politikos produktas. „Abi šalys stabilios, draugiškos verslui ir pigios, bei yra šalia didelių, turtingų rinkų“¹⁵⁵; gerai vertinama ir jų makroekonominė padėtis. Atrodo keista ir sunkiai paaiškinama, kodėl yra rašoma tik apie Estiją ir Latviją, neprijungiant ir Lietuvos – juk situacija tikrai labai panaši¹⁵⁶. Trumpai paminimos ir ekonomikos problemos – infliacija, darbo jėgos trūkumas, bet jos neužgožia teigiamos informacijos (iki 2007 m.).

¹⁵¹ „Hot and bothered“, *The Economist*, 2007-03-08.

¹⁵² „Baltic blues“, *The Economist*, 2007-10-18.

¹⁵³ „Worrying about a crash“, *The Economist*, 2007-07-05.

¹⁵⁴ „The case for flat taxes“, *The Economist*, 2005-04-14.

¹⁵⁵ „The dynamic duo“, *The Economist*, 2006-12-13.

¹⁵⁶ Daugiausiai apie Baltijos šalis „Economist“ rašo Edwardas Lucas, nes jis yra Vidurio ir Rytų Europos korespondentas, įdomu tai, kad tarp jo atsakomybėje esančių temų minimos: Baltijos valstybės, Latvija ir Estija,

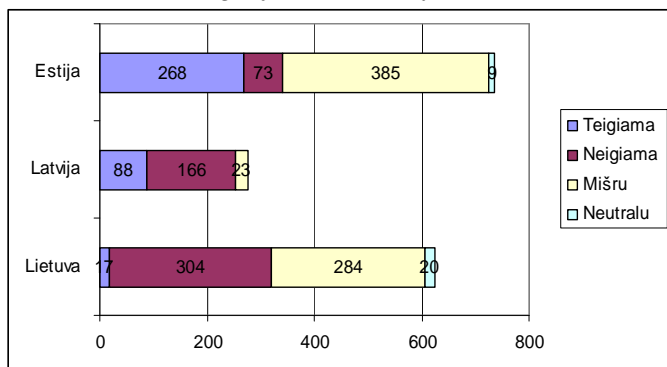
Svarbu pabrėžti, kad Estijai tenka daugiau individualaus dėmesio. Ji „Economist“ straipsniuose iškyla kaip ekonominės ir kartu politinės sėkmės pavyzdys, kurį reikia kopijuoti. Žinios apie tai į žiniasklaidą patenka ne tik iš pačių Estijos atstovų lūpų, bet ir iš kitų šaltinių. Pavyzdžiui, Slovėnijos ministras pirmininkas, apsilankęs Estijoje, teigia, kad Slovėnijai reikia pritaikyti estų proporcingių mokesčių 24 proc. tarifą, remtis Estija kaip ekonominio atvirumo pavyzdžiu. Be to, slovėnų sužavėjo ir Estijos e-vyriausybė¹⁵⁷. Estija taip pat vadinama „pačia konkurencingiausia ekonomika visoje ES“¹⁵⁸.

Daug ryškiau nei dienraštyje FT Estija atsiskleidžia ir kaip IT verslo plėtros šalis. Minima, kad būtent Estijoje yra įsikūręs „Skype“ tyrimų ir plėtros padalinys¹⁵⁹, kitos garsios pasaulio programinės įrangos įmonės.

3.2.4. Baltijos valstybių įvaizdžiai kategorijoje „politika“

Matomumas ir teigiamumas-neigiamumas. Paminėjimai kategorijoje „politika“ sudaro reikšmingą paminėjimų apie kiekvieną valstybę dalį – Lietuvos atveju ši dalis siekia 68 proc. nuo visų paminėjimų apie Lietuvą, Estijos – 57 proc., o Latvijos – 42 proc.

26 Grafikas. Paminėjimų pasiskirstymas vertinamosiose kategorijose (svert. koeficientais)

26 grafike matomas ir bendras paminėjimų kiekis apie kiekvieną valstybę ir paminėjimų pasiskirstymas teigiamumo–neigiamumo skalėje. Daugiausiai teigiamų paminėjimų šioje kategorijoje sulaukė Estija, daugiausiai neigiamų – Lietuva ir Latvija. Lietuvos ir

Estijos atžvilgiu yra pakankamai nemaža dalis ir mišrios informacijos.

Svarbiausios temos ir įvykiai kategorijoje „politika“. Į „politikos“ kategoriją patenkančias temas tikslinga suskirstyti į kelias grupes:

- vidaus politika (apima ir politinių lyderių įvaizdį);
- užsienio politika (dvišaliai santykiai);
- su Baltijos valstybių naryste NATO susijusi informacija.

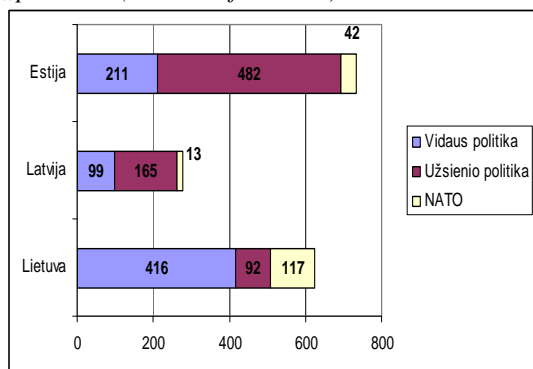
tačiau Lietuva kaip atskira valstybė nėra išskirta. („Journalist listing“, <<http://www.economist.com/mediadirectory/listing.cfm?journalistID=62>> [Žiūrėta 2008-05-07].

¹⁵⁷ “When small is beautifully successful”, *The Economist*, 2005-10-13.

¹⁵⁸ “East, west and the gap between”, *The Economist*, 2005-11-24.

¹⁵⁹ Per pokalbį su „Skype“ vadovu atskleidžiami ir estų kaip tautos bruožai: jam tik 28 metai, o jau užima tokia aukštas pareigas; kaip ir daugelis estų – jis santūrus ir kuklus. (“Communicating the Skype face”, *The Economist*, 2006-08-17.)

27 Grafikas. Paminėjimų pasiskirstymas kategorijoje „politika“ (svert. koeficientais)

27 grafike matyti, kaip kiekvienos valstybės atveju kategorijoje „politika“ skiriasi aukščiau išvardintų temų pasiskirstymas: Lietuvos atveju, daugiausiai domėtasi vidaus politika, Estijos ir Latvijos – užsienio politika. Lietuvos atveju taip pat didesnę dalį paminėjimų, lyginant su kitomis dviem Baltijos valstybėmis, užima NATO tema.

Vidaus politika. Lietuvos atveju pusė paminėjimų vidaus politikos temoje buvo priskirta neigiamai kategorijai, pusė – mišriai, Latvijos atveju – beveik visi paminėjimai priskirti neigiamai kategorijai, o didžioji dalis paminėjimų apie Estijos vidaus politiką teigiami ir tik 3 proc. neigiamos informacijos.

Galima pastebėti, kad žurnale „Economist“ yra kritiškai žvelgiama į BV ir visos Rytų Europos vyriausybes dėl jų silpnumo, nuolatinės kaitos, nesugebėjimo (nenorėjimo) imtis reformų, savanaudiškų tikslų. Čia pozityvumu išsiskiria Estijos vyriausybė, tačiau ir ji yra šiek tiek kritikuojama. „Economist“ teigimu, Lietuvoje ir Latvijoje nuo Nepriklausomybės pradžios pasikeitė daug vyriausybių, kurios dažnai buvo korumpuotos, tuo tarpu Estijos vyriausybės buvo daug stabilesnės¹⁶⁰.

Didelį neigiamos informacijos kiekį apie Lietuvos vidaus politiką lėmė tai, kad žurnale buvo minimi 2004 m. Lietuvos prezidento rinkimai ir juos lydėję skandalai (STT reidai į partijų būstines), prieš tai vykusį R. Pakso apkalta, populistinės Darbo partijos pergalė Lietuvos Seimo rinkimuose, kuriai vadovauja rusų verslininkas V. Uspaskichas, Lietuvoje vadinamas „agurkėliu“¹⁶¹. Tokie paminėjimai buvo koduoti kaip neigiami arba mišrūs, jei straipsnyje neigiamą krūvį susilpnindavo teigiami paminėjimai apie šalies narystę ES ir NATO, augančią ekonomiką. Kita vertus, „Economist“ tikisi, kad padėtis Lietuvos vidaus politikoje pradės gerėti. Lietuvos vyriausybės žlugimas 2006 m. birželį iš jos pasitraukus Darbo partijai, viena vertus įvardijamas kaip politinė „betvarkė“, kita vertus, suteikia vilties, kad visuomenė yra mažiau tolerantiška korupcijai. Tame pačiame straipsnyje rašoma, kad Lietuva, po to garbingo momento, kai iškovojo nepriklausomybę ir padėjo sugriauti Sovietų sąjungą, virto „skandalų ir prarastų galimybių istorija“¹⁶². 2006 m. pabaigoje „Economist“ gana detalčiai ir negatyviai aprašė Valstybės saugumo departamento skandalą Lietuvoje, tuo tarpu Estijos saugumo tarnybų veiklos organizavimas buvo iškeltas kaip teigiamas pavyzdys ir priešprieša ne tik Lietuvai, bet ir visam VRE regionui.

¹⁶⁰ „All change“, *The Economist*, 2004-12-11.

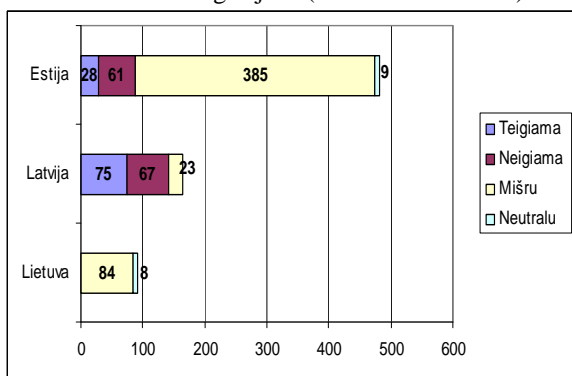
¹⁶¹ „Elites, gherkins and sugar-beets“, *The Economist*, 2004-06-26.

¹⁶² „Politics exam“, *The Economist*, 2006-06-08.

Taip pat svarbi Baltijos valstybių lyderių įvaizdžių tema: V. Adamkus pavadinamas „sukriošusiu“ (angl. *dodderer*), o buvęs Estijos prezidentas A. Riutelis – „senovišku biurokratu“. Itin kritikuojamas naujasis Latvijos prezidentas V. Zatleris dėl to, kad jis prisipažino ėmęs kyšius, kai dirbo gydytoju ir dėl to, kad viešame gyvenime ir „valstybės valdymo mene“ neturi jokios patirties¹⁶³. Apskritai „Economist“ skeptiškai vertina visų postkomunistinių šalių dabartinius lyderius. Pozityviausiai vertinama buvusi Latvijos prezidentė V. Vykė-Freiberga, buvęs Estijos prezidentas L. Meris, buvęs Estijos premjeras M. Laaras, dabartinis Estijos prezidentas T. H. Ilvesas. Pastarasis vadinamas vienintelis aukšto lygio politikas regione, kuris turi tikros patirties Briuselyje (buvęs Europos parlamento narys) ir Vašingtone¹⁶⁴. Žurnale „Economist“ net nebuvo paminėta, kad V. Adamkus 2007 m. buvo išrinktas Metų Europiečiu.

Užsienio politika. Kaip matyti iš 28 grafiko, kalbant apie užsienio politiką Lietuvos ir Estijos atveju vyravo paminėjimai, priskirti „mišriai“ kategorijai. Tuo tarpu Latvijos atveju buvo mažiau mišrių paminėjimų, o teigiamos ir neigiamos informacijos buvo maždaug po lygiai.

28 Grafikas. Paminėjimų pasiskirstymas vertinamosiose kategorijose (svert. koeficientais)

Kaip ir dienraštyje FT, didžiausias dėmesys buvo skirtas BV ir Rusijos santykiams, dažnai į juos žvelgiant iš istorinės perspektyvos. Visų pirma, nemažai dėmesio sulaukė 2005 m. BV lyderių sprendimai dėl vykimo/nevykimo į Antrojo pasaulinio karo 60-ųjų metinių minėjimą Maskvoje. Šie paminėjimai įvertinti kaip mišrūs dėl jų kontraversiškumo, išskyrus vieną straipsnį, kuriame teigiamai buvo rašoma apie Latvijos prezidentės sprendimą važiuoti į Maskvą, nes diplomatiniai nevažiavimo kaštai būtų aukštesni ir suteiktų pretekstą apšaukti Baltijos valstybes rusofobėmis, kurios laikosi atokiau nuo europietiškvų vertybių ir gadina Rytų – Vakarų santykius¹⁶⁵.

„Economist“ paminėjimuose yra atskleidžiamas ir Vakarų Europos šalių požiūris į BV santykius su Rusija: BV Rusijos bijo be pagrindo; jos yra neurotiškos ir turėtų nebekalbėti apie praeitį¹⁶⁶. Teigiama, kad iš ES narių blogiausi santykiai su Rusija yra Estijos ir Latvijos dėl nepasirašytų sienos sutarčių (nes Rusija nepripažino, kad šios valstybės buvo okupuotos).

2007 m. „Economist“ skyrė daug dėmesio Estijos–Rusijos santykiams ir jų konfliktui dėl bronzinio kario Taline perkėlimo. Šios istorijos pateikimas įvaizdžio prasme nėra vienprasmis: teigiama, kad lengva jausti simpatiją mažai valstybei Estijai jos ginče su

¹⁶³ „Doctor Who?“, *The Economist*, 2007-06-21.

¹⁶⁴ Ten pat.

¹⁶⁵ „Painful memories“, *The Economist*, 2005-01-13.

¹⁶⁶ „Pretty pictures“, *The Economist*, 2006-03-02.

didžiuoju kaimynu, tačiau Estija pasielgė „neišmintingai“ provokuodama Rusiją¹⁶⁷. Be to, buvo sugriautas mitas, kad Estijai pavyko sėkmingai integruoti rusų gyventojus į visuomenę. Kita vertus, Estija nusipelno didesnės paramos iš savo „draugų“. Prasidėjus neramumams Taline nesuprantama kelių dienų tyla didžiosiose ES sostinėse, nes Estija yra lojali ES ir NATO narė, siunčianti karius į Afganistaną, skatinanti reformas kitose postkomunistinėse valstybėse¹⁶⁸.

Itin daug dėmesio sulaukia ir kibernetinės Rusijos atakos prieš Estiją, sekusios Bronzinio kario perkėlimą. Įvaizdžio prasme informacijos apie atakas pateikimą žurnale „Economist“ taip pat galima vertinti įvairiai: viena vertus, pati sąvoka „ataka“ suponuoja neigiamą informacijos krūvį (siejasi su netikrumu, pavojumi, pažeidžiamumu), kita vertus, buvo pabrėžiami ir tam tikri teigiami Estijos įvaizdžiui aspektai: „Estija, viena iš labiausiai kompiuterizuotų Europos šalių, tiesą sakant, atakas atlaikė pakankamai gerai“¹⁶⁹. Estija dar kartą parodyta kaip IT srityje labai pažengusi šalis. Todėl šiais atvejais paminėjimai vėlgi buvo koduoti kaip mišrūs.

Kitos užsienio politikos temos, nesusijusios su santykiais su Rusija, buvo minimos labai epizodiškai – minimas Estijos kandidatas į Europos Tarybą (2004m.) bei Baltarusijos provokacija prieš Latvijos diplomata – apkaltinimas pornografija (2006 m.).

NATO. Galime pastebėti, kad NATO kontekste BV minimos labai ribotai. Lietuvos atveju didesnioji dalis informacijos buvo neigiama (tai lėmė vienas straipsnis apie rusų naikintuvo incidentą Lietuvoje), o Estijos ir Latvijos atveju – vyravo teigiami paminėjimai.

Rusijos naikintuvo incidentas Lietuvoje (2005 m.) buvo priskirtas neigiamos informacijos kategorijai, nes iš esmės šį incidentą aprašančiame straipsnyje yra teigiama, kad net ir įstojusios į NATO Lietuvos radarai nesugebėjo laiku pastebėti „išibrovėlio“, taip sukuriamas šalies nesaugumo jausmas. Taip pat minima, kad Rusija kelis kartus buvo pažeidus ir Estijos oro erdvę¹⁷⁰. Įvaizdžio ir viešųjų ryšių prasme blogiausia, kad straipsnyje pateikiami tik Rusijos atstovų komentarai (jie klausia, kur buvo NATO naikintuvų pilotai – „gėrė alų?“), ir nepateikiamas Lietuvos paaiškinimas.

Kaip jau minėta, yra ir teigiamų paminėjimų. 2006 m. „Economist“ straipsnyje rašoma, kad NATO baimės dėl Baltijos valstybių narystės („per mažos, per rizikingos, nepasiruošusios“) nepasiteisino, o Baltijos šalys tapo patikimomis NATO partnerėmis: Lietuva turi geras specialiąsias pajėgas, Estija ir Latvija turi modernius radarus, nukreiptus į Rusiją ir Baltarusiją, Estijoje išikūrusiame Baltijos gynybos koledže studijuoja tiek vietiniai, tiek karininkai iš Gruzijos ir Ukrainos¹⁷¹. Pastebėtina, kad straipsnyje, kuriame minimos visos Baltijos valstybės,

¹⁶⁷ “The right to be wrong”, *The Economist*, 2007-05-03.

¹⁶⁸ Ten pat.

¹⁶⁹ “Newly nasty”, *The Economist*, 2007-05-24.

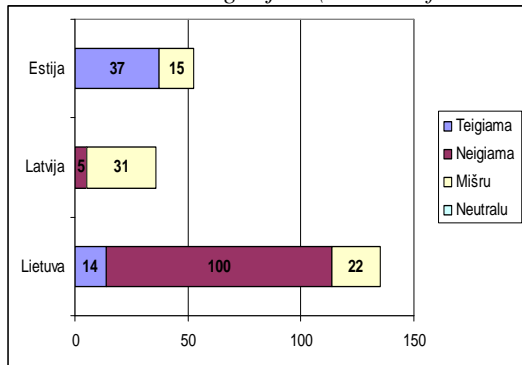
¹⁷⁰ “Airy disdain”, *The Economist*, 2005-09-29.

¹⁷¹ “Small world”, *The Economist*, 2006-06-15.

yra cituojami tik Estijos pareigūnai, akademikai. Tik Estijos atveju paminimas ir pagiriamas jos karių dalyvavimas NATO misijoje Afganistane.

3.2.5. Baltijos valstybių įvaizdžiai kategorijoje „socialinis gyvenimas“

29 Grafikas. Paminėjimų pasiskirstymas vertinamosiose kategorijose (svert. koeficientais)

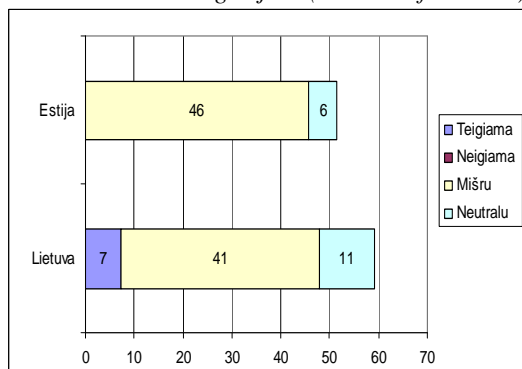
Kaip matyti iš 29 grafiko, kategorijoje „socialinis gyvenimas“ Lietuva išsiskiria itin didele neigiamos informacijos dalimi. Tai lėmė 2005 m. pasirodęs straipsnis apie Lietuvos dienraščio „Respublika“ atakas ir šmeižtą prieš filantropą G. Sorošą (2005 m.), kuriame teigiama, kad Lietuvoje vis dar nėra „atviros visuomenės“¹⁷².

Šioje kategorijoje taip pat minimi ir emigrantai iš Baltijos šalių bei emigracija kaip reiškinys. Jei emigrantai kaip darbuotojai yra vertinami teigiamai, tai pati emigracija yra įvardijama kaip BV problema. Kita vertus, paminimos ir teigiamos iniciatyvos, pavyzdžiui, kad Lietuva steigia mokyklas išeiviams užsienyje. Dar viena tema, kuri minima kalbant apie Latviją ir Estiją – tai nepalankios sąlygos imigrantams šiose šalyse ir rusų integracijos į visuomenę problema (paminėjimai koduoti kaip mišrūs, nes kartu minimi ir bandymai spręsti šias problemas). Be to, kaip ir FT, „Economist“ pagiria Estiją už efektyvią gimstamumo skatinimo politiką, kuri vykdoma suteikiant tėvams dosnias motinystės ir tėvystės išmokas.

3.2.6. Baltijos valstybių įvaizdžiai kategorijoje „ES“

Paminėjimų, priskirtų ES kategorijai, savaitraštyje „Economist“ buvo tik Lietuvos ir Estijos atveju (žr. 30 grafiką), bet ir apie šias šalis minėtoje kategorijoje kalbėta santykinai nedaug.

30 Grafikas. Paminėjimų pasiskirstymas vertinamosiose kategorijose (svert. koeficientais)

Buvo minimos euro įvedimo pastangos, o paminėjimai įvertinti kaip mišrūs, nes išsakyta nuomonė, kad šalys tik dėl spartaus ekonominio augimo nesugebėjo įvykdyti infliacijos kriterijaus ir tai nėra visiškai teisinga.

Tik Lietuva yra minima ES išorinių santykių kontekste – Lietuvos ir Lenkijos tarpininkavimas po Oranžinės revoliucijos Ukrainoje yra traktuojamas kaip visos ES diplomatijos laimėjimas. Taip

¹⁷² “No good deed unpunished”, *The Economist*, 2005-12-08.

pat 2007 m. pasirodo paminėjimų apie tai, kad Lietuva remia Lenkiją, kuri vetavo ES – Rusijos derybas dėl naujo susitarimo dėl bendradarbiavimo.

3.2.7. Informacija apie Baltijos valstybes kategorijose „energetika“ ir „kultūra ir turizmas“

Informacija apie energetiką sudaro labai nedidelę informacijos apie Baltijos valstybes dalį: Lietuvos atveju minimas „Mažeikių naftos“ atvejis ir Lietuvos politika, siekiant neprileisti „Ivano prie vamzdžio“. Taip pat atskleidžiama BV pozicija dėl dujotiekio „Nord Stream“ tiesimo Baltijos jūros dugnu ir kitos energetinio saugumo problemos. Tokio pobūdžio paminėjimai buvo koduoti kaip mišrūs, nes, viena vertus, pabrėžiamas BV energetinis nesaugumas, kita vertus, energetinio saugumo problemos kėlimas gali padėti spręsti pačią problemą.

„Kultūros ir turizmo“ kategorijai priskirtos informacijos taip pat nėra daug – po 1 proc. nuo bendro paminėjimų kiekio Lietuvos ir Latvijos atveju, 2 proc. – Estijos atveju, tačiau visai atvejais informacija vertinta kaip teigiama. Paminimi Latvijos oro linijų „airBaltic“ pigūs skrydžiai – tai svarbi informacija turizmo infrastruktūroje. Kultūros plotmėje Latvija ir Estija minimos kaip Eurovizijos dainų konkurso nugalėtojos, Lietuva – kaip viena iš dviejų poeto Česlovo Milošo gimtinių (kita gimtinė – Lenkija). Česlovas Milošas vadino save „paskutiniu Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės, viduramžių supergalybės, besitęsiančios nuo Baltijos iki Juodosios jūros ir pagarsėjusios savo kultūrine tolerancija, piliečiu“.¹⁷³ Viename straipsnyje taip pat minimos ir Estijos kultūrinės–istorinės fino-ugrų šaknys, jų giminytė su suomiais, vengrais ir kai kuriomis tautelėmis, gyvenančiomis Rusijos teritorijoje.

Atlikus tyrimą „FT“ ir „Economist“, pateikiami apibendrinimai, išryškinant Lietuvos, Latvijos ir Estijos įvaizdžių skirtumus analizuotose teminėse kategorijose.

Pirmiausia 2 lentelėje pateikiame įvaizdžio teigiamumo–neigiamumo palyginimą skirtingose teminėse kategorijose ir skirtinguose leidiniuose (nepateikiamos tik tos „Economist“ kategorijos, kurių santykinė dalis labai nedidelė). Šioje lentelėje žymima, ar valstybės įvaizdis yra daugiau neigiamas, ar teigiamas: jei prie valstybės pažymėtas „+“, reiškia teigiamų paminėjimų daugiau nei neigiamų, jei „-“, tai reiškia daugiau neigiamų nei teigiamų įvaizdį. Valstybės lyginamos ir tarpusavyje: pavyzdžiui, „Ekonomikos“ (FT) kategorijoje ir Lietuvos, ir Estijos įvaizdžiai teigiami, bet tai, kad Estijos įvaizdis teigiamesnis rodo du plusai šalia Estijos, tuo tarpu du minusai rodo santykinai neigiamesnį įvaizdį (kitose kategorijose).

¹⁷³ „Czeslaw Milosz”, *The Economist*, 2004-08-21.

2 lentelė. Baltijos valstybių įvaizdžių palyginimas teigiamumo-neigiamumo skalėje

Kategorija (leidinys)	Lietuva	Latvija	Estija
Ekonomika (FT)	+	–	++
Ekonomika (Economist)	–	--	+
ES (FT)	++	–	+
ES (Economist)	+	neminima	mišrus
Politika (FT)	–	+	--
Politika (Economist)	--	–	+
Energetika (FT)	++	+	-
Socialinis gyvenimas (FT)	–	+	++
Socialinis gyvenimas (Economist)	--	–	+
Kultūra ir turizmas (FT)	+	++	+

Toliau trumpai apibendrinsime pagrindinius Baltijos valstybių minėjimo kiekvienoje teminėje kategorijoje aspektus:

Kategorija „ekonomika“

- FT Latvijos matomumas buvo didžiausias, o Lietuvos mažiausias; „Economist“ Lietuva buvo mažiausiai pastebima ir čia nuo kitų šalių ji atsiliko daug labiau – buvo 4 kartus mažiau pastebima nei Estija, kuri šiame leidinyje susilaukė didžiausio dėmesio.
- Visos valstybės pristatomos kaip „Baltijos tigras“, sparčiai ekonomiškai augančios, tačiau taip pat pabrėžiamas galimas ekonomikų „perkaitimo“ ir „kietojo nusileidimo“ pavojus, kuris ypač akcentuojamas Latvijos atveju. Tuo tarpu Estija išsiskiria kaip itin žemų mokesčių, viena konkurencingiausių VRE šalių, kurioje itin palankios sąlygos verslui, dėl ko ji užima aukštas vietas tarptautiniuose reitinguose. „Economist“ labiau pabrėžė Estijos ir Latvijos ekonominę dinamiškumą, o Lietuva tarsi buvo „pamiršta“, taip pat „Economist“ daug ryškiau iš visų Baltijos šalių išskyrė Estiją kaip „ekonominę žvaigždę“ ir daug labiau nei FT apibūdindavo Estiją kaip IT verslo plėtros šalį.

Kategorija „ES“:

- Tiek FT, tiek „Economist“ Lietuvos matomumas buvo didžiausias, o Latvija buvo mažiausiai matoma. Taip pat „Economist“ apskritai mažiau rašė apie Baltijos šalis šioje kategorijoje.
- Lietuva ir Estija buvo giriamos už tinkamą pasiruošimą tapti eurozonos narėmis, o tai, kad joms nepavyko, buvo aprašyta labiau kaip nesusipratimas dėl ES taisyklių kaltės nei jų nesėkmė. Latvijos neigiamą įvaizdį lėmė Latvijos atstovės atšaukimas iš Europos Komisijos dėl neskaidraus jos partijos finansavimo, tuo tarpu Lietuvos atstovės EK D. Grybauskaitės – įvaizdis gana ryškus ir teigiamas. Lietuva – ryškesnė už kitas BV, kalbant apie ES išorinius santykius, dėl savo politikos Rytų Europoje, taip pat Lietuva ir šiek tiek mažiau Estija yra svarbios veikėjos ES-Rusijos santykiuose, pasisakančios už griežtesnę ES poziciją Rusijos atžvilgiu.

Kategorija „politika“

- Tiek FT, tiek „Economist“ labiausiai matoma šioje kategorijoje Estija, mažiausiai dėmesio skiriama Latvijai.
- Lietuvos vidaus politikai skiriama daugiau dėmesio nei užsienio politikai, o Latvijos ir Estijos atvejais – atvirkščiai. Lietuvos neigiamą įvaizdį šioje kategorijoje daugiausiai sąlygojo būtent vidaus politikos įvykiai ir skandalai. Tuo tarpu kiekvienos šalies užsienio politikoje dominuoja santykių su Rusija problematika. Ypač ryškus Estijos atvejis dėl konflikto su Rusija dėl Bronzinio kario perkėlimo. Latvija iškyta kaip svarbių susitikimų vieta – čia vyko NATO viršūnių susitikimas, lankėsi Dž. Bušas. Ryškiausi politiniai lyderiai: buvęs Estijos prezidentas L. Meris, Latvijos prezidentė V. Vykė-Freiberga. Kalbant apie Estiją ir Lietuvą minimas jų indėlis į NATO misiją Afganistane, tačiau paminimas ir visų Baltijos šalių indėlis ir teikiama nauda NATO.

Kategorija „energetika“

- FT labiausiai matoma Lietuva, o Estija ir Latvija yra kelis kartus mažiau pastebimos. „Economist“ atskiros valstybės, kalbant apie energetiką, buvo minimos retai (daugiau kalbėta apie bendras Baltijos valstybių energetinio saugumo problemas).
- Didesnį susidomėjimą Lietuva lemia „Mažeikių naftos“ reikalai (teigiamai įvertintas jos pardavimas lenkams), įskaitant politizuotą „Družbos“ gedimą, taip pat energetinio saugumo iniciatyvos.

Kategorija „socialinis gyvenimas“

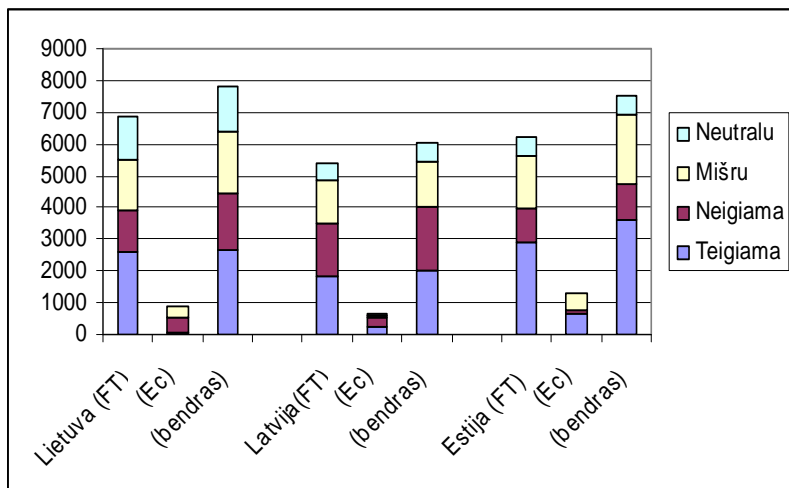
- FT labiausiai pastebima Estija, o maždaug perpus mažiau pastebimos Lietuva su Latvija, tuo tarpu „Economist“ labiausiai pastebima Lietuva (bet neigiama prasme).
- FT Estija išsiskiria gerais verslo, vadybos išsilavinimą teikiančiais privačiais universitetais, taip pat teigiamų paminėjimų susilaukė Estijos vykdoma gimstamumo skatinimo politika (kaip ir „Economist“). Tuo tarpu Latvija ir ypač Lietuva išsiskiria itin dideliu korupcijos lygmeniu, ir priešingai – Estijoje korupcija viena mažiausių VRE. Latvijos gyventojų vardas dažniau siejamas su nusikaltimais nei kitų dviejų valstybių. Visoms Baltijos šalims būdinga emigracijos tema.

Kategorija „kultūra ir turizmas“

- FT labiausiai matoma Estija, kiek mažiau Latvija ir mažiausiai Lietuva. „Economist“ šalys minimos labiau epizodiškai.
- Informacijos apie Lietuvą ženkliai mažiau, be to, didžioji dalis ne itin reikšmingi (įvaizdžio prasme) paminėjimai apie turizmo infrastruktūrą. Tačiau kiekvienos šalies atveju yra paminima „natūrali“ gamta, labiausiai tai išryškėja kalbant apie Latviją ir Estiją. Minima visų trijų sostinių „kerinti architektūra“, senamiestis; Lietuva ir Estija aprašomos kaip patrauklios kryptys investicijoms į nekilnojamą turtą (atostogų namai).

Latvijos ir Estijos kultūriniame įvaizdyje itin ryškus muzikinis akcentas (liaudies dainos, opera, klasikinė, moderni muzika, chorai, Eurovizija). Plačiau rašoma ir apie kitas Latvijos ir Estijos meno rūšis: teatrą, daile. Estijos vardą labiausiai garsino kompozitorius Arvo Pärt, Lietuvos vardą – Česlovas Milošas.

31 Grafikas. Susumuoti rezultatai vertinamosiose kategorijose (svert. koeficientais)¹⁷⁴

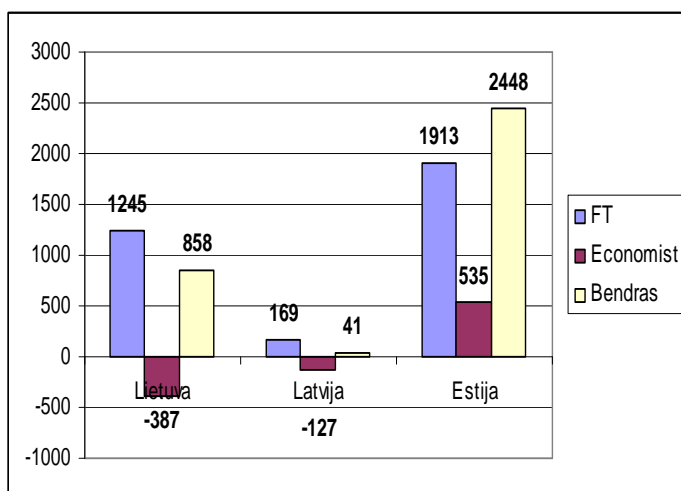

Susumuoti rezultatai vertinamosiose kategorijose kiekvienos valstybės atveju ir kiekviename leidinyje pateikiami 31 grafike. Čia taip pat matome bendrą įvaizdį abiejuose leidiniuose. Taigi matome, kad dienraštyje FT visų valstybių įvaizdžiai yra

labiau teigiami nei neigiami, taip pat nemaža dalis ir mišrios informacijos. Tuo tarpu „Economist“ Lietuvos ir Latvijos įvaizdžiai labiau neigiami, o Estijos labiau teigiamas.

Pravartus dydis, siekiant tiksliau palyginti valstybių įvaizdžių teigiamumo – neigiamumo skirtumus yra valentingumas. Valentingumas matuojamas iš pozityvių paminėjimų kiekio atėmus negatyvių paminėjimų kiekį¹⁷⁵. Grafike, kuriame paskaičiuotas kiekvienos valstybės įvaizdžio valentingumas, galime matyti, kad Estijos įvaizdis tiek FT, tiek „Economist“ yra pozityviausias, tačiau FT Lietuva ne itin daug atsilieka nuo Estijos, tuo tarpu Latvijos valentingumas (FT) nors ir teigiamas, bet pats mažiausias. „Economist“ Latvijos ir Lietuvos įvaizdžiai yra neigiami (valentingumas su minuso ženklu), tačiau Lietuvos neigiamesnis. Bendras rezultatas yra toks, kad Estijos įvaizdis teigiamiausias, o Latvijos mažiausiai teigiamas.

32 Grafikas. Baltijos valstybių įvaizdžių valentingumas

Darbo autorė, tyrimo eigoje, nusiuntė keletą klausimų pagrindiniam apie Baltijos šalis rašančiam „Economist“ žurnalistui Edwardui Lucasui, prašydama palyginti Baltijos šalių įvaizdžius. Lucaso teigimu, jo požiūris į Baltijos šalis yra teigiamas ir jis išvelgia jose daugiau panašumų nei skirtumų. Tačiau

¹⁷⁴ Trumpinys „Ec“ – reiškia „Economist“.

¹⁷⁵ Manheim, Albritton, 645.

geriausią įvaizdį, anot jo, turi Estija „dėl Skype, proporcingų mokesčių, e-vyriausybės ir Arvo Pärt“, tuo tarpu „nei Lietuva, nei Latvija neturi tokių „kabiliukų“, su kuriais kiti jas iš karto asocijuotų“¹⁷⁶. Taip pat E. Lucasas pastebėjo, kad Estija anksčiau išsiskyrė savo informacinės politikos atvirumu ir informacijos prieinamumu, tačiau dabar visos trys Baltijos šalys „pakankamai geros“ (visą interviu žr. priede).

¹⁷⁶ Edwardo Lucaso atsakymai į autorės pateiktus klausimus, elektroniniu paštu, 2008-05-07.

IV. LIETUVOS, LATVIJOS, ESTIJOS REGIONINĖS IDENTIFIKACIJOS IR „BALTIJOS ŠALIŲ“ ĮVAIZDIS

Kaip jau minėta teorinėje dalyje, valstybės įvaizdį galime suvokti kaip jos identitetą, nes identitetas yra ne tik, kaip valstybė mato ir apibrėžia save, bet ir tai, kaip ją mato kiti. Šiuo atveju tie „kiti“ – dienraštis FT ir savaitraštis „Economist“. Taigi, atsižvelgiant į darbo uždavinius, šioje dalyje analizuosime:

- 1) kokiai erdvei, kokiam regionui priskiriamos Lietuva, Latvija, Estija;
- 2) apibendrinsime, koks yra „Baltijos šalių“ kaip regiono įvaizdis – kokie vyraujantys naratyvai apibūdina šį regioną .

Paminėjimai ir FT, ir „Economist“ analizuojami iš karto, jų nediferencijuojant, nes didesnių skirtumų leidiniuose nepastebėta. Taigi primename, kad iš viso analizuojama 258 straipsnių, kuriuose minima Lietuva, 172 straipsnių, kuriuose minima Latvija, ir 272 straipsnių, kuriuose minima Estija. Šioje dalyje skaičiuojami tik straipsnių (paminėjimų) vienetai, nepriklausomai nuo kiekvieno iš paminėjimų svertinio koeficiento¹⁷⁷.

4.1. Baltijos valstybių bendri apibūdinimai ir regioniniai įvaizdžiai

Visų pirma, reikia pažymėti, kad vienas iš pagrindinių kontekstų, kuriame minimos Baltijos valstybės, tai yra Europos Sąjunga. Ne tik tada, kai rašoma su ES susijusiais klausimais, bet ir tada, kai rašoma apie ekonomiką, verslą, energetiką, socialinius dalykus, paminima, kad Lietuva, Latvija, Estija yra ES narės. Lietuva kaip ES narė minima 57 proc. visų straipsnių, Latvija – 52 proc. ir Estija – 51 proc. Pastebėtina, kad dažnai BV kaip ir kitos VRE šalys, priimtos 2004 m., vadinamos „naujosiomis ES narėmis“, „naująja Europa“.

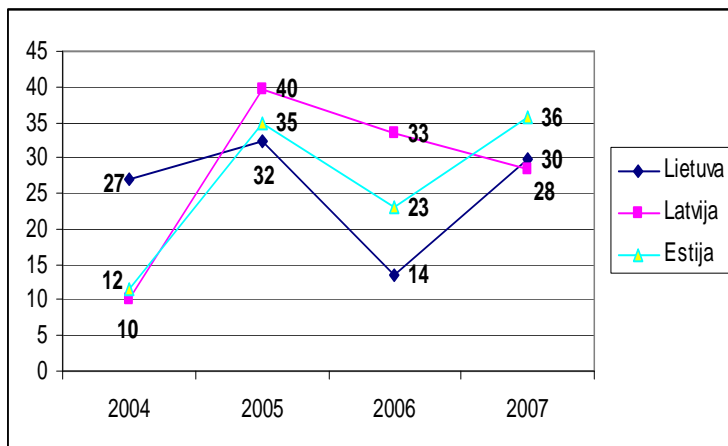
Kaip NATO narės BV minimos daug rečiau, tačiau labai panašiomis santykinėmis dalimis: Lietuva ir Estija kaip NATO narės buvo įvardintos 7 proc. visų straipsnių apie jas, o Latvija – 6 proc.

Nors BV jau nuo 2004 m. – transatlantinės, Vakarų bendruomenės narės, vis dar dažnai jos minimos kaip buvusios postsovietinės, postkomunistinės šalys. Buvo suskaičiuoti visi straipsniai, kuriuose valstybės vadinamos „postsovietinėmis“, „postkomunistinėmis“, „ekssovietinėmis“, „ekskomunistinėmis“ ir kitais panašiais epitetais (Sovietų valdytos, Sovietų okupuotos). Taigi, nepaisant narystės NATO ir ES, 57 proc. Latvijos, 40 proc. Lietuvos ir 39 proc. Estijos paminėjimų (straipsnių) vis dar prisimenama jų sovietinė praeitis. Priešingai nei buvo galima tikėtis, BV vis labiau integruojantis į ES ir NATO, joms vis dėlto nepavyko atsikratyti buvusių sovietinių valstybių „etikečių“. 33 grafike galime pastebėti, kad pavyzdžiui,

¹⁷⁷ Tas pats svertinis koeficientas, kuris suteikiamas valstybės paminėjimui kitose kategorijose, čia nebetinka, reiktų skaičiuoti konteksto svertinį koeficientą, tačiau jį įvertinti pakankamai sudėtinga ir painu, o pridėtinės vertės nedaug.

lyginant 2004 ir 2007 metus kiekvienos valstybės atveju santykinai padaugėjo sovietinę praeitį pamininčių straipsnių.

33 Grafikas. Paminėjimų apie sovietinę praeitį kiekis (vnt.)

Suprantama, kad Baltijos valstybės negali tiesiog ištrinti buvusios 50 metų praeities SSRS, tai yra jų identiteto dalis, todėl tai atsispindi ir įvairiuose tarptautiniuose spaudoje. Vis dėlto, įvairių teigiamumo–neigiamumo prasme tai labiau neigiamas dalykas, nes sovietinė kaip ir komunistinė praeitis siejama

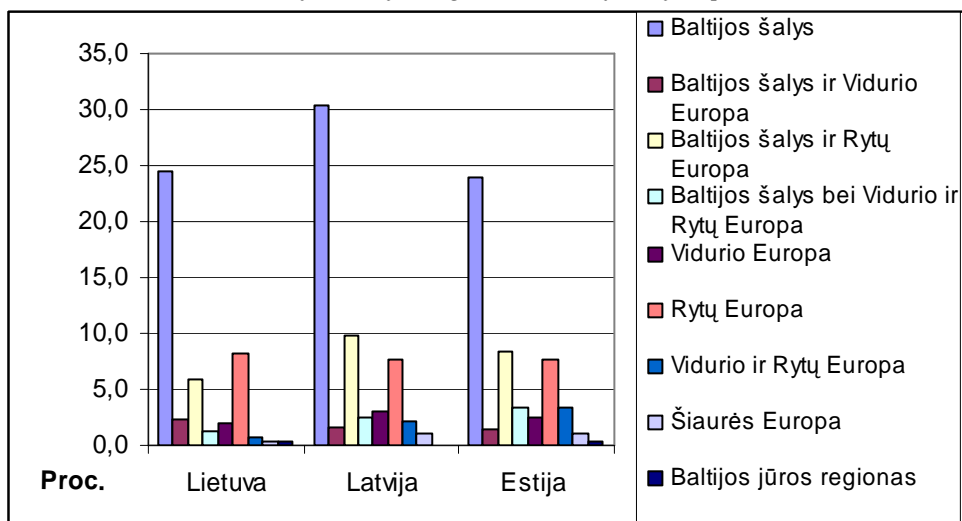
su „atsilikimu, beviltiškumu, skurdumu ir nepilnavertiškumu“¹⁷⁸.

Dar vienas svarbus BV apibūdinantis veiksnys – regionas, kuriam FT ir „Economist“ priskiria kiekvieną Baltijos šalį. Toks priskyrimas gali būti tiesioginis (pavyzdžiui, teigiama „Estijos, mažos Baltijos respublikos, ekonomika auga itin sparčiai“) arba netiesioginis, kontekstinis (pavyzdžiui, rašoma: „Rytų Europa susiduria su ekonomikos problemomis. Bulgarijai gresia ekonomikos perkaitimas, o Latvijoje – didelė infliacija“). Pastebėtina, kad ne visuose straipsniuose Lietuva, Latvija, Estija apskritai priskiriama kokiam nors regionui (čia neturima galvoje priskyrimo ES ar naujai Europai). Lietuvos atveju regioninį „priskyrimą“ turėjo 45 proc. visų straipsnių, Estijos – 52 proc., o Latvijos daugiausiai – 58 proc. (vėliau bus paaiškintos galimos to priežastys).

Regionų pavadinimai FT ir „Economist“ labai įvairūs: minima „Rytų Europa“, „Vidurio Europa“, „Vidurio ir Rytų Europa“. Tuo tarpu terminas „Baltijos šalys“ (*Baltics, Baltic states*) kartais minimas kaip visiškai atskiras regionas (pavyzdžiui, straipsnyje skirtame tik „Baltijos valstybėms“), tačiau kartais tarsi Rytų Europos ar Vidurio Europos dalis (pavyzdžiui, „Iš Rytų Europos ekonomikų sparčiausiai augo Baltijos ekonomikos“). Lygiai taip pat tame pačiame straipsnyje valstybė gali būti vadinama ir Baltijos šalimi, ir Rytų Europos šalimi. Taigi siekiant atspindėti regioninių „priskyrimų“ spektrą, buvo skaičiuojami Lietuvos, Latvijos ir Estijos paminėjimai šiose regioninėse kategorijose: „Baltijos šalys“, „Baltijos šalys ir Vidurio Europa“, „Baltijos šalys ir Rytų Europa“, „Baltijos šalys ir Vidurio ir Rytų Europa“, „Vidurio Europa“, „Rytų Europa“, „Vidurio ir Rytų Europa“, „Šiaurės Europa“, „Baltijos jūros regionas“. Gauti duomenys (procentais) pateikti 34 grafike.

¹⁷⁸ Szondi, 10.

34 Grafikas. Lietuvos, Latvijos, Estijos regioninės identifikacijos (proc.)

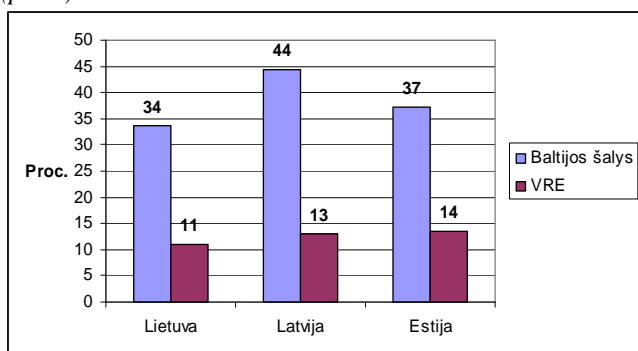

Lietuva, Latvija ir Estija dažniausiai minimos būtent kaip „Baltijos šalys“ (atitinkamai po 24 proc. nuo visų paminėjimų Lietuvos ir Estijos atvejais ir 30 proc. Latvijos atveju).

Taigi Latviją galime laikyti „baltiškiausia“ iš Baltijos šalių. Kitos dvi dažniausios kategorijos, – „Baltijos šalys ir Rytų Europa“ bei „Rytų Europa“. Taigi jeigu, pavyzdžiui, Lietuvoje mes suvokiame Rytų Europą kaip rytines ES kaimynes (Baltarusija, Ukraina), tai Vakarų Europos spaudoje būtent Baltijos valstybės ir kitos ES naujokės (Lenkija, Čekija, Slovakija ir kt.) priskiriamos Rytų Europai. Taip pat gauti duomenys leidžia teigti, kad Baltijos šalys analizuojamuose leidiniuose dažnai minimos kaip tam tikras Rytų Europos subregionas.

Kitos regioninės šalių identifikacijos nėra labai ryškios: „Šiaurės Europai“ priskiriama tik 0,4 proc. paminėjimų apie Lietuvą ir po 1 proc. Latvijos ir Estijos atveju. „Baltijos jūros regionui“ priskiriama tik po 0,4 proc. paminėjimų apie Lietuvą ir Estiją.

35 Grafikas. Lietuvos, Latvijos, Estijos regioninės identifikacijos (proc.)

Siekiant aiškumo, visos dažniausios regioninės kategorijos buvo susiaurintos iki dviejų grupių: „Baltijos šalių“ (apima „Baltijos šalis“, „Baltijos šalis ir Vidurio Europą“, „Baltijos šalis ir Rytų Europą“, „Baltijos šalis ir Vidurio ir Rytų Europą“) bei „Vidurio ir Rytų Europos“ (apima „Vidurio ir Rytų Europą“, „Vidurio Europą“, „Rytų Europą“).

Gauti rezultatai (žr. 35 grafiką) rodo, kad Vidurio ir Rytų Europai BV priskiriamos gana dažnai (daugiau nei dešimtadalis visų paminėjimų kiekvienos valstybės atžvilgiu), tačiau svarbiausia regioninė identifikacija yra „Baltijos šalys“. Pastebėtina, kad tą patvirtina ne tik kiekybinė analizė, bet ir kokybiniai duomenys: kai kurių straipsnių, kuriuose kalbama apie Lietuvą, Latviją, Estiją (kartu ar atskirai), antraštėse yra minimas būtent „Baltijos šalių“

pavadinimas¹⁷⁹. Tokiais atvejais, kai iš esmės kalbama tik apie vieną valstybę, o pavadinime minimas terminas „Baltijos šalys“ ir jei straipsnis yra neigiamas (pavyzdžiui, apie Latvijos ekonomiką), jis kenkia ir kitų šalių įvaizdžiui (ypač jei skaitytojas skaito ne visą straipsnį, o tik antraštę)¹⁸⁰.

Pastebėtina, kad nors Estija, kurdama savo įvaizdį, norėtų atsikratyti Baltijos šalies pavadinimo, nes jis siejasi su „sovietine Baltijos respublika“¹⁸¹, tačiau Baltijos valstybe ji yra vadinama ne rečiau nei Lietuva ir šiek tiek rečiau nei Latvija. Taip pat įdomu pastebėti, kad terminas „baltai“ analizuojamuose leidiniuose naudojamas ne kaip etnis terminas (tai yra apibūdinti tik lietuvius ir latvius), bet kaip politinis terminas, tai yra tarsi bendrinis pavadinimas trijų Baltijos valstybių gyventojų, taigi šis terminas apima ir estus (nors jie, kaip žinia, etniškai yra ne baltai, o fino-ugrai).

Kaip jau minėta, remiantis analizės duomenimis, būtent Latviją galėtume įvardinti kaip „baltiškiausią“ iš visų Baltijos valstybių. Įdomu pastebėti, kad Latvijos įvaizdžio kūrimo strategijoje ir yra siekiama būti „baltiškiausia iš visų Baltijos šalių“, nes, kaip teigiama strategijoje, Lietuva artimesnė Vidurio Europai (per ryšį su Lenkija), Estija – Šiaurės šalims (per ryšius su Suomija), taigi Latvijai belieka pozicionuoti save kaip „grynąją“ Baltijos valstybę¹⁸². Siekiant išsiaiškinti, kaip dažnai artimiausios Baltijos šalims valstybės – Lenkija, Šiaurės šalys ir NVS šalys (neįtraukiama Rusija, nes apie Rusiją buvo kalbėta ankstesnėje dalyje) – buvo minėtos šalia (kartu) su Lietuva, Latvija, Estija, buvo suskaičiuoti visi tokie paminėjimai. Skaičiuojami ne bet kokie atsitiktiniai paminėjimai, o tik tie, kuriuose minimi Baltijos valstybes ir pasirinktas valstybes (Lenkija, Šiaurės šalis, NVS) siejantys ryšiai, bendra veikla, iniciatyvos ir pan.

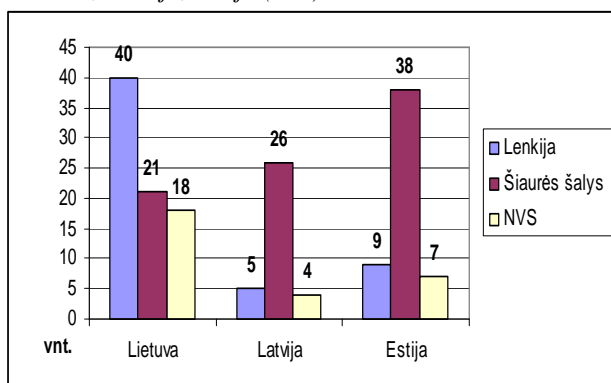
¹⁷⁹ Pavyzdžiui, (tikslumo dėlei antraštės pateikiamos originalo kalba): *Three small Baltic tigers have leapt to prominence, Baltic blues, Baltic politics eclipses Europe issues* (nors kalbama tik apie Lietuvą), *Americans warned of Baltic terror* (nors kalbama tik apie Latviją), *Baltic states shiver in the shadow cast by Russian occupation, Nordic banks welcome roar of the Baltic Tigers, Baltic boom states face hard landing* (nors daugiausiai kalbama tik apie Latviją).

¹⁸⁰ Tai būdinga ne tik „Financial Times“ ir „Economist“ publikacijoms. Kaip pažymi estų dienraštis „Postimees“, „blogai tai, kad trijų Baltijos šalių įtaka vienos kitai vyksta grynai emociniu pagrindu, nes tiek ES, tiek visame pasaulyje dažnas mąsto maždaug taip: jeigu blogai vienoje regiono valstybėje, tai krizė juntama visose. Tokia emocinė mąstymo inercija kenkia atskirų Baltijos šalių savarankiškumui ir jų įvaizdžiui pasaulyje. Tuo pačiu tenka susidurti vėlgi su klaidingu šių valstybių vienybės įsivaizdavimu: jeigu krizė alina vieną, tai manoma, kad prie pavojaus slenksčio atsidūrė visos trys.“ Cituota iš: Česlovas Iškauskas, „Baltijos šalių vienybė – mitas ar tikrovė?“, 2008-05-08, <<http://www.geopolitika.lt/?artc=2065>>, [Žiūrėta 2008-05-08].

¹⁸¹ Brüggemann, 343; Van Ham, „The Rise of the Brand State: The Postmodern Politics of Image and Reputation“.

¹⁸² Frasher, Hall, Hildreth et al, 21.

36 Grafikas. Su kokiomis valstybėmis dažniausiai minimos Lietuvos, Latvija, Estija (vnt.)

Kaip galime matyti iš 36 grafiko, Lietuva daug dažniau nei kitos BV minima kartu su Lenkija (politinis Lenkijos palaikymas ES-Rusijos santykiuose, „Mažeikių naftos“ pardavimas ir kt.), o Estija dažniau su Šiaurės šalimis (Estija dažnai įvardinta kaip Suomijos konkurentė ekonomikoje dėl mažų mokesčių).

Tačiau ir su Latvija bei Lietuva pakankamai dažnai minimos Šiaurės šalys (dažniausiai ekonominiame ir verslo kontekste), taigi Estijos išskirtinumas nėra toks žymus. Lietuva išskiria dar ir tuo, kad dažniau minima kartu su NVS šalimis. Tai lėmė paminėjimai susiję su Lietuvos vaidmeniu Ukrainos Oranžinėje revoliucijoje, santykiais su Baltarusija, energetinio bendravimo iniciatyvos su Centrinės Azijos šalimis. Taigi apie Lietuvą kalbama įvairesniuose regioniniuose kontekstuose nei apie Latviją ar Estiją.

4.2. Baltijos šalių kaip regiono įvaizdis

Kaip jau minėta, „Baltijos šalys“, nors minimos ir kaip atskiras subregionas, tačiau paprastai priskiriamos Rytų Europos, VRE ar tik Vidurio Europos regionams. Taip pat „Baltijos šalys“ – „Naujosios Europos“ (priimtos po 2004 m. plėtros) dalis.

„Baltijos šalims“ apibūdinti dažniausiai naudojami šie epitetai:

- naujosios ES narės;
- buvusios sovietinės respublikos;
- „mažytės Baltijos valstybės“ (angl. *tiny Baltic states*);
- „Baltijos tigrai“;
- „sėkmės istorijos“;
- Naujosios demokratijos.

Iš esmės šie epitetai atspindi ir kelis pagrindinius, nuolat pasikartojančius naratyvus apie „Baltijos šalis“ kaip regioną:

1. „Baltijos šalys“ – *politinės ir ekonominės transformacijos sėkmės istorijos*: nuo buvusių sovietinių respublikų – iki NATO ir ES narių (tai dažnai vardijama kaip didelis pasiekimas ir įspūdinga, per trumpą laiką įvykdyta, pažanga).
2. „Baltijos šalims“ būdingas *sparčiausias ekonominis augimas ES*, tik 2007 m. antroje pusėje teigiamą toną pakeičia susirūpinimas dėl regiono ekonomikų „perkaitimo“; taip pat į „Baltijos šalis“ žvelgiama kaip į vieną rinką ir verslo plėtros regioną, prie kurio dažnai prijungiama ir Rusija, Ukraina. Tai reiktų vertinti kaip

teigiamą aspektą, nes Baltijos valstybių kaip tramplino į Rytų rinkas įvaizdis suteikia joms konkurencinio pranašumo.

3. ***Istorijos „aukų“ įvaizdis.*** Pabrėžiama „Baltijos šalių“ istorija ir tai, kad jos 50 metų buvo dingusios iš Europos žemėlapiu dėl to, kad buvo padalintos Molotovo-Ribentropo paktu ir okupuotos SSRS, minimi BV reikalavimai Rusijai pasmerkti Molotovo-Ribentropo aktą ir okupaciją, pripažinti sovietinius nusikaltimus tolygius nacistiniams ir pan. Istorija turi įtakos ir dabartinei „Baltijos šalių būsenai“ – būtent „istorija ir geografija verčia Baltijos tautas atsargiau nei kitus Rytų europiečius žiūrėti į Rusiją“¹⁸³, nes jos buvo okupuotos ne tik Sovietų sąjungos, bet dar anksčiau – ir Rusijos imperijos¹⁸⁴.
4. ***Dabartiniai „Baltijos šalių“ santykiai su Rusija įtempti ir komplikuoti.*** „Baltijos šalys“ minimos kaip Rusijos kišimosi į buvusių sovietinių respublikų politiką pavyzdys, teigiama, kad BV jaučia politinį ir ekonominį Rusijos spaudimą. Taip pat jos atsiskleidžia kaip itin priklausomos nuo Rusijos energetikos ir dėl to dar labiau „nervingesnės“ nei kitos naujosios VRE šalys-narės¹⁸⁵. „Baltijos šalys“ kartu su Lenkija vadinamos tradicinėmis ir didžiausiomis Rusijos kritikėmis iš Europos Sąjungos šalių, kurios siekia, kad ES būtų griežtesnė Rusijos atžvilgiu. Pastebima, kad „Baltijos šalys“ vis dar bijo Rusijos dominavimo, tačiau tiesiogiai FT ir „Economist“ nevadina jų rusofobiškomis, tačiau tai paminima, cituojant kitus šaltinius, t.y. Rusijos, didžiųjų ES valstybių atstovus. BV taip pat apibūdinamos kaip kliūtis glaudesniems ES- Rusijos santykiams.
5. ***„Baltijos šalys“ per ekonominius ryšius ypač artimos Šiaurės šalims.*** Minima bendra Baltijos ir Šiaurės (angl. *Baltic and Nordic*) vertybinių popierių biržų rinka, Skandinavijos bankai, Šiaurės investicijų bankas ir kitos bendrovės, aktyviai plečiančios savo verslą regione.

Galime pastebėti, kad pirmas naratyvas išskiria „Baltijos šalis“ iš kitų buvusių sovietinių respublikų, tuo tarpi likę naratyvai, tai būtent „Baltijos šalims“ būdingi bruožai, išskiriantys šį regioną iš kitų VRE šalių, naujųjų ES narių.

¹⁸³ Stefan Wagstyl, „Peacetime collaboration“, *Financial Times*, 2005-05-07.

¹⁸⁴ Stefan Wagstyl, „Baltic states shiver in the shadow cast by Russian occupation“, *Financial Times*, 2005-05-06.

¹⁸⁵ Robert Anderson, Jan Cienski, Christopher Condon and Stefan Wagstyl, „Moscow’s past satellites take keen interest in energy talks“, *Financial Times*, 2006-07-12.

IŠVADOS

Šiame darbe buvo atliktas Baltijos valstybių įvaizdžių tarptautinėje spaudoje (dienraštyje „Financial Times“ ir savaitraštyje „Economist“) po įstojimo į NATO ir ES tyrimas, siekiant išsiaiškinti, koks yra Baltijos valstybių – kiekvienos valstybės atskirai ir kaip regiono – įvaizdis. Valstybės įvaizdį galima suvokti tiek kaip „minkštosios galios“ šaltinį (t.y. patrauklumą, padedantį konkuruoti valstybei tarptautinėje arenoje), tiek kaip identitetą, atskleidžiantį valstybės vaidmenį, suvokimą tarptautinėje arenoje. Taigi darbe buvo siekiama išryškinti Lietuvos, Latvijos, Estijos įvaizdžių skirtumus ir panašumus bei įvertinti, kokiam regionui, kokiai erdvei šalys yra priskiriamos.

Atlikus tyrimą, galima padaryti tokias išvadas:

- Tiriamuoju laikotarpiu savaitraštyje „Economist“ labiau pastebima buvo Estija, „Financial Times“ – Lietuva, bet susumavus abiejų leidinių rezultatus labiausiai pastebima buvo Lietuva, nuo jos nedaug atsiliko Estija, mažiausiai dėmesio buvo skirta Latvijai.
- Informacijos apie kiekvieną šalį padaugėjimas tam tikrais laikotarpiais tiesiogiai susijęs su toje šalyje vykstančiais įvykiais – rinkimais, vizitais, konfliktais (pavyzdžiui, Estijos su Rusija dėl Bronzinio kario perkėlimo), tarptautiniais susitikimais ir kt. Taip pat galima teigti, kad prie didesnio Lietuvos ir Estijos matomumo, lyginant su Latvija, prisidėjo ir tai, kad Lietuva dažnai minima kartu su Lenkija, o Estija – su Suomija.
- Darbe buvo išskirtos 6 teminės kategorijos: „ekonomika“, „politika“, „ES“, „socialinis gyvenimas“, „energetika“, „kultūra ir turizmas“. Žinučių kiekvienoje teminėje kategorijoje analizė leido išskirti šiuos Baltijos šalių įvaizdžių panašumus ir skirtumus, kurie apibendrinti 3 lentelėje:

3 Lentelė. Baltijos valstybių įvaizdžių panašumai ir skirtumai

Teminė kategorija	Įvaizdžio panašumai	Įvaizdžio skirtumai
Ekonomika	„Baltijos tigrai“, sparčiai ekonomiškai augančios, tačiau pabrėžiamas galimas ekonomikų „perkaitimo“ ir „kietojo nusileidimo“ pavojus.	-Ypač akcentuojamas Latvijos ekonomikos pažeidžiamumas. -Estija išsiskiria kaip itin žemų mokesčių, viena konkurencingiausių VRE šalių, kurioje itin palankios sąlygos verslui. -Estija – kaip itin pažangi IT plėtros šalis, pabrėžiamas jos novatoriškumas.
Europos Sąjunga	-Lietuva ir Estija giriamos už tinkamą pasiruošimą tapti eurozonos narėmis, kritikuotas ES sprendimas jų nepriimti. -Lietuva ir šiek tiek mažiau Estija yra svarbios veikėjos ES-Rusijos santykiuose, pasisakančios už griežtesnę ES poziciją Rusijos atžvilgiu.	-Neigiamai nušviestas Latvijos kandidatės atšaukimas iš Europos Komisijos dėl neskaidraus jos partijos finansavimo. -Teigiamas ir ryškus Lietuvos atstovės Europos Komisijoje D. Grybauskaitės – įvaizdis. -Epizodiškai atspindėta Lietuvos Rytų politika (Ukrainoje, Baltarusijoje).

Politika	-Užsienio politikoje dominuoja santykių su Rusija problematika (užgožia kitas temas). -Minimas Lietuvos ir Estijos indėlis į NATO misiją Afganistane. -Baltijos valstybės – mažos, bet patikimos NATO narės.	-Lietuvos vidaus politikai skiriama daugiau dėmesio nei užsienio politikai, o Latvijos ir Estijos atvejais – atvirkščiai. -Dažniausiai neigiamai nušviečiami Lietuvos vidaus politikos įvykiai (skandalai). -Daug dėmesio skirta Estijos konfliktui su Rusija dėl Bronzinio kario perkėlimo. -Latvija iškyta kaip svarbių susitikimų vieta (NATO viršūnių susitikimas, Dž. Bušo vizitas). -Ryškesniausi politiniai lyderiai: buvęs Estijos prezidentas L. Meris, Latvijos prezidentė V.Vykė-Freiberga.
Energetika	- Būdingas energetinis nesaugumas, priklausomybė nuo Rusijos	-Dėmesys Lietuvai dėl „Mažeikių naftos“ reikalų (pardavimas lenkams, politizuotas „Družbos“ gedimas) bei energetinio saugumo didinimo iniciatyvų.
Socialinis gyvenimas	- Emigracijos tematika. - Latvija ir ypač Lietuva išsiskiria itin dideliu korupcijos lygmeniu.	- Estija išsiskiria gerais privačiais verslo, vadybos universitetais, taip pat – vykdoma gimstamumo skatinimo politika. - Estijoje korupcija viena mažiausių VRE. - Latvijos gyventojų vardas dažniau siejamas su nusikaltimais nei kitų dviejų valstybių.
Kultūra ir turizmas	- „Natūrali“ gamta. - Sostinių senamiesčiai, architektūra. - Lietuva ir Estija kaip patrauklios kryptys investicijoms į nekilnojamą turtą (atostogų namams).	- Lietuvos atveju didžioji dalis informacijos ne itin įdomi informacija apie turizmo infrastruktūrą (nauji skrydžiai, viešbučiai). - Dėmesys Latvijos operai, dainų šventėms, teatrui. - Dėmesys Estijos chorams, operai, kompozitoriui A. Pärtui, dailei. - Dėmesys iš Lietuvos kilusiam poetui Č. Milošui.

- Gauti duomenys, lyginant valstybių įvaizdžius vertinamosiose kategorijose (pozityvumo – negatyvumo skalėje), leidžia teigti, kad Estijos įvaizdis teigiamiausias, Lietuvos šiek tiek mažiau teigiamas, o Latvijos mažiausiai teigiamas. Tačiau Estijos įvaizdis kartu yra ir labiausiai nevienprasmisė (lyginant su kitomis Baltijos valstybėmis, daugiau paminėjimų priskirta „mišriai“ kategorijai).
- Pažymėtina, kad savaitraštyje „Economist“ Latvijos ir Lietuvos įvaizdžiai yra neigiami (Lietuvos neigiamas), tačiau juos atsveria teigiami įvaizdžiai „Financial Times“. Tokius skirtumus skirtinguose leidiniuose galėjo lemti leidinių pobūdis: savaitraštis „Economist“ yra labiau orientuotas į nuomonių, o ne faktų pateikimą, tuo tarpu „Financial Times“ – atvirkščiai. Be to, „Economist“ apie Baltijos šalis daugiausiai rašo vienas autorius, tai irgi gali lemti labiau vienpusišką įvaizdį.
- Valstybių įvaizdžių analizė leidžia išskirti veiksnius, labiausiai kenkusius kiekvienos valstybės įvaizdžiui ir labiausiai jį gerinusius:
 - Lietuvos įvaizdžiui daugiausiai neigiamos įtakos turėjo vidaus politikos įvykiai (2004 m. prezidento rinkimus lydėję skandalai, vadinamasis VSD skandalas ir kt.). Iš teigiamų

dalykų paminėtinas, kad ir kaip paradoksaliai tai skambėtų, bandymas tapti eurozonos nare. Nors ir pasibaigęs nesėkme, jis pritraukė daug dėmesio, ir spauda labiau atspindėjo Lietuvą ginančią poziciją. Lietuvos pastarųjų metų aktyvios energetinio saugumo didinimo iniciatyvos susilaukė atgarsio ir tarptautinėje spaudoje, tačiau Lietuvos demokratijos skatinimo iniciatyvos bei Rytų politika atspindėta vis dar nepakankamai ir labiau epizodiškai. Svarbiu Lietuvos įvaizdžio tarptautinėje spaudoje, lyginant su kitomis Baltijos valstybėmis, trūkumu laikytinas itin mažas dėmesys Lietuvos kultūrai ir turizmo galimybėms.

- Latvijos įvaizdžiui labiausiai „kenkė“ pablogėjusi makroekonominė padėtis ir „kietojo nusileidimo“ pavojus (2007 m.), kuris susipynė ir su politine krize šalyje. Didžiausi privalumai – Latvijoje vykęs NATO viršūnių susitikimas, Dž. Bušo vizitas, kurie pritraukė tarptautinės spaudos dėmesį ir leido plačiau pristatyti šalį. Taip pat didelis privalumas Latvijai – teigiamas buvusios prezidentės V. Vykės-Freibergos įvaizdis. Be to, gerai vertinama ir pristatoma Latvijos kultūra (ypač muzika). Neatmestina, kad tam turėjo įtakos ir Latvijos sąmoningai formuojamas „dainuojančios šalies“ įvaizdis. Vis dėlto Latvijos padėtis pati blogiausia, lyginant su kitomis Baltijos valstybėmis, - ji ir mažiausiai pastebima, ir jos įvaizdis mažiausiai teigiamas.
- Estijos įvaizdžiui labiausiai pakenkė konfliktas su Rusija dėl Bronzinio kario perkėlimo. Nors tai leido Estijai tapti matomesnei, ir jos pozicija tarsi buvo suprasta, tačiau šis konfliktas sudavė smūgį ramios, modernios, per daug nepolitikuojančios, „auksinės provincijos“ šalies įvaizdžiui. Stipriosios įvaizdžio pusės: ekonominis konkurencingumas, inovatyvi, pažangi šalis (IT verslas), tarptautiniu lygiu įvertinti privatūs universitetai, lyginant su kitomis šalimis – daugiausiai dėmesio šalies kultūrai, turizmui, taip pat – teigiami buvusių ir esamų politinių lyderių įvaizdžiai.
- Santykiai su Rusija opūs kiekvienai valstybei ir dažniausiai turi nevienprasmiską poveikį jų įvaizdžiui. Nors kai kada santykių su Rusija problemų išskėlimas savaime suponuoja neigiamą išpūdį, tačiau atliekamas svarbus aiškinamasis darbas, padedantis suprasti Baltijos valstybių elgseną.
- Tiriant Baltijos valstybių priskyrimą regionams (t.y. įvaizdį kaip identitetą) analizuojamuose leidiniuose, buvo gautos tokios išvados:
 - Vienas iš pagrindinių kontekstų, kuriame minimos Baltijos valstybės, yra ES, dažnai Baltijos valstybės, kaip ir kitos VRE šalys, priimtose 2004 m., vadinamos „naujosiomis ES narėmis“, „naująja Europa“.
 - Kaip NATO narės visos šalys minimos daug rečiau.
 - Lietuva, Latvija, Estija gana dažnai priskiriamos „VRE“ arba „Rytų Europai“, tačiau svarbiausia regioninė identifikacija yra „Baltijos šalys“. Tą patvirtina ne tik kiekybinė

analizė, bet ir kokybiniai duomenys (straipsnių antraštėse yra minimas būtent „Baltijos šalių“ pavadinimas). Tiesa, pačios „Baltijos šalys“ dažnai suvokiamos kaip Rytų Europos ar VRE dalis (subregionas).

- Latvija santykinai dažniau yra vadinama „Baltijos šalimi“. Viena vertus, tai galima sieti su Latvijos siekiu pozicionuoti save kaip „baltiškiausią iš Baltijos šalių“, kita vertus, Lietuva dažniau nei kitos Baltijos valstybės, yra minima kartu su Lenkija, o Estija – su Suomija. Lietuva išskiria dar ir tuo, kad dažniau nei kitos BV minima kartu su NVS šalimis (dėl Rytų politikos).
- Estija, nepaisant to, kad, kurdama savo įvaizdį nori būti Šiaurės, o ne „Baltijos šalimi“, tarptautinėje spaudoje yra identifikuojama kaip „Baltijos šalis“. Estijos atveju matome atotrūkį tarp *projektuojamo* ir realaus *suvokiamo* įvaizdžio.
- Nors Baltijos valstybės jau nuo 2004 m. – transatlantinės, Vakarų bendruomenės narės, vis dar dažnai jos minimos kaip buvusios postsovietinės, postkomunistinės šalys ir nėra tendencijos, kad tokių paminėjimų mažėtų.
- Tyrimas leido išskirti kelis pagrindinius, nuolat pasikartojančius naratyvus apie „Baltijos šalis“ kaip regioną:
 - „Baltijos šalys“ – *politinės ir ekonominės transformacijos sėkmės istorijos* (nuo buvusių sovietinių respublikų iki NATO ir ES narių);
 - „Baltijos šalims“ būdingas *sparčiausias ekonominis augimas ES* („Baltijos tigras“);
 - Baltijos šalių kaip *istorijos „aukų“ įvaizdis*;
 - Dabartiniai „Baltijos šalių“ *santykiai su Rusija įtempti ir komplikuoti* (tarptautinėje spaudoje atsispindi tai, kad Baltijos valstybėms Rusija yra „kitas“ identiteto prasme);
 - „Baltijos šalys“ per ekonominius ryšius ypač *artimos Šiaurės šalims*.
- Atlikus Baltijos šalių įvaizdžių tyrimą tarptautinėje spaudoje, pateikiamos šios **rekomendacijos**:
 - ✓ Nors istorijos pamiršti negalima ir, matyt, net neįmanoma, Baltijos valstybėms reiktų stengtis atsikratyti istorijos aukų įvaizdžio (kuris iš esmės turi neigiamą krūvį), ir stengtis savo istorinę patirtį perteikti labiau teigiama prasme – kaip politinės ir ekonominės transformacijos sėkmės pavyzdį.
 - ✓ „Baltijos šalys“ jau pakankamai žinomas terminas, todėl Lietuvai, Latvijai, Estijai nevertėtų nuo jo atsiriboti, atradus ir aktyviau iškomunikavus teigiamą, išskirtinę regiono „istoriją“, „Baltic“ prekės ženklas galėtų siekti lygiuotis su tokiu stipriu prekės ženklu kaip „Nordic“.
 - ✓ Nors kiekviena Baltijos valstybė turi siekti komunikuoti pasauliui savo vertybes, savo kultūrą, pasiekimus ir kt., tačiau jos neturėtų siekti itin konkuruoti tarpusavyje. Kai kuriose srityse bendras „Baltijos šalių“ regiono teigiamo įvaizdžio propagavimas leistų

tapti gerokai patrauklesnėms užsienio investuotojams jau vien dėl didesnės rinkos ar platesnio vartotojų tinklo, didesnio turistų iš tolimų šalių susidomėjimo.

- ✓ Kiekvienai Baltijos valstybei, siekiančiai pagerinti savo įvaizdį tarptautinėje spaudoje, be abejo, pirmiausia, reikia siekti susitvarkyti „namuose“ – aktyviau spręsti vidaus problemas (kova su korupcija, palankios verslo aplinkos kūrimas, etc.), didinti valstybės „vidinio“ įvaizdžio teigiamumą. Kita vertus, klaidinga manyti, kad „geri darbai kalba patys už save“. Lietuvai ir Latvijai reiktų pasimokyti iš Estijos, kaip pristatyti pasauliui savo pasiekimus (pavyzdžiui, Estijos gimstamumo skatinimo politika). Kiekviena šalis tokių pasiekimų turi, tik reikia juos atrasti ir išradingai pateikti.
- ✓ Lietuvos stiprioji pusė ir išskirtinumas yra aktyvi Rytų politika, įvairios energetinį saugumą didinančios iniciatyvos, ši potencialą reiktų išnaudoti ir aktyviau jį komunikuoti, nes kol kas, nors apie tai nors ir rašoma, tačiau nepakankamai. Tuo labiau, kad tai padėtų siekti ir pačių užsienio politikos tikslų (energetinės nepriklausomybės, demokratijos sklaidos į Rytus).
- ✓ Lietuvai reikia aktyviau propaguoti savo kultūrą ir pristatyti turizmo galimybes. Tikėtina, kad institucijos, atsakingos už Lietuvos kultūrinę komunikaciją, bei kultūrinių renginių organizatoriai neįvertina „Financial Times“ ir „Economist“ kaip tinkamų komunikacijos kanalų, manydami, kad tai tik verslo ir politikos leidiniai, netinkami kultūrinei komunikacijai. Lietuvai būtina išnaudoti Vilniaus buvimą Europos kultūros sostine 2009 m.
- ✓ Valstybės turi aktyviai reaguoti į spaudoje pasirodžiusią netikslią, klaidinančią, vienašališką informaciją. Taip reaguojant būtina pateikti valstybės poziciją bei paaiškinti jos elgesį. Kai kada net ir krizinėse situacijose galima pabrėžti teigiamus valstybės įvaizdžio aspektus, pavyzdžiui, tinkama Estijos atstovų komunikacija, komentuojant Rusijos kibernetines atakas, leido dar kartą pabrėžti Estijos kaip itin kompiuterizuotos ir pažangios IT šalies įvaizdį.

Šis darbas galėtų tapti atspirties tašku tolimesniems tyrimams, analizuojant Baltijos šalių įvaizdžius, pavyzdžiui, NVS šalių žiniasklaidoje, taip pat ir pačių Baltijos valstybių nacionalinėje žiniasklaidoje. Taip pat įdomu būtų lyginti Baltijos šalių įvaizdžius su kitomis naujosiomis ES narėmis. Įvertinus įvaizdžių pranašumus ir trūkumus bei jų priežastis, galima imtis atitinkamų elgesio ir komunikacinių veiksnių, siekiant kurti kuo geresnį savo šalies įvaizdį tarptautinėje arenoje.

PRIEDAS

Interviu su “The Economist” korespondentu Rytų ir Vidurio Europoje Edwardu Lucasu

Interviu atliktas elektroniniu paštu, 2008 m. gegužės 7 d.

Koks Jūsų požiūris į Baltijos valstybes? Kokius panašumus ir skirtumus Jūs matote?

Bendras požiūris yra teigiamas. Aš žinau šias šalis gerai, gyvenau ten 1990-94 m. Skirtumų yra mažiau nei panašumų. Panašumai buvo ryškesni iškart po Nepriklausomybės atgavimo: pavyzdžiui, nacionalinis charakteris, požiūris į praeitį, požiūris į rusus, požiūris į inovacijas. Vienas didelis dabartinis skirtumas yra toks, kad Latvija ir Lietuva patyrė didelę emigraciją, o Estija mažesnę. Tai atsispindi tikėjime ateitimi, viešųjų paslaugų lygyje, pajamų lygyje, darbo santykiuose.

Jūsų nuomone, kurios Baltijos valstybės įvaizdis yra geriausias ir kodėl?

Šiuo metu Estijos. Skype, proporciniai mokesčiai, e-vyriausybė, Arvo Pärt... Nei Latvija, nei Lietuva neturi tokių “kabiliukų”, su kuriais kiti jas iš karto asocijuotų.

Kaip manote, ar valstybės įvaizdžio kūrimo pastangos gali daryti skirtumą tam, kaip valstybė yra vaizduojama tarptautinėje spaudoje?

Įvaizdžio kūrimas gali sustiprinti gerą žinutę, bet negali jos pakeisti.

Ar Jūs gaunate pranešimų spaudai iš Lietuvos, Latvijos, Estijos institucijų? Jei taip, kurios valstybės tarptautiniai viešieji ryšiai, Jūsų manymu, efektyviausi?

Taip, gaunu, bet pranešimai nėra labai geri.

Kai Jūs rašote apie Baltijos šalis, kokie yra Jūsų pagrindiniai informacijos šaltiniai?

Pagrinde mano paties kontaktai. Išspausdinta informacija tai jau „antrų lūpų” informacija.

Ar Jūs matote skirtumų, kaip žmonės iš Baltijos šalių pristato, kalba apie savo šalį?

Estija anksčiau ryškiai išsiskyrė savo informacinės politikos atvirumu ir informacijos prieinamumu, tačiau dabar visos trys Baltijos šalys pakankamai geros.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. „A bully's behaviour“, *Financial Times*, 2007-05-07.
2. „Airy disdain“, *The Economist*, 2005-09-29.
3. „All change“, *The Economist*, 2004-12-11.
4. Anderson, Linda and Kester Eddy, „Estonian joins board of EFMD“, *Financial Times*, 2006 -05-29.
5. Anderson, Robert „Baltic boom states face hard landing“, *Financial Times*, 2007-07-05.
6. Anderson, Robert „Blackstone to purchase main Latttelecom stake“, *Financial Times*, 2007-09-13.
7. Anderson, Robert „Estonia acts to appease angry Russia“, *Financial Times*, 2007-05-12.
8. Anderson, Robert „Latvian PM flies back to crisis“, *Financial Times*, 2007-10-19.
9. Anderson, Robert and Ralph Atkins, „Latvia's soaring economy set for 'soft landing'“, *Financial Times*, 2007-10-16.
10. Anderson, Robert and Jan Cienski, „Lithuania plant dispute raises Baltic's reliance on Russia“, *Financial Times*, 2007-08-17.
11. Anderson, Robert and Jan Cienski, Christopher Condon and Stefan Wagstyl, „Moscow's past satellites take keen interest in energy talks“, *Financial Times*, 2006-07-12.
12. Anholt, Simon „Place branding: Is it marketing, or isn't it?“, *Place branding and public diplomacy*. Vol. 4, 2008, 1- 6. <<http://www.palgrave-journals.com/pb/index.html>>, [Žiūrėta 2008-05-02].
13. Anholt, Simon, GMI, „How the World Sees the World: The Anholt Nation Brands Index“, 2005 (Third Quarter). <<http://www.nationbrandindex.com/>>, [Žiūrėta 2006 11 30].
14. Apthorp, Shirley, „Demons on and off stage“, *Financial Times*, 2004-07-09.
15. Atkins, Ralph, „Estonia heads for the euro club and all its controversy“, *Financial Times*, 2005-07-12.
16. Atkins, Ralph and Mark Schieritz, „Estonia and Lithuania 'ready to join eurozone'“, *Financial Times*, 2006-03-06.
17. Balls, Andrew, „EU enlargement spurs business reform“, *Financial Times*, 2005-09-09.
18. „Baltic blues“, *The Economist*, 2007-10-18.
19. Barber, Tony, „France and UK in deal to secure separate EU goals“, *Financial Times*, 2007-12-12.
20. Barber, Tony, „Rome shows Europe its heart of art“, *Financial Times*, 2007-03-17.
21. Barner, Tony, „Russian anger at Estonia over survey“, *Financial Times*, 2007-10-17.
22. Betton, Catherine and Daniel Dombey, „Pipeline set to tighten Russian grip on energy“, *Financial Times*, 2007-05-22.
23. Boxberg , Katja, „Three small Baltic tigers have leapt to prominence“, *Financial Times*, 2004-10-20.
24. Brown, Robin „Information Technology and the Transformation of Diplomacy“, *Knowledge, Technology, & Policy*, 18 (2), 2004. <<http://search.epnet.com>> [Žiūrėta 2006 10 30].
25. Browning, S. Christopher „Branding Nordicity: Models, Identity and the Decline of Exceptionalism“, *Cooperation and Conflict*, Vol. 42 (1), 2007, 27-51.

26. Brüggemann, Karsten „Leaving the ‘Baltic’ States and ‘Welcome to Estonia’: Re-regionalising Estonian Identity”. *European Review of History*, Vol 10, No.2, 2003, 343-360. <<http://search.epnet.com>> [Žiūrēta 2008 03 08].
27. Brule, Tyler „Enough of this ridiculous game of musical chairs“, *Financial Times*, 2006-09-02.
28. Buckley, Neil and Jenny Wiggins, „Vodka-makers clash over brand’s spiritual home“, *Financial Times*, 2006-04-06.
29. Buiters, Willem and Anne Sibert, „Lithuania exclusion from eurozone violates spirit of the entry empty“, *Financial Times*, 2006-05-19.
30. “Character map”, *Financial Times*, 2007-09-20.
31. Cienski, Jan, „Baltic lessons for EU in dealing with resurgent Russia“, *Financial Times*, 2006-11-24.
32. Cienski, Jan „Mazeikiu refinery bought by PKN“, *Financial Times*, 2006 -05-27.
33. “Cold water”, *Financial Times*, 2005-01-19.
34. “Communicating the Skype face”, *The Economist*, 2006-08-17.
35. Crooks, Ed and Roman Olearchyk, „Five states agree Caspian oil pipeline extension to reduce reliance on Russia“, *Financial Times*, 2007-10-11.
36. “Czeslaw Milosz”, *The Economist*, 2004-08-21.
37. De Vincente, Jorge „State branding in 21st century“, 2004. <<http://fletcher.tufts.edu/research/2004/DeVicente-Jorge.pdf>>, [Žiūrēta 2006 10 30].
38. “Doctor Who?”, *The Economist*, 2007-06-21.
39. Dombey, Daniel, „Sarkozy’s arrival and Blair’s departure bring new energy to the club“, *Financial Times*, 2007-06-23.
40. Dombey, Daniel and Stephen Fidler, „Chirac plan to meet Putin causes furore“, *Financial Times*, 2006-11-29.
41. “East, west and the gap between”, *The Economist*, 2005-11-24.
42. “Eastern Europe”, *Financial Times*, 2005-05-28.
43. “Eiro – philia”, *Financial Times*, 2006-01-05.
44. “Elites, gherkins and sugar-beets”, *The Economist*, 2004-06-26.
45. “Euro attractions”, *Financial Times*, 2004-05-05.
46. Eyal, Jonathan, “European appeasement will worsen Russian aggression”, *Financial Times*, 2007-05-18.
47. Frasher, Spencer and Michael Hall, Jeremy Hildreth et al, „A Brand for the Nation of Latvia“, 2003. <<http://www.politika.lv/index.php?f=113>>, [Žiūrēta 2008-03-13].
48. FT General Information. <<http://www.ft.com/servicetools/mediainquiries/generalinfo>> [Žiūrēta 2007-09-10].
49. Gardner, Stephen and Mike Standaert, „Estonia and Belarus: Branding the Old Bloc“, <http://www.brandchannel.com/features_effect.asp?pf_id=146#more>, [Žiūrēta 2006-10-30].
50. George, Nicholas „Baltic politics eclipses Europe issue“, *Financial Times*, 2004-06-11.
51. Georgescu, Anamaria and Andrei Botescu, “Branding national identity.”, Lund University, Lund, 2004. <<http://theses.lub.lu.se/archive/sob//soc/soc04020/SOC04020.pdf>> [Žiūrēta 2006 11 30].

52. "Gunning for Europe's money", *Financial Times*, 2005-05-26.
53. Gunter, Barrie *Media research methods: measuring audiences, reactions and impact*. Sage Publications, 2000.
54. Gutauskas, Renaldas „Lietuvos vardo minėjimo tūkstantmetis: įvaizdžio programos metmenys“, *Mokslas ir gyvenimas*, 1998/7.
<<http://ausis.gf.vu.lt/mg/nr/98/7/07gudaus.html>> [Žiūrėta 2006 11 15].
55. Hansen, Anders and Simon Kettle, Ralph Negrine et al, *Mass Communication Research Methods*. Palgrave: 1998.
56. Hendrik Ilves, Toomas, „Estonia as a Nordic Country“, 1999.
<<http://www.vm.ee/eng/nato/1210.html>> [Žiūrėta 2008-03-01].
57. "History divides the Balts", *Financial Times*, 2005-03-09.
58. "Hot and bothered", *The Economist*, 2007-03-08.
59. Houlder, Vanesa „Choosing right location is crucial for tax-savvy entrepreneurs“, *Financial Times*, 2005-11-24.
60. Houlder, Vanessa and Christopher Condon, Robert Anderson, „Advocates of flat tax point to 'success' in Eastern Europe“, *Financial Times*, 2005 -03-29.
61. "How to grow babies", *Financial Times*, 2004-05-15.
62. Humes, Christopher Brown, „Finland's high-tax, high-wage economy fights to stay high in the global competitiveness stakes“, *Financial Times*, 2004-05-15.
63. Ibison, David, „Estonian politicians ride wave of optimism ahead of polls“, *Financial Times*, 2007-03-03.
64. Ibison, David, „Latvia scare spotlights Baltics Or A kick in the Baltics“, *Financial Times*, 2007-03-24.
65. Ibison, David, „Latvia warning sends shadow across Baltic's booming economies“, *Financial Times* 2007-03-01.
66. Ibison, David „Latvian bank chief hopeful economy can be cooled“, *Financial Times*, 2007-12-05.
67. Ibison, David „Lithuania government collapses amid corruption allegations“, *Financial Times*, 2006-06-01.
68. Ibison, David „Nordic banks welcome roar of the Baltic tigers“, *Financial Times*, 2006-11-03.
69. "Inflation could prove sting in the tail for Baltic tigers", *Financial Times*, 2005-08-26.
70. Iškauskas, Česlovas „Baltijos šalių vienybė – mitas ar tikrovė?“, 2008-05-08.
<<http://www.geopolitika.lt/?artc=2065>>, [Žiūrėta 2008-05-08].
71. Jack, Andrew, "With regional and international input", *Financial Times*, 2006-12-01.
72. Jansson, Eric, „Like living in a Chagall painting“, *Financial Times*, 2007-01-13.
73. "Journalist listing".
<<http://www.economist.com/mediadirectory/listing.cfm?journalistID=62>>, [Žiūrėta 2008-05-07].
74. Jurkynas, Mindaugas, *How deep is your love? The Baltic brotherhood re-examined*. Vilnius: Institute of International Relations and Political Science Vilnius University, 2007.
75. Katkevičius, Aurelijus „Septyniolika metų žengiam pirmą žingsnį“. *Verslo klasė*, Nr.3, 2007.

76. Laitner, Sarah, „Baltic states plug into EU power market“, *Financial Times*, 2006-12-05.
77. “Latvia on the edge”, *Financial Time*, 2007-03-22.
78. Lau, Justine, „HK still ‘world’s freest economy‘“, *Financial Times*, 2005-01-05.
79. Leonard, Mark, *Public Diplomacy*. London: The Foreign Policy Centre, 2002. <<http://fpc.org.uk/fsblob/35.pdf>>, [Žiūrėta 2006 10 29].
80. “Lietuvos pristatymo pasaulyje strateginio marketingo koncepcija”, 2008. <<http://www.lrv.lt/LR-ivaizdis/Ivaizdzio%20koncepcija.pdf>>, [Žiūrėta 2008-01-25].
81. “Lietuvos turizmo ir verslo prekės ženklo sukūrimas. Kokybinio tyrimo ataskaita.” <http://www.tourism.lt/lt/LT_Ivaizdis_KOK_Ataskaita.pdf>, [Žiūrėta 2007-02-01].
82. Lietuvos Vyriausybės kanceliarija, „Lietuvos įvaizdžio formavimo strategija. Projektas“, Vilnius, 2006. <http://www.lrv.lt/LR-ivaizdis/1_Ivaizdzio%20projektas.pdf>, [Žiūrėta 2007 03 08].
83. Lull, James, *Media, communication, culture*. New York: Columbia University Press, 2000.
84. MacCarthy, Clare, „Latvians welcome Bush as symbol of freedom and economic opportunity“, *Financial Times*, 2005-05-07.
85. Manheim, B. Jarol and Robert B. Albritton, „Changing National Images: International Public Relations and Media Agenda Setting“. *The American Political Science Review*, Volume 78, Issue 3, 1984, 641-657. [Prieiga per JSTOR duomenų bazę].
86. Mattern, Janice Bially, “Why ‘Soft Power’ Isn’t So Soft: Representational Force and the Sociolinguistic Construction of Attraction in World Politics”. *Millenium Journal of International Studies*. 33 (3), 2005.
87. Melissen, Jan, „Wielding Soft Power: The New Public Diplomacy“, Netherlands Institute of International Relations: Clingendael, 2005. <http://www.clingendael.nl/publications/2005/20050500_cdsp_paper_diplomacy_2_melissen.pdf>, [Žiūrėta 2006 10 30].
88. Mody, Ashoka and Christoph Rosenberg, „Why Lithuania and Estonia could fare well in eurozone?“, *Financial Times*, 2006-02-08.
89. Munchau, Wolfgang, „Monetary union is not for the poor“, *Financial Times*, 2006-01-30.
90. Munter, Paivi, „Estonia forces Finns to reassess social model“, *Financial Times*, 2005-11-24.
91. Munter, Paivi and John Thornhill, „Statesman who led nation to freedom and self-respect“, *Financial Times*, 2006-03-15.
92. Musanya, Loreta, „Lithuania’s role to refresh NATO“, *Financial Times*, 2005-02-07.
93. “Newly nasty”, *The Economist*, 2007-05-24.
94. Nye, S. Joseph, *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs, 2004.
95. “No good deed unpunished”, *The Economist*, 2005-12-08.
96. Ociepka, Beata and Marta Ryniejska–Kieldanowicz, “Public Diplomacy and EU Enlargement: the Case of Poland“, Netherlands Institute of International Relations, Clingendael, 2005. <http://www.clingendael.nl/publications/2005/20050800_cli_paper_dip_issue99.pdf> [Žiūrėta 2006 10 30].

97. "Old comrades harden EU line against Russia", *Financial Times*, 2007-06-28.
98. Olins, Wally, *On brand. Prekės ženklas*. Vilnius: „Mūsų knyga“, 2006.
99. "Painful memories", *The Economist*, 2005-01-13.
100. Parker, George, „Second scalp in Barroso team cull“, *Financial Times*, 2004-11-03.
101. Parker, George and Arkady Ostrovsky, „Baltic states face Gazprom ‘threat’ to euro entry hopes“. *Financial Times*, 2005-07-27.
102. Parker, George and Ralph Atkins, „Inflation worries likely to scupper Lithuania's bid to join eurozone“, *Financial Times*, 2006-05-01.
103. "Pickings, Siim", *Financial Times*, 2005-04-05.
104. "Politics exam", *The Economist*, 2006-06-08.
105. Potter, H.Evan, „Canada and the New Public Diplomacy“, Netherlands Institute of International Relations, Clingendael, 2002.
<http://www.clingendael.nl/publications/2002/20020700_cli_paper_dip_issue81.pdf>
[Žiūrėta 2006 10 30]
106. "Pretty pictures", *The Economist*, 2006-03-02.
107. Priks, Elin, „Destination Estonia. Activities through branding 2008-2010“, 2008.
<<http://www.tourism.lt/informacija/PTO%202008%20vasaris/ELIN%20PRIKS%20-%20DESTINATION%20ESTONIA%20-%20VNO%2028-02-08.ppt>>, [Žiūrėta 2008-04-21].
108. "Regional increases". <<http://ads.economist.com/the-economist/circulation/regional-increases/>>, [Žiūrėta 2007-09-10].
109. Savukynas, Virginijus, „Kada Lietuvos įvaizdis nurungs “Coca Cola” prekinį ženklą?“, „Akiračiai“, 2006- 05 -06. <http://www.ivaizdis.lt/res_zinpr_det.php?id=3782>, [Žiūrėta 2008-03-10].
110. "Small world", *The Economist*, 2006-06-15.
111. Spiegei, Peter, „Troops for Kabul may be in short supply, *Financial Times*, 2006-01-19.
112. Stephens, Philip, „Nato needs to wake from its daydream and face the present“, *Financial Times*, 2006-12-01.
113. Sullivan, Ruth, „FT Preview“, *Financial Times*, 2005-04-18.
114. Szondi, György, „The role and challenges of country branding in transition countries: The Central and Eastern European experience“. *Place Branding and Public Diplomacy*, Vol. 3, 2007, 8-20. < <http://www.palgrave-journals.com/pb/index.html>>, [Žiūrėta 2007-02-01].
115. Taylor, Andrew, „Britain ahead of most European rivals in operating flexible hours“, *Financial Times*, 2006 -04-05.
116. "The case for flat taxes", *The Economist*, 2005-04-14.
117. "The dynamic duo", *The Economist*, 2006-12-13.
118. "The most influential of all media".
<<http://www.foreignaffairs.org/advertising/influence>>, [Žiūrėta 2007-09-10].
119. "The right to be wrong", *The Economist*, 2007-05-03.
120. "Time for a blunt talk with Mr Putin", *Financial Times*, 2007-05-17;
121. Van Ham, Peter „Place Branding: The State of the Art“, 2008.
<http://www.clingendael.nl/publications/2008/20080300_cdsp_art_ham.pdf> [Žiūrėta 2008 04 16].

122. Van Ham, Peter „The Rise of the Brand State: The Postmodern Politics of Image and Reputation“, *Foreign Affairs*, 80 (5), 2001.
<<http://www.foreignaffairs.org/2001/5.html>>, [Žiūrėta 2006 10 30].
123. Vickers, Rhiannon „The New Public Diplomacy: Britain and Canada Compared“, *Political Studies Association*, 2004. <<http://www.blackwell-synergy.com/doi/pdf/10.1111/j.1467-856X.2004.00133.x>> [Žiūrėta 2006 10 30]
124. “Vilnius victory?”, *Financial Times*, 2004-11-11.
125. Wagstyl, Stefan, “Flags lowered to half mast for Polish poet Czeslaw Milosz”, *Financial Times*, 2004-08-17.
126. Wagstyl, Stefan, „Baltic states shiver in the shadow cast by Russian occupation“, 2005-05-06.
127. Wagstyl, Stefan, „Citigroup unit in Lithuanian move“, *Financial Times*, 2004-12-17.
128. Wagstyl, Stefan, „Lithuania polls to go ahead despite raids on parties“, *Financial Times*, 2004-06-24;
129. Wagstyl, Stefan, „Lithuania's president hits back at Russia's policy on energy“, *Financial Times*, 2006-05-04.
130. Wagstyl, Stefan, „Nato summit in Latvia to lay ghost of the Soviet era“, *Financial Times*, 2006-11-23.
131. Wagstyl, Stefan, „Peacetime collaboration“, *Financial Times*, 2005-05-07.
132. Wagstyl, Stefan, „Peacetime collaboration“, *Financial Times*, 2005-05-07.
133. Wagstyl, Stefan, „Political shenanigans make lively holiday reading for Lithuanians“, *Financial Times*, 2004-07-26.
134. Wagstyl, Stefan, „Vaira Vike – Freiberga“, *Financial Times*, 2006-12-15.
135. Wagstyl, Stefan, „Vilnius aims to escape Russian pressure with refinery deal“, *Financial Times*, 2006-05-31.
136. Wagstyl, Stefan, “Baltic states shiver in the shadow cast by Russian occupation”, *Financial Times*, 2005-05-06.
137. Walas, Teresa, *Stereotypes and nations*. Cracow: International Cultural Centre, 1995.
138. West, Ben, „Bites of Baltic bargains“, *Financial Times*, 2007-02-17.
139. “When small is beautifully successful”, *The Economist*, 2005-10-13.
140. Williams, Frances and Delphine Strauss, „S Korea leads Digital world“, *Financial Times*, 2006-07-06.
141. Williams, Frances and John Burton, „Singapore overtakes US to lead world in new IT“, *Financial Times*, 2005-03-10.
142. Williamson, Hugh and George Parker, “Germany and France to call for EU corporate tax revamp”, *Financial Times*, 2004 -05-13.
143. “Worldwide circulation.” <<http://ads.economist.com/the-economist/circulation/worldwide-circulation/>>, [Žiūrėta 2007-09-10].
144. “Worrying about a crash”, *The Economist*, 2007-07-05.
145. Wrathall, Claire, „Sounds and the silence“, *Financial Times*, 2007-09-01.
146. Wrathall, Claire, „The only stags you see are moose“, *Financial Times*, 2007 06 02.

SUMMARY

„Images of the Baltic States in the International Media after Double Enlargement“

Images of states get more and more important in world politics nowadays: more and more states get involved in state branding or rebranding. Every state seeks to express its individuality, culture, history, economical advantages, etc. The growth of state's image importance can be explained by the economic and cultural aspects of globalization, growing competition among states. Information revolution and emergency of the global mass media also have been important factors.

In the International Relations state image is perceived not only as the source of 'soft power' (attraction of state which help to compete in the international arena) but also as identity. Identity is more of how 'we' see 'us', and image is about how 'they' see 'us'.

Image is especially important for so called *new states* which have emerged or returned to the international arena after collapse of the Soviet Union. They had to position themselves on to the geographical and mental map of Europe and the entire world. So what is the image of the Baltic States when they became the real members of NATO and the EU, how they are portrayed in the international media, what are differences and similarities between them and are they seen as one region?

The **object** of this study: the images of Lithuania, Latvia and Estonia as well as the image of the *Baltics* in the international press.

The **purpose of this study**: to reveal what are the image of each Baltic state and the whole image of the Baltic region in the international press.

In order to implement the main purpose of this study these objectives were set:

- To review the meaning of state image in the theory and practice of international relations;
- To define the research methods and explain the proceedings of research;
- To analyze differences and similarities of Lithuania's, Latvia's and Estonia's images in the chosen press thematically as well as evaluating positive and negative aspects in their images;
- To find main regional identifications attributed to Lithuania, Latvia and Estonia in the chosen press;
- To explore main narratives and meanings which define the *Baltics*.

The content analysis of the articles in 'Financial Times' and 'The Economist' (in the period from 1 of May 2004 until the end of 2007) was carried out.

The **main findings** are summarized below:

- During the analyzed period Estonia was most visible in ‘The Economist’, but Lithuania was most visible in ‘Financial Times’. Aggregated results of both newspapers show that Lithuania was most visible, Estonia is slightly less visible and Latvia is least visible.
- The image of Estonia was most positive, the image of Lithuania was less positive and Latvia’s image was least positive. On the other hand Estonia’s image is also most controversial. It must be noted that Lithuania’s and Latvia’s images are negative in ‘Economist’ (Lithuania’s most negative), but they are counterweighted by positive images in ‘Financial Times’.
- The analysis of Baltic States images enables to outline the factors which have positive and negative influence to each state’s image:

The most negative effect on Lithuania’s image was caused by domestic politics events (e.g. Presidential elections in 2004, followed by political scandals, so called ‘scandal of State Security Department’, etc.). Paradoxically, but Lithuania’s attempt to join eurozone has had positive effects to its image. Though it was unsuccessful trial, it has received much media attention and advocating in the side of Lithuania. Lithuanian active initiatives in recent years in the field energetic security have been reverberated in the international press too. However, Lithuania’s Eastern foreign policy and democracy promotion initiatives have been mentioned only episodically. Important disadvantage of Lithuania’s image compared to other Baltic States has been the lack of attention to its culture and tourism attractiveness.

The most negative effect on Latvia’s image was the danger of overheating economy and hard landing which intertwined with political crisis too (2007). Main advantages – high level NATO meeting in Riga and the visit of G. Bush. Those events have attracted much media attention and enabled to introduce Latvia more widely in the press. The positive image of ex-president V. Vike- Freiberga has also had positive effects. Moreover, Latvian culture, especially music, has been quite widely introduced. However, Latvia’s situation is worst as Latvia is least visible and its image is least positive.

The most negative effect on Estonia’s image was the conflict with Russia over removal of Soviet memorial in Estonia. Even if Estonia’s position was understood, this event ruined the image of Estonia as quite, internally rather well integrated and business friendly country. The strengths of Estonia’s image have been: economical competitiveness, development of IT sector, high quality of private business schools, interesting culture, attractive tourism destination, positive images of political leaders.

- Lithuania, Latvia and Estonia most often have been named as *Baltic countries*, *Baltics*, *Balts*, less frequent regional identifications have been *Central and Eastern Europe* (or *Eastern Europe*).

- Main narratives and meanings which define the *Baltics* are:
 - Baltic states are the *success stories* of political and economical transformation;
 - Baltics experience most *booming economic growth* in the EU (*Baltic tigers*);
 - The image of Baltics as *victims of history*;
 - Contemporary *relations between Baltics and Russia are tense* and complicated (Russia is the 'other' for the Baltics);
 - Baltics are *close to Nordic countries* through their active economic relations.